

Philo Judaeus

De somniis

(ed. P. Wendland)

Philonis Alexandrini opera quae supersunt, vol. 3.
Berlin: Reimer, 1897 (repr. De Gruyter, 1962), pp. 204–306.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΟΠΕΜΠΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΟΝΕΙΡΟΥΣ

Liber I

1 Ἡ μὲν πρὸ ταύτης γραφῆ περιεῖχε τῶν θεοπέμπτων ὄνειρων
τοὺς κατὰ τὸ πρῶτον εἶδος ταττομένους, ἐφ' οὗ τὸ θεῖον ἐλέγομεν κατὰ
τὴν ἰδίαν ἐπιβολὴν τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπιπέμπειν φαντασίας. ἐν ταύτῃ
2 δ', ὡς ἂν οἶόν τε ἦ, δηλώσομεν τοὺς ἐφαρμόττοντας τῷ δευτέρῳ. δεύ-
τερον δ' εἶδος, ἐν ᾧ ὁ ἡμέτερος νοῦς τῷ τῶν ὅλων συγκινούμενος ἐξ
ἑαυτοῦ κατέχεσθαι τε καὶ θεοφορεῖσθαι δοκεῖ, ὡς ἱκανὸς εἶναι προλαμ-
βάνειν καὶ προγινώσκειν τι τῶν μελλόντων. ὄναρ δ' ἐστὶ πρῶτον οἰκεῖον
3 εἶδει τῷ σημαυνομένῳ τὸ φανέν ἐπὶ τῆς οὐρανοῦ κλίμακος τόδε· "καὶ
ἐνυπνιασθή· καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἑστηριγμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφι-
κνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον
ἐπ' αὐτῆς· ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς· καὶ εἶπεν· ἐγὼ εἰμι ὁ
θεὸς Ἀβραάμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ· ἡ γῆ, ἐφ'
ἧς σὺ καθεύδεις, σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σου, καὶ ἔσται τὸ
σπέρμα σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς γῆς, καὶ πλατυνηθήσεται ἐπὶ θάλασσαν
καὶ λίβρα καὶ βορρᾶν καὶ ἀνατολάς· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι
αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ <ἐν> τῷ σπέρματί σου. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ,
διαφυλάσσω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, ἣ ἂν πορευθῆς· καὶ ἀποστρέψω σε
εἰς τὴν γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαι με πάντα
4 ὅσα ἐλάλησα σοι" (Gen. 28, 12-15). | προκατασκευὴ δ' ἐστὶ τῆς φαν-
τασίας ἀναγκαῖα, ἣν ἀκριβῶσαντες εὐμαρῶς ἴσως δυνησόμεθα καὶ τὰ
δηλούμενα ὑπὸ τῆς φαντασίας καταλαβεῖν. τίς οὖν ἡ προκατασκευή;
"καὶ ἐξῆλθε" φησὶν "Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου καὶ ἐπορεύθη
εἰς Χαρρᾶν, καὶ ἀπήντησε τόπῳ· ἔδω γὰρ ὁ ἥλιος· καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν
λίθων τοῦ τόπου καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ
5 τόπῳ ἐκείνῳ" (ibid. 10. 11)· κάπειτ' εὐθύς ἐστι τὸ ὄναρ. οὐκοῦν ἄξιον
ἐν ἀρχῇ ταυτὶ τρία διαπορῆσαι· ἐν μὲν τί τὸ τοῦ ὄρκου φρέαρ καὶ δια

τί οὕτως ὠνομάσθη, δεύτερον δὲ τίς ἡ Χαρρὰν καὶ διὰ τί ἀπὸ τοῦ
λεχθέντος φρέατος ἐξεληθὼν εἰς Χαρρὰν ἔρχεται εὐθύς, τρίτον τίς ὁ τόπος
καὶ διὰ τί, ὅταν γένηται κατ' αὐτόν, ὁ μὲν ἥλιος δύεται, αὐτὸς δὲ κοιμᾶται.
6 Σκοπῶμεν οὖν αὐτίκα τὸ πρῶτον. ἔμοι τοίνυν δοκεῖ σύμ-
βολον εἶναι τὸ φρέαρ ἐπιστήμης· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐπιπόλαιος αὐτῆς ἡ φύσις,
ἀλλὰ πάνυ βαθεῖα· οὐδ' ἐν φανερωῖ πρόκειται, ἀλλ' ἐν ἀφανεί που
κρύπτεσθαι φιλεῖ· οὐδὲ ῥαδίως, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν πόνων καὶ μόλις
ἀνευρίσκεται. καὶ ταῦτ' οὐ μόνον ἐπὶ τῶν μεγάλα καὶ ἀμύθητα ὅσα
7 θεωρήματα ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν εὐτελεστάτων θεωρεῖται. ἦν
γούν ἄν ἐθέλης ἐλοῦ τῶν τεχνῶν, μή μοι τὴν ἀρίστην, ἀλλὰ τὴν πασῶν
ἀφανεστάτην, ἦν ἐλεύθερος μὲν ἴσως οὐδεὶς ἐν πόλει τραφεὶς ἐκὼν ἐπι-
τηδεύσειεν ἄν, ἐν ἀγρῶ δὲ μόλις ἄκων οἰκέτης δυσκόλῳ καὶ δυστρόπῳ
8 παλαιῶν δεσπότη βιαζομένῳ πολλά δρᾶν τῶν ἀβουλήτων. εὐρεθήσεται
γὰρ οὐχ ἀπλοῦν, ἀλλὰ ποικίλον τὸ πρᾶγμα, οὐ θήρα ληπτόν, δυσεύρετον,
δυσπεριγένητον, ἐχθρὸν μὲν ὄκνῳ καὶ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ, σπουδῆς
δὲ καὶ φιλοτιμίας ἰδρώτων τε καὶ φροντίδων μεστόν. οὗ χάριν οὐδ'
ὔδωρ ἐν τῷ φρέατι τούτῳ φασὶν οἱ ὀρύττοντες εὐρεῖν (Gen. 26, 32),
ἐπειδὴ τὰ τέλη τῶν ἐπιστημῶν οὐ δυσεύρετα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνεύρετα
9 παντελῶς εἶναι συμβέβηκε. γραμματικώτερος δὲ διὰ τοῦτο καὶ γεωμε-
τρικώτερος ἕτερος ἑτέρου γίνεται τῷ τὰς ἐπιτάσεις καὶ παραυξήσεις ἀμή-
χανον εἶναι ὅροις περιγραφῆναι· πλείω γὰρ αἰεὶ τῶν εἰς μάθησιν ἠκόντων
τὰ ἀπολειπόμενα ἐκδέχεται καὶ ἐφεδρεύει, ὡς καὶ τὸν ἀπτεσθαι περάτων
ἐπιστήμης ὑπολαμβανόμενον ἡμιτελῆ παρ' ἑτέρῳ κριτῇ νομίζεσθαι, παρὰ
10 δὲ ἀληθείᾳ δικαζούσῃ καὶ ἄρτι ἄρχεσθαι δοκεῖν. "βραχυὸς μὲν γὰρ ὁ
βίος", ἔφη τις, "ἢ δὲ τέχνη μακρά", ἥς ἄριστα καταλαμβάνει τὸ μέγεθος
ὁ ἀψευδῶς ἐμβαθύνων αὐτῇ καὶ ὡσπερ φρέαρ | αὐτὴν ὀρύττων. διὸ
καὶ τελευτῶντά τινα πολιὸν ἤδη καὶ ὑπέργηρων λόγος ἔχει δακρῦειν, οὐ
δι' ἀνανδρίαν φόβῳ θανάτου, ἀλλὰ διὰ παιδείας ἕμερον ὡς νῦν πρῶτον
11 εἰς αὐτὴν εἰσιόντα, ὅτε πανύστατ' ἔξεισιν. ἀνθεῖ γὰρ ἡ ψυχὴ πρὸς ἐπι-
στήμην, ὅποτε αἰ τοῦ σώματος ἀκμαὶ χρόνου μήκει μαραίνονται. πρὶν
οὖν ἠβῆσαι καὶ ἐννεάσαι τῇ τῶν πραγμάτων ἀκριβεστέρα καταλήψει,
χαλεπὸν ὑποσκελισθῆναι. τὸ δὲ πάθος τοῦτο κοινὸν ἀπάντων ἐστὶ τῶν
φιλομαθῶν, οἷς νέα ἐπὶ παλαιοῖς ἀνίσχει καὶ ἀναλάμπει θεωρήματα,
πολλὰ μὲν καὶ τῆς ψυχῆς, ὅποτε μὴ στείρα καὶ ἄγονος εἶη, τικτούσης,
πολλὰ δὲ καὶ τῆς φύσεως ἀτεκμάρτως ἐκ ταῦτομάτου προφαινούσης τοῖς
διάνοιαν ὀξυδορκούσι. τὸ μὲν οὖν ἐπιστήμης φρέαρ ὅρον καὶ τελευτὴν
12 οὐκ ἔχον τοιοῦτον ἀπεδείχθη. διὰ τί δὲ ὅρκος ὠνομάσθη (Gen. 26, 33),
λεκτέον· τὰ ἐνδοιαζόμενα τῶν πραγμάτων ὅρκῳ διακρίνεται καὶ τὰ ἀβέ-
βαια βεβαιοῦται καὶ τὰ ἄπιστα λαμβάνει πίστιν· ἐξ ὧν ἐκεῖνο συναίεται,
ὅτι περὶ οὐδενὸς ἄν τις οὕτως βεβαιώσαιτο, ὡς περὶ τοῦ τὸ σοφίας γένος
13 ἀπερίγραφον καὶ ἀτελεύτητον εἶναι. καλὸν μὲν οὖν καὶ ἀνωμότῳ διε-
ξιόντι περὶ τούτων συνεπιγράφεσθαι· ὁ δὲ μὴ λίαν εἰς συναίνεσιν εὐχερῆς
ἐνωμότῳ γενομένῳ συναινείτω. μηδεὶς δὲ ὁμνῦναι τὸν τοιοῦτον ὅρκον
ἀναδυσέσθω σαφῶς εἰδῶς, ὅτι ἐν εὐόρκων γραφήσεται στήλαις.
14 ἄλις μὲν δὴ τούτων. ἐπόμενον δ' ἄν εἶη σκέψασθαι, διὰ τί τεττάρων

ὀρυττομένων φρεάτων ὑπὸ τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ (Gen. 21, 15-25. 26, 19-23) τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον "ὄρκος" προσερρήθη. μήποτ' οὖν δι' ὑπονοιῶν ἐκεῖνο βούλεται παραστήσαι, ὅτι κὰν τῷ παντὶ τεττάρων ὄντων, ἐξ ὧν συνέστηκεν ὁδε ὁ κόσμος, καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἰσαρίθμων, ἐξ ὧν διαπλασθέντες εἰς ἀνθρωπόμορφον εἶδος ἐτυπώθημεν, τὰ μὲν [οὖν] τρία πέφυκεν ἀμηγέπη καταλαμβάνεσθαι, τὸ δὲ τέταρτον ἀκατάληπτον **16** πᾶσι τοῖς κριταῖς ἐστίν. ἐν μὲν οὖν τῷ κόσμῳ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ οὐρανὸν τέτταρα τὰ πάντα εἶναι συμβέβηκεν· ὧν τὰ μὲν ἄλλα κὰν **17** δυσσευρέτου, ἀλλ' οὐκ εἰσάπαν ἀνευρέτου μοίρας ἠξίωται. καὶ γὰρ γῆν, ὅτι ἐστὶ σῶμα βαρὺ καὶ ἀδιάλυτον καὶ στερέμνιον καὶ τεμνόμενον εἰς ὄρη καὶ πεδιάδας χώρας καὶ ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ διαιρούμενον, ὡς τὰ μὲν νησιάζειν, τὰ δὲ ἠπειροῦσθαι, καὶ ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς λεπτόγειον, τὸ δὲ βαθύγειον, καὶ τὸ μὲν τραχὺ καὶ στρυφνὸν καὶ λιθῶδες καὶ εἰσάπαν ἄγονον, τὸ δὲ λεῖον καὶ μαλακὸν καὶ γονιμώτατον, | καὶ μυρία πρὸς **18** τούτοις ἕτερα καταλαμβάνομεν· καὶ πάλιν ὕδωρ ὅτι πολλά τε τῶν εἰρημένων ἔχει κοινὰ πρὸς γῆν καὶ ἐξαιρέτα ἕτερα· τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ γλυκὺ, τὸ δ' ἄλμυρόν, τὸ δ' ἄλλαις διακεκριμένον ἰδέαις· καὶ τὸ μὲν πότιμον, τὸ δ' οὐ πότιμον-καὶ ἑκάτερον οὐ πᾶσιν, ἀλλ' οἷς θάτερον, οὐ τὸ ἕτερον, καὶ οἷς μὴ θάτερον, πάντως τὸ ἕτερον-, καὶ τὸ μὲν φύσει **19** ψυχρόν, τὸ δὲ φύσει θερμόν-εἰσὶ γὰρ μυρία πολλαχόθι πηγαὶ ζέον ὕδωρ ἐκδιδοῦσαι, οὐ κατὰ γῆν μόνον ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλατταν· ἤδη γοῦν ἐφάνησαν φλέβες ἀνομβροῦσαι ζέον ὕδωρ ἐν μέσοις πελάγεσιν, ἃς ἡ τοσαύτη τῶν ἐν κύκλῳ πελαγῶν ἀνάχυσις ἐξ αἰῶνος ἐπικλύζουσα οὐκ **20** ἴσχυσε σβέσαι, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ ποσὸν ἀνεῖναι-· καὶ πάλιν ὅτι ὁ ἀῆρ ἔχει φύσιν εἴκουσαν ἀντιπεριστάμενος τοῖς σώμασιν, ὄργανον ὧν ζωῆς, ἀναπνοῆς, ὁράσεως, ἀκοῆς, τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, πυκνότητος καὶ μανότητος κινήσεις τε καὶ ἡρεμίας ἐνδεχόμενος, τροπὰς καὶ μεταβολὰς παντοίας τρεπόμενός τε καὶ μεταβάλλων, χειμῶνας καὶ θέρη γεννῶν καὶ τὰς μετοπωρινὰς καὶ ἑαρινὰς ὥρας, ἐξ ὧν ὁ ἐνιαυτοῦ κύκλος πέφυκε περατοῦσθαι. **21** τούτων μὲν δὴ πάντων αἰσθανόμεθα, ὁ δ' οὐρανὸς ἀκατάληπτον ἔχει τὴν φύσιν, οὐδὲν ἑαυτοῦ σαφὲς γνῶρισμα πρὸς ἡμᾶς ἀποστείλας. τί γὰρ ἂν εἴποιμεν; ὅτι πεπηγὸς ἐστὶ κρύσταλλος, ὡς ἠξίωσάν τινες; ἢ ὅτι πῦρ τὸ καθαρῶτατον; ἢ ὅτι πέμπτον κυκλοφορικὸν σῶμα, μηδενὸς τῶν τεττάρων στοιχείων μετέχον; τί δ'; ἢ ἀπλανῆς καὶ ἐξωτάτω σφαῖρα πρὸς τὸ ἄνω βάθος ἔχει ἢ αὐτὸ μόνον ἐστὶν ἐπιφάνεια βάθους ἐρήμη, **22** τοῖς ἐπιπέδοις σχήμασιν εἰοικυῖα; τί δ'; οἱ ἀστέρες πότερον γῆς εἰσιν ὄγκοι πυρὸς πλήρεις-ἀγκα γὰρ καὶ νάπας καὶ μύδρους διαπύρους εἶπον αὐτοὺς εἶναι τινες, αὐτοὶ δεσμωτηρίου καὶ μύλωνος, ἐν οἷς τὰ τοιαῦτα ἐστὶν ἐπὶ τιμωρία τῶν ἀσεβῶν, ὄντες ἐπάξιοι-ἢ συνεχῆς καί, ὡς εἶπέ τις, πυκνὴ ἀρμονία, πιλήματα ἀδιάλυτα αἰθέρος; ἔμψυχοι δὲ καὶ νοεροὶ ἢ νοῦ καὶ ψυχῆς ἀμέτοχοι; προαιρετικὰς δὲ ἢ κατηναγκασ- **23** μένας αὐτὸ μόνον κινήσεις ἔχοντες; τί δέ; σελήνη πότερον γνήσιον ἢ νόθον ἐπιφέρεται φέγγος ἡλιακαῖς ἐπιλαμπόμενον ἀκτῖσιν ἢ καθ' αὐτὸ μὲν ἰδίᾳ τούτων οὐδέτερον, | τὸ δ' ἐξ ἀμφοῖν ὡς ἂν ἐξ οἰκείου καὶ ἀλλοτριῦ πυρὸς κρᾶμα; πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ ἀρίστου

τε καὶ τετάρτου τῶν ἐν κόσμῳ σώματος ὄντα, οὐρανοῦ, ἀδηλα καὶ
 ἀκατάληπτα, στοχασμοῖς καὶ εἰκασίαις, οὐ παγίῳ λόγῳ τῆς ἀληθείας,
 24 ἔφορμῶντα· ὥστε κὰν ὁμόσαι τινὰ θαρρήσαντα, ὅτι θνητὸς οὐδεὶς πώποτε
 ἰσχύσει τούτων ἑναργῶς καταλαβεῖν οὐδέν. ὄρκος διὰ τοῦτ' ὠνομάσθη
 τὸ τέταρτον καὶ ξηρὸν φρέαρ, ἡ τοῦ τετάρτου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ζήτησις
 25 ἀτελεύτητος καὶ πάντῃ δυσεύρετος, οὐρανοῦ. ἴδωμεν δέ, ὃν τρόπον
 καὶ τὸ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τέταρτον διαφερόντως καὶ κατ' ἐξαίρετον λόγον
 ἀκατάληπτον εἶναι πέφυκεν. οὐκοῦν τέτταρα τὰ ἀνωτάτω τῶν περὶ ἡμᾶς
 ἐστι, σῶμα, αἴσθησις, λόγος, νοῦς· τούτων μὲν δὴ τὰ τρία οὐ κατὰ πάσας
 ἀδηλα τὰς ἰδέας ἐστίν, ἀλλ' ἔχει τινὰ δείγματα ἐν ἑαυτοῖς τοῦ καταλαμ-
 26 βάνεσθαι. τί δ' ἔσθ' ὃ φημι; ὅτι τὸ σῶμα καὶ τριχῆ διαστατὸν καὶ
 ἐξαχῆ κινητόν, ἴσμεν, διαστάσεις μὲν τρεῖς ἔχον, μῆκος, βάθος, πλάτος,
 κινήσεις δὲ τὰς διπλασίας ἕξ, τὴν ἄνω, τὴν κάτω, τὴν ἐπὶ δεξιά, τὴν
 ἐπὶ εὐώνυμα, τὴν πρόσω, τὴν εἰς τὸ κατόπιν· ἀλλὰ καὶ ὅτι ψυχῆς ἐστὶν
 ἀγγεῖον, οὐκ ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡβᾶ, φθίνει, γηράσκει, τελευτᾶ,
 27 διαλύεται, σαφῶς ἴσμεν. καὶ πρὸς αἴσθησιν μέντοι γε οὐ παντάπασι
 ἀμβλεῖς καὶ πηροὶ γεγόναμεν, ἀλλ' ἔχομεν εἰπεῖν, ὅτι καὶ πενταχῆ σχί-
 ζεται καὶ ὄργανα ἑκάστης ἐστὶν ὑπὸ φύσεως δημιουργηθέντα οἰκεία, ὁρά-
 σεως μὲν ὀφθαλμοί, ἀκοῆς δὲ ὠτα, ῥῖνες δὲ ὁσφρήσεως καὶ τῶν ἄλλων
 τὰ οἷς ἑναρμόζεται, καὶ ὅτι ἄγγελοι διανοίας εἰσὶ διαγγέλλουσαι χρώματα,
 σχήματα, φωνάς, ἀτμῶν καὶ χυλῶν ιδιότητας, συνόλως σώματα καὶ ὅσαι
 ποιότητες ἐν τούτοις, καὶ ὅτι δορυφόροι ψυχῆς εἰσιν, ὅσα ἂν ἴδωσιν ἢ
 ἀκούσωσι δηλοῦσαι κὰν εἴ τι βλαβερὸν ἕξωθεν ἐπίοι προορώμεναί τε καὶ
 φυλαττόμενα, ὡς μὴ λάθρα παρεισρευὲν αἴτιον ζημίας ἀνηκέστου τῆ
 28 δεσποίνῃ γένηται. καὶ φωνὴ δ' οὐκ εἰσάπαν ἀποδιδράσκει τὴν ἡμετέραν
 κρίσιν, ἀλλ' ἴσμεν ὅτι ἡ μὲν ὀξεῖα, ἡ δὲ βαρεῖα, καὶ ἡ μὲν ἐμμελῆς
 καὶ ἑναρμόνιος, ἡ δὲ ἀπωδὸς καὶ λίαν ἀνάρμοστος, καὶ πάλιν ἡ μὲν
 μεῖζων, ἡ δὲ ἐλάττων· διαφέρουσι καὶ ἄλλοις μυρίοις, γένεσι, χρώμασι,
 διαστήμασι, συνημμέναις τάσεσι καὶ διεζευγμέναις, ταῖς διὰ τεττάρων,
 29 ταῖς διὰ πέντε, ταῖς διὰ πασῶν συμφωνίαις. καὶ μὲν δὲ καὶ τῆς ἑνάρ-
 θρου φωνῆς, ἣν μόνος ἐκ πάντων ζῶων ἔλαχεν ἄνθρωπος, ἔστιν ἃ γνω-
 ρίζομεν· οἷον ὅτι ἀπὸ διανοίας ἀναπέμπεται, ὅτι ἐν τῷ στόματι ἀρθροῦται,
 ὅτι ἡ γλῶσσα πλήττουσα τῆ τῆς φωνῆς τάσει τὸ ἑναρθρον ἐνσφραγι-
 ζεται καὶ λόγον, ἀλλ' οὐ ψιλὴν | αὐτὸ μόνον φωνὴν ἀργὴν καὶ ἀδιατύ-
 πωτον ἦχον ἀπεργάζεται, ὅτι κήρυκος ἢ ἐρμηνέως ἔχει τάξιν πρὸς τὸν
 30 ὑποβάλλοντα νοῦν. ἄρ' οὖν καὶ τὸ τέταρτον τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς,
 ὁ ἡγεμὼν νοῦς, καταληπτός ἐστιν; οὐ δήπου. τί γὰρ αὐτὸν οἰόμεθα
 κατὰ τὴν οὐσίαν εἶναι; πνεῦμα ἢ αἷμα ἢ σῶμα συνόλως· ἀλλ' οὐ
 σῶμα, ἀσώματον δὲ λεκτέον· ἢ πέρας ἢ εἶδος ἢ ἀριθμὸν ἢ ἐνδελέ-
 31 χειαν ἢ ἀρμονίαν ἢ τί τῶν ὄντων; γεννώμενον δ' εὐθύς ἢ ἕξωθεν
 εἰσκρίνεται ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἢ ἐνθερμος ἐν ἡμῖν φύσις οἷα
 σίδηρος ἐν χαλκῶς πεπυρωμένος ὕδατι ψυχρῷ πρὸς τὸ κραταιότατον
 στομοῦται; διότι καὶ παρὰ τὴν ψῆξιν ὠνομάσθαι ψυχὴ δοκεῖ. τί δέ;
 τελευτώντων σβέννυται καὶ συμφθείρεται τοῖς σώμασιν ἢ πλεῖστον ἐπι-
 32 βιοῖ χρόνον ἢ κατὰ τὸ παντελὲς ἀφθαρτόν ἐστι; ποῦ δ' ἐμπεφώλευκεν

ὁ νοῦς αὐτῶ; ἄρα οἶκον κεκλήρωται; οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωσαν αὐτῶ κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἱ αἰσθήσεις λοχῶσιν, εἰκὸς εἶναι νομίσαντες ἐγγὺς οἷα μεγάλου βασιλέως ἐφεδρεύειν τοὺς δορυφόρους· οἱ δ' ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες γνωσιμαχοῦσιν.

33 αἰεὶ δὴ τὸ τέταρτον ἀκατάληπτον, οὐρανὸς μὲν ἐν κόσμῳ παρὰ τὴν ἀέρος καὶ γῆς καὶ ὕδατος φύσιν, νοῦς δὲ ἐν ἀνθρώπῳ παρὰ σῶμα καὶ αἰσθησιν καὶ τὸν ἑρμηνέα λόγον. μήποτε μέντοι καὶ τὸ τέταρτον ἔτος "ἅγιον καὶ αἰνετὸν" ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς

34 δηλοῦται (Lev. 19, 24)· τὸ γὰρ ἐν τοῖς γεγονόσιν ἅγιον οὐρανὸς μὲν ἐστὶν ἐν κόσμῳ, καθ' ὃν αἱ ἀφθαρτοὶ καὶ μακραίωνες φύσεις περιπολοῦσιν, ἐν ἀνθρώπῳ δὲ νοῦς, ἀπόσπασμα θεῖον ὢν, καὶ μάλιστα κατὰ Μωυσέα λέγοντα· "ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ

35 ἐγένετο ὁ ἀνθρώπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν" (Gen. 2, 7). καὶ ἑκάτερον δὲ αἰνετὸν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ μοι δοκεῖ προσειρῆσθαι· τὰ γὰρ δυνάμενα τοὺς ἐπαίνους καὶ ὕμνους καὶ εὐδαιμονισμοὺς ἐκτραγωδεῖν τοῦ γεννήσαντος πατρὸς ταῦτ' ἐστίν, οὐρανὸς τε καὶ νοῦς. ἀνθρώπος μὲν γὰρ ἕξαιρέτου παρὰ τὰ ἄλλα ζῶα γέρως ἔλαχε, θεραπεύειν τὸ ὄν, ὁ δὲ οὐρανὸς αἰεὶ μελωδεῖ, κατὰ τὰς κινήσεις τῶν ἐν ἑαυτῷ τὴν πάμμουσον ἁρμονίαν ἀπο-

36 τελῶν· ἥς εἰ συνέβαινε τὴν ἠχὴν εἰς τὰς ἡμετέρας φθάνειν ἀκοάς, ἔρωτες ἂν ἀκάθεκτοι καὶ λελυττηκότες ἴμεροι καὶ ἀπαυστοι καὶ μανιώδεις | ἐγίνοντο οἴστροι, ὡς καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀπέχεσθαι τρεφομένους μηκέθ' ὡς θνητοὶ σιτίοις καὶ ποτοῖς διὰ φάρυγγος, ἀλλ' ὡς οἱ μέλλοντες ἀπαθανατίζεσθαι δι' ὧτων μουσικῆς τελείας ἐνθέοις ὕδαϊς· ὧν ἀκροατὴν Μωυσῆν ἀσώματον γενόμενον λόγος ἔχει τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τὰς ἴσας νύκτας μήτε ἄρτου μήτε ὕδατος ψαῦσαι τὸ παράπαν (Exod. 24, 18).

37 ὁ τοίνυν οὐρανὸς, τὸ μουσικῆς ἀρχέτυπον ὄργανον, ἄκρως ἠρμόσθαι δοκεῖ δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ἵνα οἱ ἐπὶ τιμῇ τοῦ τῶν ὄλων πατρὸς ἠδόμενοι ὕμνοι μουσικῶς ἐπιψάλλωνται. καὶ τὴν ἀρετὴν μέντοι Λεῖαν ἀκούομεν ἐπὶ τῆς τοῦ τετάρτου γενέσεως υἱοῦ μηκέτι τίκτειν δυναμένην, ἀλλ' ἐπέχουσαν ἢ ἐπεχομένην τὰς γονάς· εὔρισκε γὰρ, οἶμαι, πᾶσαν τὴν γένεσιν ἐξ αὐτῆς ζηράν τε καὶ στείραν, ἠνίκα Ἰούδαν, τὴν ἐξομολόγησιν, τὸν

38 τέλειον καρπὸν, ἦνθησε. διαφέρει δ' οὐδὲν τὸ λέγειν "ἴστασθαι τίκτουσαν" (Gen. 29, 35) τοῦ μὴ εὑρίσκειν ἐν τῷ τετάρτῳ φρέατι τοὺς παῖδας Ἰσαὰκ ὕδωρ (Gen. 26, 32), ἐπειδήπερ ἐξ ἑκατέρου τῶν συμβόλων ἐμφαίνεται τὸ πάντα διψῆν θεοῦ, παρ' ὃν αἱ γενέσεις καὶ τροφαὶ τοῖς γεγο-

39 νόσιν ἄρδονται. μικροπολιῖται μὲν οὖν τινες ἴσως ὑπολήφονται περὶ φρεάτων διορυχῆς τὸν τοσοῦτον εἶναι λόγον τῷ νομοθέτῃ, οἱ δὲ δὴ μερίζοντες ἐγγραφέντες πατρίδι, τῷδε τῷ κόσμῳ, τελειότερων φρονημάτων ὄντες, εἴσονται σαφῶς, ὅτι περὶ τεττάρων ἐστίν, οὐ φρεάτων, ἀλλὰ τῶν τοῦ παντὸς μερῶν ἢ ζήτησις τοῖς ὀρατικοῖς καὶ φιλοθεάμοσι, γῆς, ὕδατος,

40 ἀέρος, οὐρανοῦ. ὧν ἕκαστον ἐπινοοῖαις εἰς ἄκρον πεποιημέναις διεξεληθόντες ἐν μὲν τοῖς τρισὶν εὐρὸν τινα καταληπτά-διὸ καὶ τρία ὀνόματα ἐπεφήμισαν τοῖς εὐρεθεῖσιν, ἀδικίαν, ἔχθραν, εὐρυχωρίαν (Gen. 26, 20. 21. 22)-, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ τὸ παράπαν οὐδέν, οὐρανῶ, καθάπερ ὀλίγῳ πρότερον ἐδηλώσαμεν· τὸ γὰρ τέταρτον φρέαρ ἄνυδρον

καὶ ζῆρὸν εὐρίσκεται καὶ ὄρκος διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν προσαγορεύεται.

41 Τὰ δὲ ἐπόμενα ζητήσωμεν ἐρευνῶντες, τίς ἡ Χαρρὰν καὶ διὰ τί ὁ ἀπὸ τοῦ φρέατος ἐξεληθὼν εἰς αὐτὴν ἔρχεται (Gen. 28, 10). ἔστι τοίνυν, ὡς ἔμοιγε φαίνεται, Χαρρὰν μητρόπολις τις αἰσθήσεων. ἐρμηνεύεται γὰρ τοτὲ μὲν ὀρυκτῆ, τοτὲ δὲ τρωγλαί, δι' ἀμφοτέρων τῶν

42 ὀνομάτων ἑνὸς δηλουμένου πράγματος. τὸ γὰρ σῶμα ἡμῶν εἰς τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα τρόπον τινα ἐξορώρυκται, καὶ γέγονεν ἕκαστον τῶν ὀργάνων ἑκάστης ὀπὴ τις αἰσθήσεως, ἐν ἣ πέφυκε φωλεύειν. | ὅταν οὖν τις ἀπὸ τοῦ φρέατος, ὃ καλεῖται ὄρκος, ὡσπερ ἀπὸ λιμένος ἐξαναχθῆ, παραγίνεται εὐθύς εἰς Χαρρὰν ἀναγκαίως· τὸν γὰρ ἀποδημίαν στελλόμενον ἀπὸ τοῦ ἀρίστου καὶ ἀπειρομεγέθους ἐπιστήμης χωρίου κατ'

43 ἀναγκαῖον αἰσθήσεις ἄνευ ξεναγῶν ὑποδέχονται. κινεῖται γὰρ ἡμῶν ἡ ψυχὴ πολλάκις μὲν ἐφ' ἑαυτῆς, ὅλον τὸν σωματικὸν ὄγκον ἐκδύσα καὶ τὸν τῶν αἰσθήσεων ὄχλον ἀποδραῖσα, πολλάκις δὲ καὶ ταῦτα ἐπαμπισχομένη. τὴν μὲν οὖν γυμνὴν κίνησιν αὐτῆς τὰ νοήσει μόνῃ καταληπτὰ

44 ἔλαχε, τὴν δὲ μετὰ σώματος τὰ αἰσθητά. εἴ τις οὖν ὁμιλεῖν εἰσάπαν ἀδυνατεῖ διανοίᾳ μόνῃ, δευτέραν καταφυγὴν αἰσθησιν εὐρίσκεται, καὶ ὅστις ἂν σφαλῆ τῶν νοητῶν, αὐτίκα πρὸς τὰ αἰσθητὰ κατασύρεται· δεύτερος γὰρ αἰεὶ πλοῦς ὁ πρὸς αἰσθησιν τοῖς μὴ δυναθεῖσι πρὸς τὸν

45 ἡγεμόνα νοῦν εὐπλοῆσαι. καλὸν δὲ κἀν τούτῳ γενομένους μὴ καταγερᾶσαι καὶ διαιωνίσαι, ἀλλ' ὡς ἐν ξένῃ διατρίβοντας παροίκων τρόπον αἰεὶ μετανάστασιν ζητεῖν καὶ ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρῶαν γῆν. Λάβαν μὲν γὰρ οὐκ εἶδος, οὐ γένος, οὐκ ἰδέαν, οὐκ ἐννόημα, οὐκ ἄλλο τῶν νοήσει μόνῃ καταλαμβανομένων οὐδὲν ἀπλῶς εἰδώς, ἡρτημένος δὲ τῶν ἐμφανῶν, ἅπερ εἰς ὄψεις καὶ ἀκοὰς καὶ τὰς συγγενεῖς δυνάμεις ἔρχεται, πατρίδος ἡξίεται Χαρρὰν, ἣν ὡς ξένην ὁ φιλάρετος Ἰακώβ πρὸς ὀλίγον

46 οἰκεῖ χρόνον, τῆς οἴκαδε ἐπανόδου διαμεμνημένος. φησὶ γοῦν ἡ μήτηρ, ἡ ὑπομονή, Ῥεβέκκα πρὸς αὐτόν· "ἀναστάς ἀπόδραθι πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφόν μου εἰς Χαρρὰν, καὶ οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς" (Gen. 27, 43. 44). ἄρα οὖν κατανοεῖς, ὅτι οὐχ ὑπομένει ὁ ἀσκητὴς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν αἰσθήσεων καταβιῶναι, ἀλλ' ἡμέρας ὀλίγας καὶ βραχύν τινα χρόνον διὰ τὰς τοῦ συνδέτου σώματος ἀνάγκας, ὃ δὲ μακρὸς αἰὼν αὐτῷ

47 καὶ βίος ἐν τῇ νοητῇ πόλει ταμιεύεται; παρὸ μοι δοκεῖ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ τῆς ἐπιστήμης, Ῥαββὴν ὄνομα, μὴ πολὺν χρόνον ὑπομεῖναι τῇ Χαρρὰν ἐνδιατρίψαι. λέγεται γὰρ ὅτι " Ῥαββὴν ἦν ἐτῶν ἑβδομήκοντα πέντε, ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ Χαρρὰν" (Gen. 12, 4), καίτοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θάρα, ὃς ἐρμηνεύεται κατασκοπὴ ὄσμης, μέχρι τελευτῆς ἐν αὐτῇ

48 βιώσαντος. ῥητῶς γοῦν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς | δηλοῦται, ὅτι "ἀπέθανε Θάρα ἐν Χαρρὰν" (Gen. 11, 32)· κατάσκοπος γὰρ ἦν ἀρετῆς, οὐ πολίτης, καὶ ὄσμαῖς ἀλλ' οὐ τροφῶν ἀπολαύσειν ἐχρήτο, μήπω ἱκανὸς ὢν ἐμπίπλασθαι φρονήσεως, ἀλλὰ μὴδὲ γεύεσθαι, τοῦτο δ' αὐτὸ μόνον

49 ὀσφραίνεσθαι. καθάπερ γὰρ τοὺς θηρατικούς τῶν σκυλάκων λόγος ἔχει καὶ τὰ πορρωτάτω τῶν θηρίων πτώματα ῥινηλατοῦντας ἀνευρίσκειν ἡκονημένους ὑπὸ φύσεως διαφερόντως τὴν περὶ τὰς ὄσμάς αἰσθησιν, τὸν αὐτὸν τρόπον τὴν ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἀναδιδομένην

ἡδεῖαν αὔραν ὁ παιδείας ἐραστῆς ἰχνηλατεῖ καὶ ποθεῖ μὲν ἐκείναις ἐντυ-
 χεῖν, ἐξ ὧν ἀναδίδοται τὸ θαυμασιώτατον γάνωμα τοῦτο, μὴ δυνάμενος
 δ' ἐν κύκλῳ κενὴν περιάγει τὴν κεφαλὴν, ὁσφραϊνόμενος αὐτὸ μόνον
 καλοκάγαθίας καὶ σιτιῶν ἱερωτάτης κνίσσης· οὐ γὰρ ἀρνεῖται λίχνος ἐπι-
 50 στήμης καὶ φρονήσεως εἶναι. μακάριοι μὲν οὖν οἷς ἐξεγένετο τῶν σο-
 φίας φίλτρων ἀπόνασθαι καὶ τῶν θεωρημάτων καὶ δογμάτων αὐτῆς
 ἐστιαθῆναι καὶ ἐνευφρανθεῖσιν ἔτι διψῆν, ἄπληστον καὶ ἀκόρεστον ἐπι-
 51 φερομένοις ἕμερον ἐπιστήμης. δεύτερα δ' οἷσονται, οἷς ἀπολαῦσαι μὲν
 οὐκ ἐξεγένετο τῆς ἱεραῆς τραπέζης, κνισσοῦν δὲ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς·
 αὔραις γὰρ ἀρετῆς οὗτοι ζυπωρηθήσονται, καθάπερ τῶν καμνόντων οἱ
 παρειμένοι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τροφῇ χρῆσθαι τὰς εἰς ἀνάληψιν προς-
 φέρονται ὁσμάς, ὡς ἰατρῶν παῖδες λιποθυμίας ἄκη σωτήρια προευτρεπί-
 52 ζονται. καταλιπὼν μέντοι τὴν Χαλδαίαν γῆν εἰς Χαρρὰν λέγεται
 μετανίστασθαι Θάρρα, τὸν τε υἱὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς ὁμογνίους τῆς οἰκίας
 ἐπαγόμενος, οὐχ ἴν' ὡς παρὰ συγγραφέως ἱστορικῶ μάθωμεν, ὅτι μετα-
 νάσται τινὲς ἐγένοντο, τὴν μὲν πατρῶαν γῆν καταλιπόντες, τὴν δὲ ξένην
 ὡς πατρίδα οἰκήσαντες, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μάθημα βιωφελέστατον καὶ
 53 ἀρμόττον ἀνθρώπῳ μὴ ἀμεληθῆναι. τί δὲ τοῦτό ἐστι; Χαλδαῖοι μὲν
 ἀστρονομοῦσιν, οἱ δὲ τῆς Χαρρὰν πολῖται περὶ τὸν τῶν αἰσθήσεων τόπον
 πραγματεύονται. φησὶν οὖν ὁ ἱερός λόγος τῷ κατασκόπῳ τῶν τῆς φύσεως
 πραγμάτων· τί περὶ ἡλίου ζητεῖς, εἰ ποδιαῖός ἐστιν, εἰ τῆς γῆς μείζων
 ἀπάσης, εἰ πολλαπλάσιος αὐτῆς; τί δὲ περὶ φωτισμῶν σελήνης, εἰ νόθον
 ἔχει φέγγος, εἰ γνησίῳ μόνῳ χρῆται; τί δὲ περὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀστέρων
 54 φύσεως ἢ περιφορᾶς ἢ συμπαθείας πρὸς τε ἀλλήλους καὶ τὰπίγεια; τί
 δὲ βαίνων ἐπὶ γῆς ὑπὲρ νεφέλας πηδᾶς; τί δ' ἄπτεσθαι τῶν ἐν αἰθέρι
 φῆς δύνασθαι προσερισζωμένος χέρσῳ; τί δὲ περὶ τῶν ἀτεκμάρτων
 τεκμαίρεσθαι τολμᾶς; τί δὲ πολυπραγμονεῖς ἂ μὴ σε δεῖ, τὰ μετέωρα;
 τί δὲ τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν εὔρεσιλογίαν ἄχρισ οὐρανοῦ τείνεις; τί δ'
 ἀστρονομεῖς μετεωρολεσχῶν; | μὴ τὰ ὑπὲρ σὲ καὶ ἄνω, ὧ οὗτος, ἀλλὰ
 τὰ ἐγγὺς σαυτοῦ κατανόησον, μᾶλλον δὲ σαυτὸν ἀκολακεύτως ἐρεῦνησον.
 55 πῶς οὖν ἐρευνήσεις; ἴθι νοερῶς εἰς Χαρρὰν τὴν ὀρυκτὴν, τὰς τρώγλας
 καὶ ὅπας τοῦ σώματος, καὶ ἐπίσκεψαι ὀφθαλμούς, ὦτα, ῥίνας, τὰ ἄλλα
 ὅσα καὶ αἰσθήσεως ὄργανα, καὶ φιλοσόφησον ἀναγκαιοτάτην καὶ πρεπω-
 δεστάτην φιλοσοφίαν ἀνθρώπῳ, ζητῶν, τί ὄρασις, τί ἀκοή, τί γεῦσις, τί
 ὄσφρησις, τί ἀφή, τί καὶ συνόλως αἰσθησις· κάπειτα τί τὸ ὄραν καὶ πῶς
 ὄρᾶς, τί τὸ ἀκούειν καὶ πῶς ἀκούεις, τί τὸ ὁσφραίνεσθαι ἢ γεύεσθαι ἢ
 56 ἄπτεσθαι καὶ πῶς ἕκαστον αὐτῶν εἴωθε γίγνεσθαι. πρὶν δὲ τὸν ἴδιον
 οἶκον καλῶς ἐπεσκεψῆναι, τὸν τοῦ παντὸς ἐξετάζειν οὐχ ὑπερβολὴ μα-
 νίας; καὶ οὕτω σοι μείζον ἐπίταγμα ἐπιτάττω, τὴν σαυτοῦ ψυχὴν ἰδεῖν
 καὶ τὸν νοῦν, ἐφ' ᾧ μέγα φρονεῖς· καταλαβεῖν γὰρ αὐτὸν οὐποτε δυνήση.
 57 ἀνάβαινε νῦν εἰς οὐρανὸν καὶ καταλαζονεύου περὶ τῶν ἐκεῖ, μήπω δεδυ-
 νημένος γινῶναι κατὰ τὸ ποιητικὸν γράμμα
 ὅτι τοι ἐν μεγάροισι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται,
 καταγαγὼν δ' ἀπ' οὐρανοῦ τὸν κατάσκοπον καὶ ἀντισπάσας ἀπὸ τῆς ἐκεῖ
 ζητήσεως γινῶθι σαυτὸν, εἶτα καὶ τοῦτ' ἐπιμελῶς ἐκπόνησον, ἵνα τῆς

58 ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας ἐπιλάχης. τὸν τρόπον τοῦτον Θάρρα μὲν Ἐβραῖοι, Σωκράτην δὲ Ἑλληνες ὀνομάζουσι· καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἐγγράσαι φασὶν τῇ περὶ τοῦ γνῶθι σαυτὸν ἀκριβεστάτη σκέψει, μηδὲν ἕξω τῶν καθ' ἑαυτὸν φιλοσοφοῦντα. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος ἦν, Θάρρα δ' αὐτὸς ὁ λόγος ὁ περὶ τοῦ γνῶναί τινα ἑαυτὸν προκείμενος οἷα δένδρον εὐρ-
59 νέστατον, ἵν' ἔχοιεν εὐμαρῶς οἱ φιλάρετοι τὸν περὶ ἡθοποιίαν δρεπόμενοι καρπὸν σωτηρίου καὶ ἡδίστης ἐμπίπλασθαι τροφῆς. τοιοῦτοι μὲν ἡμῖν οἱ φρονήσεως κατάσκοποι, τῶν δὲ ἀθλητῶν καὶ ἀγωνιστῶν αὐτῆς αἱ φύσεις τελειότεραι· δικαιοῦσι γὰρ οὗτοι τὸν περὶ τῶν αἰσθήσεων σύμ-
60 παντα λόγον ἀκριβῶς καταμαθόντες ἐπὶ τι μείζον ἕτερον χωρεῖν θεώ-
61 ρημα, καταλιπόντες τὰς αἰσθήσεως ὁπάς, αἱ Χαρρὰν ὀνομάζονται. τού-
 των ἔστιν ὁ ἐπιδόσεις καὶ βελτιώσεις πρὸς ἐπιστήμης ἄκρας ἀνάληψιν ἐσχηκῶς Ἀβραάμ· ὅτε γὰρ μάλιστα ἔγνω, τότε μάλιστα ἀπέγνω ἑαυτόν, ἵνα τοῦ πρὸς ἀλήθειαν ὄντος εἰς ἀκριβῆ γνῶσιν ἔλθῃ. καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ὁ λίαν καταλαβὼν ἑαυτὸν λίαν ἀπέγνωκε τὴν ἐν πᾶσι τοῦ
 | γενητοῦ σαφῶς προλαβὼν οὐδένειαν, ὁ δ' ἀπογνοῦς ἑαυτὸν γινώσκει τὸν ὄντα.

61 Τίς μὲν οὖν ἔστιν ἡ Χαρρὰν καὶ διὰ τί ὁ ἀπολείπων τὸ τοῦ ὄρκου φρέαρ εἰς αὐτὴν ἔρχεται, δεδήλωται. σκεπτέον δὲ τὸ τρίτον καὶ ἀκόλουθον, τίς ὁ τόπος, ᾧ ὑπαντᾷ· λέγεται γάρ, ὅτι "ἀπήντησε
62 τόπῳ" (Gen. 28, 11). τριχῶς δὲ ἐπινοεῖται τόπος, ἅπαξ μὲν χώρα ὑπὸ σώματος πεπληρωμένη, κατὰ δεύτερον δὲ τρόπον ὁ θεῖος λόγος, ὃν ἐκπεπλήρωκεν ὅλον δι' ὅλων ἀσωμάτοις δυνάμεσιν αὐτὸς ὁ θεός. "εἶδον" γὰρ φησι "τὸν τόπον οὗ εἰστήκει ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ" (Exod. 24, 10), ἐν ᾧ μόνῳ καὶ ἱεουργεῖν ἐφῆκεν ἀλλαχόθι κωλύσας· διείρηται γὰρ ἀναβαίνειν εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξῃται κύριος ὁ θεός, κάκει θύειν τὰ ὀλοκαυτώματα καὶ τὰ σωτήρια καὶ τὰς ἄλλας ἀμώμους θυσίας ἀνά-
63 γειν (Deut. 12, 5 ss.). κατὰ δὲ τρίτον σημαινόμενον αὐτὸς ὁ θεὸς καλεῖται τόπος τῷ περιέχειν μὲν τὰ ὅλα, περιέχεσθαι δὲ πρὸς μηδενὸς ἀπλῶς, καὶ τῷ καταφυγῆν τῶν συμπάντων αὐτὸν εἶναι, καὶ ἐπειδήπερ αὐτὸς ἔστι
64 χώρα ἑαυτοῦ, κεχωρηκῶς ἑαυτὸν καὶ ἐμφερόμενος μόνῳ ἑαυτῷ. ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ εἶμι τόπος, ἀλλ' ἐν τόπῳ, καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ὁμοίως· τὸ γὰρ περιεχόμενον διαφέρει τοῦ περιέχοντος, τὸ δὲ θεῖον ὑπ' οὐδενὸς περιεχόμενον ἀναγκαίως ἔστιν αὐτὸ τόπος ἑαυτοῦ. μαρτυρεῖ δέ μοι λόγιον τὸ χρησθέν ἐπὶ Ἀβραάμ τότε· "ἦλθεν εἰς τὸν τόπον ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός· καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδε τὸν τόπον μακρόθεν"
65 (Gen. 22, 3. 4). ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον, εἶπέ μοι, μακρόθεν αὐτὸν εἶδεν; ἀλλὰ μήποτε δεῖν πραγμάτων ἔστιν ὁμωνυμία διαφερόντων, ὣν τὸ μὲν
66 ἕτερον θεῖός ἐστι λόγος, τὸ δὲ ἕτερον ὁ πρὸ τοῦ λόγου θεός. ὁ δὲ ἡ ξεναγηθεὶς ὑπὸ σοφίας εἰς τὸν πρότερον ἀφικνεῖται τόπον, εὐράμενος τῆς ἀρεσκείας κεφαλὴν καὶ τέλος τὸν θεῖον λόγον, ἐν ᾧ γενόμενος οὐ φθάνει πρὸς τὸν κατὰ τὸ εἶναι θεὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' αὐτὸν ὄρα μακρόθεν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ πόρρωθεν αὐτὸν ἐκεῖνον θεωρεῖν ἱκανός ἐστιν, ἀλλὰ τὸ μακρὰν τὸν θεὸν εἶναι πάσης γενέσεως αὐτὸ μόνον ὄρα καὶ τὸ πορρω-
 τάτω τὴν κατάληψιν αὐτοῦ πάσης ἀνθρωπίνης διανοίας διωκίσθαι.

67 μήποτε μέντοι γε οὐδὲ τόπον νῦν ἀλληγορῶν ἐπὶ τοῦ αἰτίου παρείληφεν, ἀλλ' ἔστι τὸ δηλούμενον τοιοῦτον· ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδεν" αὐτὸν τὸν τόπον, εἰς ὃν ἦλθε, μακρὰν ὄντα τοῦ ἀκατονομάστου καὶ ἀρρήτου καὶ κατὰ πάσας ἰδέας ἀκαταλήπτου θεοῦ.

68 | τούτων προδιωρισμένων, ὅταν εἰς Χαρράν, τὴν αἴσθησιν, ἔλθῃ ὁ ἀσκητής, "ὑπαντᾷ τόπῳ" (Gen. 28, 11), οὔτε τῷ ἐκπεπληρωμένῳ ὑπὸ σώματος θνητοῦ-μετέχουσι γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ γηγενεῖς ἐκπεπληρωκότες χώραν καὶ τόπον τινα κατὰ τὰναγκαῖον ἐπέχοντες-οὔτε τῷ τρίτῳ καὶ ἀρίστῳ, οὗ μάλιστα ἔννοιαν λαβεῖν ἦν ἂν ἐπὶ τοῦ φρέατος ποιούμενον τὰς διατριβάς, ὃ προσηγορεύετο ὄρκος, ᾧ τὸ αὐτομαθὲς γένος, Ἰσαάκ, ἐνδιαιτᾶται μηδέποτε τῆς πρὸς θεὸν πίστεως καὶ ἀφανοῦς ὑπολήψεως ἀφιστάμενον, ἀλλὰ τῷ μέσῳ λόγῳ θείῳ, τὰ

69 ἄριστα ὑφηγουμένῳ καὶ ὅσα πρόσφορα τοῖς καιροῖς ἀναδιδάσκοντι. οὐ γὰρ ἀξιῶν ὁ θεὸς εἰς αἴσθησιν ἔρχεσθαι τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἐπικουρίας ἕνεκα τῶν φιλαρέτων ἀποστέλλει· οἱ δ' ἰατρεύουσι καὶ ἐκνοσηλεύουσι τὰ ψυχῆς ἀρρωστήματα, παραινέσεις ἱεράς ὡσπερ νόμους ἀκινήτους τιθέντες καὶ ἐπὶ τὰ τούτων γυμνάσια καλοῦντες καὶ τρόπον ἀλειπτῶν ἰσχὺν καὶ

70 δύναμιν καὶ ῥώμην ἀνανταγώνιστον ἐμφύοντες. δεόντως οὖν εἰς αἴσθησιν ἔλθῶν οὐκέτι θεῷ, λόγῳ δ' ὑπαντᾷ θεοῦ, καθὰ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ τῆς σοφίας Ἀβραάμ. λέγεται γάρ· "ἀπῆλθε κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τῷ Ἀβραάμ, καὶ Ἀβραάμ ἀπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ" (Gen. 18, 33). δι' οὗ συνάγεται τὸ λόγοις τοιοῦτοις ἐντυγχάνειν ἱεροῖς, ὧν ὁ πρὸ τῶν ὄλων θεὸς ἀπῆλλακται, μηκέτι τὰς ἀφ' αὐτοῦ τείνων φαντασίας, ἀλλὰ

71 τὰς ἀπὸ τῶν μεθ' αὐτὸν δυνάμεων. ὑπερφυέστατα δ' ἔχει τὸ μὴ φάναι ἔλθειν εἰς τὸν τόπον, ἀλλ' ἀπαντῆσαι τόπῳ· ἐκούσιον μὲν γὰρ τὸ ἔρχεσθαι, τὸ δ' ἀπαντᾶν πολλάκις ἀκούσιον, ἵν' ἐξαπιναίως ὁ θεῖος λόγος ἐπιφανόμενος ἀπροσδόκητον χαρὰν ἐλπίδος μείζονα ἐρήμη ψυχῇ συνοδοιπορεῖν μέλλων προτείνῃ. καὶ γὰρ Μωυσῆς "ἐξάγει τὸν λαὸν εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ θεοῦ" (Exod. 19, 17), σαφῶς εἰδὼς ἐρχόμενον αὐτὸν ἀοράτως πρὸς τὰς ποθοῦσας ψυχὰς ἐντυχεῖν αὐτῷ.

72 Τὴν δ' αἰτίαν ἐπιφέρει, δι' ἣν τόπῳ ὑπήντησεν· "ἔδῃ" γάρ φησιν "ὁ ἥλιος" (Gen. 28, 11), οὐχ ὁ φαινόμενος οὗτος, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀοράτου καὶ μεγίστου θεοῦ περιφειγέστατον καὶ περιαιυγέστατον φῶς. τοῦθ' ὅταν μὲν ἐπιλάμψη διανοία, τὰ δευτέρα λόγων δύεται φέγγη, πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ αἰσθητοὶ τόποι πάντες ἐπισκιάζονται· ὅταν δ' ἐτέρωσε

73 χωρήσῃ, πάντ' εὐθὺς ἀνίσχει καὶ ἀνατέλλει. μὴ θαυμάσης δέ, εἰ ὁ ἥλιος κατὰ τοὺς τῆς ἀλληγορίας κανόνας ἐξομοιοῦται τῷ πατρὶ καὶ ἡγεμόνι τῶν συμπάντων· θεῷ γὰρ ὅμοιον πρὸς ἀλήθειαν μὲν οὐδέν, ἀ δὲ δόξῃ νενομίσται, δύο μόνα ἐστίν, ἀοράτον τε καὶ ὄρατον, ψυχὴ μὲν

74 ἀόρατον, ὄρατον δὲ ἥλιος. τὴν | μὲν οὖν ψυχῆς ἐμφέρειαν δεδήλωκεν ἐν ἑτέροις εἰπῶν· "ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν" (Gen. 1, 27), καὶ ἐν τῷ κατὰ ἀνδροφόνων τεθέντι νόμῳ πάλιν· "ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου ἀντὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον" (Gen. 9, 6), τὴν δὲ ἥλιου

75 διὰ συμβόλων μεμήνηκε. ῥάδιον δὲ καὶ ἄλλως ἐξ ἐπιλογισμοῦ τοῦτο

κατιδεῖν, ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ὁ θεὸς φῶς ἐστὶν -"κύριος γὰρ φωτισμός μου καὶ σωτὴρ μου" ἐν ὕμνοις ᾄδεται (Psalm. 26, 1)-καὶ οὐ μόνον φῶς, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐτέρου φωτὸς ἀρχέτυπον, μᾶλλον δὲ παντὸς ἀρχετύπου πρεσβύτερον καὶ ἀνώτερον, λόγον ἔχον παραδείγματος. τὸ μὲν γὰρ παράδειγμα ὁ πληρέστατος ἦν αὐτοῦ λόγος, φῶς-"εἶπε" γὰρ φησὶν "ὁ θεός· γενέσθω φῶς" (Gen. 1, 3)-, αὐτὸς δὲ οὐδενὶ τῶν γεγονότων 76 ὅμοιος. ἔπειθ' ὡς ἥλιος ἡμέραν καὶ νύκτα διακρίνει, οὕτως φησὶ Μωυσῆς τὸν θεὸν φῶς καὶ σκότος διατειχίσει· "διεχώρισε γὰρ ὁ θεὸς ἀνά μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνά μέσον τοῦ σκότους" (Gen. 1, 4)· ἄλλως τε ὡς ἥλιος ἀνατείλας τὰ κεκρυμμένα τῶν σωμάτων ἐπιδείκνυται, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τὰ πάντα γεννήσας οὐ μόνον εἰς τοῦμφανές ἤγαγεν, ἀλλὰ καὶ ἂ πρότερον οὐκ ἦν, ἐποίησεν, οὐ δημιουργὸς μόνον ἀλλὰ καὶ κτίστης 77 αὐτὸς ὢν. λέγεται δὲ πολλαχῶς κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον ἐν ὑπονοίαις ἥλιος, ἄπαξ μὲν ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ὃν οἰκοδομοῦσιν ὡς πόλιν καὶ κατασκευάζουσιν οἱ γένεσιν πρὸ τοῦ ἀγενήτου θεραπεύειν ἀναγκαζόμενοι, ἐφ' ὧν εἴρηται ὅτι "ὑκοδόμησαν πόλεις ὀχυράς τῷ Φαραῶ, τὴν τε Πειθῶ", τὸν λόγον ᾧ τὸ πείθειν ἀνάκειται, "καὶ Ῥαμεσσή", τὴν αἴσθησιν, ὑφ' ἧς ὥσπερ ὑπὸ σέων ἡ ψυχὴ διεσθίεται-ἐρμηνεύεται γὰρ σεισμὸς σητός-, "καὶ τὴν Ῥων", τὸν νοῦν, ἦν Ῥαμεσσή πόλιν ὠνόμασεν (Exod. 1, 11), ἐπειδὴ καθάπερ ἥλιος τοῦ παντὸς ἡμῶν ὄγκου τὴν ἡγεμονίαν ἀνῆπτει καὶ τὰς αὐτοῦ δυνάμεις ὥσπερ ἀκτῖνας εἰς ὅλον 78 τείνει. τὸν δὲ ἱερέα καὶ θεραπευτὴν τοῦ νοῦ πενθερὸν ἐπιγράφεται πᾶς ὁ τὴν τοῦ σώματος πολιτείαν ἀναψάμενος, ὄνομα Ἰωσήφ. "ἔδωκε" γὰρ φησὶν "αὐτῷ τὴν Ἀσενέθ θυγατέρα Πετεφρῆ ἱερέως Ῥαμεσσή πόλεως" 79 (Gen. 41, 45). | δεῦτερον δὲ ἥλιον καλεῖ συμβολικῶς τὴν αἴσθησιν, ἐπειδὴ τὰ αἰσθητὰ πάντα δείκνυται διανοία. περὶ ἧς λελάληκεν ὧδε· "ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος αὐτῷ, ἡνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ" (Gen. 32, 31)· τῷ γὰρ ὄντι ταῖς ἱερωτάταις ἰδέαις καὶ ὡς ἂν εἰκόσιν ἀσωμάτοις ὅταν μηκέτι δυνώμεθα συνδιατρίβειν, ἀλλ' ἐτέρωσε τρεπόμενοι μεταχωρήσωμεν, ἀλλῷ φωτὶ τῷ κατὰ αἴσθησιν χρώμεθα σκότους πρὸς τὸν ὑγιῆ λόγον οὐδὲν 80 ἀπλῶς διαφέροντι· ὅπερ ἀνατείλαν ὄρασιν μὲν καὶ ἀκοήν, ἔτι δὲ γεῦσιν καὶ ὄσφρησιν καὶ ἀφήν ὥσπερ κοιμωμένας ἀνήγειρε, φρόνησιν δὲ καὶ δικαιοσύνην ἐπιστήμην τε καὶ σοφίαν ἐργηγορίας εἰς ὕπνον ἔτρεψεν. 81 οὗ χάριν ἀγνεύειν οὐδένα πρὸ ἑσπέρας φησὶν ὁ ἱερός λόγος (Lev. 11, 24 al.) δύνασθαι, τῆς διανοίας ὑπὸ τῶν κατ' αἴσθησιν κινήσεων ἔτι παρευημερουμένης. ἄφυκτον δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσι νόμον ἐν ταῦτῳ καὶ γνώμην ἀποφαινόμενος τίθησιν, ἐπειδὴ λέγει· "Οὐκ ἔδεται ἀπὸ τῶν ἀγίων, ἐὰν μὴ λούσῃται τὸ σῶμα ὕδατι καὶ δύῃ ὁ ἥλιος καὶ γένηται 82 καθαρός" (Lev. 22, 6. 7). δηλοῖ γὰρ σαφέστατα διὰ τούτων, ὅτι εὐαγῆς εἰσάπαν οὐδεὶς ἐστίν, ὡς ταῖς ἀγίαις καὶ ἱεροπρεπέσι χρῆσθαι τελεταῖς, ᾧ τὰς αἰσθητὰς τοῦ θνητοῦ βίου λαμπρότητας ἔτι τετιμῆσθαι συμβέβηκεν. εἰ δέ τις αὐτὰς οὐκ ἀποδέχεται, κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῷ φρονήσεως ἐπιλάμπεται φέγγει, δι' οὗ δυνήσεται τὰς τῶν κενῶν δοξῶν ἐκνίπτεσθαι 83 καὶ ἀπολούεσθαι κηλίδας. ἢ τὸν ἥλιον αὐτὸν οὐχ ὄρας, ὅτι τὰναντία καὶ ἀνατέλλων καὶ δυόμενος ἐργάζεται; ἐπειδὴ γὰρ ἀνίσχη, τὰ μὲν

κατὰ γῆν ἅπαντα περιλάμπεται, τὰ δὲ κατ' οὐρανὸν ἀποκρύπτεται·
 δύντος δ' ἔμπαλιν οἱ μὲν ἀστέρες προφαίνονται, τὰ δὲ περίγεια συσκιά-
84 ζεται. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν ἡμῖν, ὅταν μὲν τὸ τῶν αἰσθήσεων
 φέγγος ὡς ἥλιος ἀνατείλῃ, τὰς ὀλυμπίους καὶ οὐρανίους ὡς ἀληθῶς
 ἐπιστήμας κρύπτεσθαι συμβέβηκεν· ὅταν δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται, τὰς
 ἀστεροειδεστάτας καὶ θειοτάτας ἀναφαίνεσθαι ἀρετῶν αὐγὰς, ὅτε καὶ
85 καθαρὸς ὁ νοῦς ὑπὸ μηδενὸς κρυπτόμενος αἰσθητοῦ γίνεται. κατὰ
 δὲ τὸ τρίτον σημαίνονμενον ἥλιον καλεῖ τὸν θεῖον λόγον, τὸ τοῦ κατ'
 οὐρανὸν περιπολοῦντος, ὡς πρότερον ἐλέχθη, παράδειγμα, ἐφ' οὗ λέγεται·
 "ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λῶτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγῶρ, καὶ κύριος
86 ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ" (Gen. 19, 23. 24). ὁ
 γὰρ τοῦ θεοῦ λόγος, ὅταν ἐπὶ τὸ γεῶδες ἡμῶν σύστημα ἀφίκεται, τοῖς
 μὲν ἀρετῆς συγγενέσι καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποκλίνουσιν ἀρήγει καὶ βοηθεῖ,
 ὡς καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς πορίζειν παντελεῖ, τοῖς δὲ ἀντιπάλοις
87 ὄλεθρον καὶ φθορὰν ἀνίατον ἐπιπέμπει. λέγεται δὲ κατὰ τέταρτον
 σημαίνονμενον ἥλιος μὲν αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων ἡγεμῶν, ὡς εἶπον ἦδη, δι'
 οὗ τὰ ἀνίατα τῶν ἀμαρτημάτων ἀνακαλύπτεται συσκιάζεσθαι δοκοῦντα·
88 | πάντα γὰρ ὡς δυνατὰ, οὕτως καὶ γνώριμα θεῶ. παρὸ καὶ τοὺς κατα-
 λυθέντας τῶν τόνων τῶν ψυχικῶν, ἀκολάστως καὶ λαγνίστερον ὁμιλοῦν-
 τας ταῖς νοῦ θυγατρᾶσιν, αἰσθήσεσιν, ὡς χαμαιτύπαις καὶ πόρνοις,
89 ἐνδειχθησομένους πρὸς ἥλιον ἄγει. φησὶ γάρ· "καὶ κατέλυσεν ὁ λαὸς
 ἐν Σαττὶν"-ἄκανθαι δ' ἐρμηνεύεται, παθῶν κεντούντων καὶ τιτρω-
 σκόντων ψυχὴν σύμβολον-, "καὶ ἐβεβηλώθη" φησὶν "ἐκπορνεῦσαι εἰς
 τὰς θυγατέρας Μωάβ"-αἱ δὲ εἰσιν αἱ αἰσθήσεις, κεκλημέναι νοῦ
 θυγατέρες· Μωάβ γὰρ ἐκ πατρὸς ἐρμηνεύεται-, καὶ προστίθησι· "λάβε
 πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ λαοῦ καὶ παραδειγμάτισον τῷ κυρίῳ ἀπέναντι
 τοῦ ἡλίου, καὶ ἀποστραφήσεται ὀργὴ κυρίου ἀπὸ Ἰσραήλ" (Num. 25,
90 1. 4). οὐ γὰρ μόνον τὰ κεκρυμμένα τῶν ἀδικημάτων ἐμφανῆ γενέσθαι
 βουλόμενος ταῖς ἡλιακαῖς περιέλαμψε ἀκτῖσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ συμβόλων
 ἥλιον τὸν πατέρα τῶν ὅλων ἐκάλεσεν, ᾧ πάντα προὔπτα καὶ ὅσα ἐν
 μυχοῖς τῆς διανοίας ἀοράτως ἐπιτελεῖται· γενομένων δ' ἐμφανῶν ἰλεῶ
91 φησὶν ἔσεσθαι τὸν μόνον ἰλεῶ. διὰ τί; ὅτι, ἐὰν ὑπολαβοῦσα διάνοια
 λήσεσθαι τὸ θεῖον ἀδικοῦσα, ὡς μὴ πάντα καθορᾶν δυνάμενον, κρύφα
 καὶ ἐν μυχοῖς διαμαρτάνῃ καὶ μετὰ ταῦτα εἴτ' ἐξ αὐτῆς εἴτε καὶ ὑψη-
 γησαμένου τινὸς ἐννοήσῃ, ὅτι ἀμήχανον ἄδηλον εἶναι τι τῷ θεῷ, καὶ
 ἑαυτὴν καὶ τὰς ἑαυτῆς πράξεις ἀπάσας ἀναπτύξῃ καὶ εἰς μέσον προενεγ-
 κούσα καθάπερ εἰς ἡλιακὸν φῶς ἐπιδείξῃται τῷ τῶν ὅλων ἐπισκόπῳ
 φήσασα μετανοεῖν ἐφ' οἷς πρότερον ἀγνώμονι γνώμη χρωμένη κακῶς
 ἐδόξαζε-μηδὲν γὰρ ἄδηλον, γνώριμα δὲ καὶ δῆλα πάντα, οὐ τὰ πρα-
 χθέντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιζόμενα κατὰ πολλὴν περιουσίαν ὑπάρχειν
 αὐτῷ-, κεκάθαρται καὶ ὠφέληται καὶ τὸν ἐφεστῶτα κολαστὴν ἔλεγχον
 ἡμέρωκεν ὀργῇ δικαίᾳ χρώμενον, εἰ τὸ μετανοεῖν ἀδελφὸν νεώτερον ὄν
92 τοῦ μηδ' ὅλως ἀμαρτεῖν ἀποδέχεται. φαίνεται μέντοι καὶ ἐτέρωθι
 κατὰ σύμβολον ἐπὶ τοῦ αἰτίου τὸν ἥλιον παραλαμβάνων, ὡς ἐν τῷ γρα-
 φέντι νόμῳ περὶ τῶν ἐπ' ἐνεχύροις δανειζόντων· λέγε τὸν νόμον· "ἐὰν

ἐνεχύρασμα ἐνεχυράσῃς τὸ ἱμάτιον τοῦ πλησίον, πρὸ δυσμῶν ἡλίου ἀπο-
 δώσεις αὐτῷ· ἔστι γὰρ τοῦτο περιβόλαιον αὐτῷ μόνον, τοῦτο τὸ ἱμάτιον
 ἀσχημοσύνης αὐτοῦ. ἐν τίνι κοιμηθήσεται; ἐὰν οὖν καταβολήσῃ πρὸς
93 μέ, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γὰρ εἰμι" (Exod. 22, 26. 27). ἄρ'
 οὐκ ἄξιον τοὺς οἰομένους τὴν τοσαύτην σπουδὴν εἶναι τῷ νομοθέτῃ περὶ
 ἀμπεχόνῃς, εἰ καὶ μὴ ὄνειδίζειν, ἀλλὰ τοί γε ὑπομιμνήσκειν φάσκοντας·
 τί λέγετε, ὦ γενναῖοι; ὁ τῶν ὅλων κτίστης καὶ ἡγεμῶν ἐλεήμονα ἑαυτὸν
 ἐφ' οὕτως εὐτελοῦς πράγματος, ἱματίου μὴ ἀποδοθέντος χρεώστη
94 | πρὸς δανειστοῦ, καλεῖ; τὸ μέγεθος καθάπαξ τῆς ἀρετῆς τοῦ πάντα
 μεγάλου θεοῦ μὴ συνεωρακότων τοιαῦτ' ἐστὶν ὑπολαμβάνειν καὶ τὴν
 ἀνθρωπίνην μικρολογίαν τῆ ἀγενήτῃ καὶ ἀφθάρτῃ καὶ πλήρει μακαριό-
95 τητος καὶ εὐδαιμονίας φύσει παρὰ θέμιν καὶ δίκην προσνεμόντων. τί
 γὰρ ἄτοπον ποιοῦσιν οἱ τὰ ῥύσια κατέχοντες δανεισταὶ παρ' αὐτοῖς,
 ἄχρῃς ἂν τὰ ἴδια ἀναπράζωνται; πένητες οἱ χρεῶσται, φήσῃ τις ἴσως,
 καὶ ἄξιον ἐλεεῖν αὐτούς. εἴτ' οὐκ ἄμεινον ἦν γράψαι νόμον, δι' οὗ
 τούτους ἐρανιοῦσι μᾶλλον ἢ χρεῶστας ἀποφανοῦσιν ἢ ἐπ' ἐνεχύροις
 τοῦ δανείζειν κωλύσουσιν; ὁ δὲ ἐφείς οὐκ ἂν εἰκότως ἐπὶ τοῖς ἀ
96 ἔλαβον πρὸ καιροῦ μὴ προειμένους δυσχεραῖνοι ὡς ἀσεβοῦσι. πενίας δ'
 εἰς αὐτὰ τις ἐλθὼν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰ πέρατα καὶ ῥάκιον ἐν ἀμπεχό-
 μενος δανεισταῶς καινοῦς ἐπάγεται τὸν ἀπὸ τῶν ὁρώντων παρὲς ἔλεον,
 ὃς τοῖς κεκρημένους ταῖς τοιαύταις κακοπραγίαις κατ' οἰκίαν καὶ παρ'
97 ἱεροῖς καὶ ἐν ἀγορᾷ καὶ πανταχοῦ προκέχυται; νυνὶ δὲ καὶ ὁ μόνον
 εἶχε προκάλυμμα αἰδοῦς, ὃ τὰ τῆς φύσεως ἀπόρρητα συνεσκίαζε, τοῦτο
 φέρων προὔτεινε· ῥύσιον ὑπὲρ τίνος, εἶπέ μοι; ἢ ὑπὲρ ἐτέρας ἀμείνονος
 ἐσθῆτος; τροφῆς μὲν γὰρ ἀναγκαίας ἄπορος οὐδεὶς, ἄχρῃς ἂν πηγαὶ μὲν
 ἀναβλύζωσι, ποταμοὶ δὲ χεῖμαρροι πλημμυρῶσι, γῆ δὲ τοὺς ἔτησίους
98 ἀναδιδῶ καρπούς. οὕτω δὲ ἡ βαθύπλουτος τις ἢ λίαν ὤμῳς ὁ δανειστής,
 ὡς ἡ τετράδραχμον, τάχα δὲ καὶ ἔλαττον ἐθέλειν τῷ συμβαλεῖν ἢ οὕτω
 πενιχρῶ δανείζειν ἀλλὰ μὴ χαρίζεσθαι ἢ ὁ μόνον ἦν ἱμάτιον ἐκεῖνῃ
 λαμβάνειν ἐνέχυρον, ὅπερ ἐτέρῳ ὀνόματι λωποδυτεῖν εἰκότως ἂν λέγοιτο;
 καὶ γὰρ λωποδύταις ἔθος ἀπαμπίσχουσι τὰς μὲν ἐσθῆτας ἀφαιρεῖσθαι,
99 γυμνοῦς δὲ τοὺς ἔχοντας ἀποφαίνειν. διὰ τί δὲ νυκτὸς μὲν καὶ τοῦ μὴ
 ἀνειμόνα τινα κοιμηθῆναι προῦνόησεν, ἡμέρας δὲ καὶ τοῦ μὴ ἐγρηγοροῦτα
 γυμνὸν ἀσχημονεῖν οὐκέθ' ὁμοίως ἐφρόντισεν; ἢ οὐ νυκτὶ μὲν καὶ
 σκότῳ κρύπτεται πάντα, ὡς ἦττον ἢ μὴδ' ὅλως αἰδεῖσθαι, ἡμέρα δὲ
100 καὶ φωτὶ ἀνακαλύπτεται, ὡς τότε μᾶλλον ἐρυθριαῖν ἀναγκάζεσθαι; διὰ τί
 δ' οὐ διδόναι τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἀποδιδόναι προσέταξεν; ἀπόδοσις γὰρ
 ἐπ' ἄλλοτρίοις γίνεται, τὰ δ' ἐνέχυρα τῶν δεδανεικῶτων μᾶλλον ἢ τῶν
 δεδανεισμένων ἐστίν. ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι λαβόντι τῷ χρεώστη
 πρόσκοιτον τὸ ἱμάτιον οὐ προσέταξε μεθ' ἡμέραν περιελεῖν ἀναστάντι
101 καὶ κομίσαι τῷ δανειστῇ; καὶ μὴν τῷ γε τῆς ἐρμηνείας ἰδιοτρόπῃ καὶ
 ὁ βραδύτατος ἕτερόν τι τοῦ ῥητοῦ κατανοεῖν ἂν | προαχθείη· μᾶλλον
 γὰρ ἀφορισμῶ ἢ παραινέσει ἔοικε τὸ διάταγμα. παραινῶν μὲν γὰρ
 εἶπεν ἂν τις· τὸ ἐνεχυρασθὲν ἱμάτιον, ἐὰν τοῦτ' ἢ μόνον τῷ χρεώστη,
 πρὸ ἐσπέρας ἀπόδος, ἴν' ἔχη νύκτωρ ἀμπέχεσθαι, ἀφοριζόμενος δὲ

οὕτως, ὡς νῦν ἔχει· "ἔστι γὰρ τοῦτο περιβόλαιον αὐτῷ μόνον, τοῦτο τὸ ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ· ἐν τίνι κοιμηθήσεται" (Exod. 22, 27);

102 ταῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τῆς ῥητῆς πραγματείας σοφιστὰς καὶ λίαν τὰς ὀφρῦς ἀνεσπακότας εἰρήσθω, λέγωμεν δὲ ἡμεῖς ἐπόμενοι τοῖς ἀλληγορίας νόμοις τὰ πρόποντα περὶ τούτων. φαμὲν τοίνυν λόγου σύμβολον ἱμάτιον εἶναι. τὰς τε γὰρ ἀπὸ κρυμοῦ καὶ θάλπους εἰωθυίας τῷ σώματι κατασκήπτειν βλάβας ἐσθῆς ἀπωθεῖται καὶ ἐπισκιάζει τὰ τῆς φύσεως ἀπόρρητα καὶ ἔστιν ἀρμόττων σώματι κόσμος

103 ἡ ἀμπεχόνη. κατὰ τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ ἀνθρώπῳ λόγος δώρημα κάλλιστον ἐδόθη παρὰ θεοῦ, πρῶτον μὲν κατὰ τῶν νεωτερίζοντων εἰς αὐτὸν ὄπλον ἀμυντήριον-ὡς γὰρ τῶν ἄλλων ἕκαστον ζῴων ἡ φύσις οἰκείοις ἔρκεσιν ὠχύρωσε, δι' ὧν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν ἀποκρούσεται, καὶ ἀνθρώπῳ μέγιστον ἔρυμα καὶ φρουρὰν ἀκαθαίρετον λόγον δέδωκεν, οὗ κραταιῶς οἷα πανοπλίας ἐνειλημμένος οἰκεῖον καὶ προσφυέστατον ἔξει δορυφόρον· τούτῳ δὲ προαγωνιστῆ χρώμενος δυνήσεται τὰς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐπιφερομένας ἀπωθεῖσθαι

104 ζημίας-, δεύτερον δὲ καὶ αἰσχύνης καὶ ὄνειδῶν ἀναγκαιότατον περίβλημα-δεινὸς γὰρ συγκρούσαι καὶ συσκιᾶσαι τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων λόγος-, τρίτον δὲ πρὸς ὅλου τοῦ βίου κόσμον· ὁ γὰρ

105 βελτιῶν ἕκαστον καὶ πάντα ἄγων ἐπὶ τὸ κρεῖττον οὗτός ἐστιν. ἀλλὰ γὰρ εἰσι λῶβαί τινες καὶ κῆρες ἀνθρώπων, οἱ καὶ τὸν λόγον ἐνεχυράζουσιν ἀφαιρούμενοι τοὺς ἔχοντας καί, συναυξῆσαι δέον, ὅλον ὑποτέμνονται, καθάπερ οἱ τὰ τῶν πολεμίων δηοῦντες χωρία καὶ τὸν τε σῖτον καὶ τὸν ἄλλον καρπὸν φθείρειν ἐπιχειροῦντες, ὃς ἀφεθεῖς μεγάλη τοῖς

106 χρησαμένοις ἂν ὄνησις ἦν. πόλεμος οὖν ἐστὶν ἐνίοις ἄσπονδος καὶ ἀκήρυκτος πρὸς τὴν λογικὴν φύσιν, οἵτινες τὰς βλάστας αὐτῆς ἀποκείρουσιν ἐν χρῶ καὶ τὰς πρώτας ἐπιφύσεις ἐκθλίβουσιν, ἄγονον καὶ

107 στεῖραν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἀπεργαζόμενοι. ὀρμῶσαν γὰρ ἐστὶν ὅτε πρὸς παιδείαν ἀκατασχέτῳ ῥύμη καὶ πληχθεῖσαν ἔρωτι τῶν φιλοσοφίας θεωρημάτων ὑπὸ βασκανίας καὶ φθόνου δείσαντες, μὴ μεγάλα πνεύσασα καὶ ἐπὶ μήριστον ἀρθεῖσα τὰς γλισχρολογίας αὐτῶν καὶ πιθανὰς κατὰ τῆς ἀληθείας εὐρέσεις ἐπικλύση χειμάρρου τρόπον, ἐτέρωσε ταῖς ἑαυτῶν κακοτεχνίαις τὴν φορὰν ἔτρεψαν, εἰς βαναύσους καὶ | ἀνελευθέρους τέχνας μετοχευευσάμενοι· πολλάκις δὲ καὶ ἀμβλώσαντες καὶ ἐπιφράζαντες ἀργὸν τὸ μεγαλοφυῆς κατέλιπον, ὡσπερ βαθύγειον καὶ εὐδαίμονα γῆν ὀρφανῶν παίδων ἐπίτροποι κακοὶ χέρσον, καὶ οὐκ ἠδέσθησαν οἱ πάντων ἀνηλεέστατοι τὸ μόνον ἱμάτιον ἀνθρώπου περισυλῶντες, λόγον· "ἔστι" γὰρ φησι "τοῦτο περιβόλαιον αὐτῷ

108 μόνον" (Exod. 22, 27). τί πλὴν ὁ λόγος; ὡσπερ γὰρ ἵππου τὸ χρεμετίζειν ἴδιον καὶ τὸ ὑλακτεῖν κυνὸς καὶ βοῶς τὸ μυκᾶσθαι καὶ τὸ ὠρύεσθαι λέοντος, οὕτω καὶ ἀνθρώπου τὸ λέγειν καὶ αὐτὸς ὁ λόγος. τοῦτον γὰρ ἔρυμα, περίβλημα, πανοπλίαν, τεῖχος τὸ ζῶον τὸ θεοφιλέστα-

109 τον, ὁ ἀνθρώπος, ἐκ πάντων ἴδιον κεκάρπεται. διὸ καὶ ἐπιφέρει· "τοῦτο τὸ ἱμάτιον αὐτὸ μόνον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ" (Exod. 22, 27). τίς ἄλλος γὰρ οὕτως τὰ ὄνειδα καὶ τὰ αἰσχη τοῦ βίου συσκιάζει

καὶ συγκρύπτει, ὡς λόγος; ἀμαθία μὲν γὰρ ἀλόγου φύσεως συγγενὲς
110 αἴσχος, παιδεία δὲ ἀδελφὸν λόγου, κόσμος οἰκεῖος. "ἐν τίνι οὖν κοι-
 μηθήσεται", τουτέστιν ἡρεμήσει καὶ διαναπαύσεται ἄνθρωπος, πλὴν
 ἐν λόγῳ; λόγος γὰρ τὸ βαρυποτμότατον ἡμῶν γένος ἐπικουφίζει. ὥσπερ
 οὖν τοὺς λύπαις ἢ φόβοις ἢ τισιν ἄλλοις κακοῖς πιεσθέντας εὐμένεια
 καὶ συνήθεια καὶ δεξιότης φίλων πολλάκις ἐθεράπευσεν, οὕτως οὐ
 πολλάκις ἀλλ' αἰεὶ τὸ βαρύτατον ἄχθος, ὅπερ ἐπιτιθέασιν ἡμῖν αἱ τε
 τοῦ συνδέτου σώματος ἀνάγκαι καὶ αἱ τῶν ἕξωθεν κατασκηπτόντων
111 ἀπροόρατοι συντυχίαι, μόνος ὁ ἀλεξίκακος λόγος ἀπωθεῖται. φίλος γὰρ
 καὶ γνῶριμος καὶ συνήθης καὶ ἑταῖρος ἡμῖν ἐστίν, ἐνδεδεμένος, μᾶλλον
 δὲ ἡρμοσμένος καὶ ἡνωμένος κόλλη τινὶ φύσεως ἀλύτῳ καὶ ἀοράτῳ. διὰ
 τοῦτο καὶ προλέγει τὰ συνοίσοντα καὶ συμβάντος τινὸς ἀβουλήτου πάρεστιν
 αὐτοκέλευστος βοήθησων, οὐ τὴν ἑτέραν φέρων μόνον ὠφέλειαν, ἣν ὁ
112 μὴ δρῶν σύμβουλος ἢ ὁ συναγωνιστὴς ἤσυχος, ἀλλ' ἀμφοτέρας. οὐ γὰρ
 ἡμίεργον ἐπιτετήδευκε δύναμιν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ὀλόκληρον· ὅς
 γε, κἂν σφαλῆ πείρας ἐν οἷς διανοεῖται ἢ ἔργῳ ἐπεξέρχεται, [ἢ] ἐπὶ
 τὸ τρίτον ἀφικνεῖται βοήθημα, παρηγορίαν. φάρμακον γὰρ ὡς τραυ-
 μάτων, καὶ ψυχῆς παθῶν ὁ λόγος ἐστὶ σωτήριον, ὃν "πρὸ δυσμῶν
 ἡλίου" φησὶ δεῖν ὁ νομοθέτης ἀποδοῦναι (Exod. 22, 26), τουτέστι
 πρὶν τὰς τοῦ μεγίστου καὶ ἐπιφανεστάτου θεοῦ καταδύναμι περιλαμπεστά-
 τας αὐγάς, ἃς δι' ἔλεον τοῦ γένους ἡμῶν εἰς νοῦν τὸν ἀνθρώπινον
113 οὐρανόθεν ἀποστέλλει. παραμένοντος γὰρ ἐν ψυχῇ τοῦ θεοειδεστάτου
 καὶ ἀσωμάτου φωτὸς ἀποδώσομεν τὸν ἐνεχυρασθέντα λόγον, ὡς ἱμάτιον,
 ἵν' ἐγγένηται τῷ λαβόντι τὸ ἴδιον ἀνθρώπου κτῆμα τὴν τε αἰσχύνην
 τοῦ βίου περιστεῖλαι καὶ τῆς θείας ἀπόνασθαι δωρεᾶς καὶ μετ' ἡρεμίας
 ἀναπαύσασθαι παρουσίᾳ τοιοῦτου συμβούλου | καὶ προασπιστοῦ τάξιν
114 ἣν ἐτάχθη μηδέποτε λείποντος. ἕως οὖν ἔτι σοι τὸ ἱερὸν φέγγος ὁ
 θεὸς ἀκτινοβολεῖ, σπούδασον ἐν ἡμέρᾳ τὸ ῥύσιον ἀποδοῦναι τῷ κυρίῳ·
 δύντος γάρ, ὡς πᾶσα Αἴγυπτος (Exod. 10, 21), ψηλαφητὸν ἕξεις σκότος
 τὸν αἰῶνα καὶ πληχθεὶς ἀορασίᾳ καὶ ἀγνοίᾳ, ὧν ἐδόκεις ἐπικρατεῖν
 πάντων ἀφαιρηθήσῃ, πρὸς τοῦ βλέποντος Ἰσραήλ, ὃν ἔρρυσίαζες ἀδού-
115 λωτον ὄντα φύσει, δουλούμενος ἀνάγκῃ. τοῦτον δὲ τὸν δόλιχον
 ἀπεμηνύναμεν οὐκ ἄλλου του χάριν ἢ τοῦ διδάξαι, ὅτι ἡ ἀσκητικὴ
 διάνοια κινήσειν ἀνωμάλοις πρὸς τε εὐφορίαν καὶ τοῦναντίον χρωμένῃ
 καὶ τρόπον τινὰ ἀνιοῦσα καὶ κατιοῦσα συνεχῶς, ὅταν μὲν εὐφορῇ καὶ
 πρὸς τὸ ὕψος αἴρηται, ταῖς ἀρχετύποις καὶ ἀσωμάτοις ἀκτῖσι τῆς λογι-
 κῆς πηγῆς τοῦ τελεσφόρου θεοῦ περιλάμπεται, ὅταν δὲ καταβαίνει καὶ
 ἀφορῇ, ταῖς ἐκείνων εἰκόσιν, ἀθανάτοις λόγοις, οὓς καλεῖν ἔθος ἀγγέ-
116 λους. διὸ καὶ νῦν φησιν· "ἀπήνησε τόπῳ· ἔδου γὰρ ὁ ἥλιος"
 (Gen. 28, 11). ὅταν γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπολίπωσιν αἱ τοῦ θεοῦ αὐγαί,
 δι' ὧν σαφέσταται αἱ τῶν πραγμάτων γίνονται καταλήψεις, ἀνατέλλει
 τὸ δεύτερον καὶ ἀσθενέστερον λόγων, οὐκέτι πραγμάτων, φέγγος,
 καθάπερ καὶ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· σελήνη γὰρ τὰ δευτερεῖα ἡλίου
 φερομένη καταδύντος ἐκείνου φῶς ἀμυδρότερον ἐπὶ τὴν γῆν ἀποστέλλει.
117 καὶ τὸ ὑπαντᾶν μέντοι τόπῳ ἢ λόγῳ τοῖς μὴ δυναμένοις τὸν πρὸ

τόπου καὶ λόγου θεὸν ἰδεῖν αὐταρκεστάτη δωρεά, διότι τὴν ψυχὴν ἀφώτιστον εἰσάπαν οὐκ ἔσχον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἄκρατον ἐκεῖνο φέγγος ἀπ' αὐτῶν ἔδου, τὸ κεκραμένον ἐκαρπώσαντο. "τοῖς γὰρ υἱοῖς Ἰσραὴλ φῶς ἦν ἐν πᾶσιν οἷς κατεγίνοντο", φησὶν ἐν Ἐξαγωγῇ (10, 23), ὡς νύκτα καὶ σκότος αἰεὶ πεφυγαδεῦσθαι, μεθ' ὧν οἱ τὰ ψυχῆς ὄμματα πρὸ τῶν σώματος πεπηρωμένοι ζῶσιν, ἀρετῆς αὐγὰς οὐκ εἰδότες.

118 ἔνιοι δὲ ἥλιον μὲν ὑποτοπήσαντες εἰρῆσθαι νυνὶ συμβολικῶς αἰσθησίν τε καὶ νοῦν, τὰ νενομισμένα καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς εἶναι κριτήρια, τόπον δὲ τὸν θεῖον λόγον, οὕτως ἐξεδέξαντο· ἀπήντησεν ὁ ἀσκητῆς λόγῳ

119 θεῖω δύντος τοῦ θνητοῦ καὶ ἀνθρωπίνου φέγγους. ἄχρι μὲν γὰρ ὁ νοῦς τὰ νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ αἰσθησις οἶεται παγίως καταλαμβάνειν καὶ ἄνω περιπολεῖν, μακρὰν ὁ θεῖος λόγος ἀφέστηκεν· ἐπειδὴ δ' ἑκάτερον ἀσθένειαν ὁμολογήσῃ τὴν ἑαυτοῦ καὶ τρόπον τινα καταδύσει χρησάμενον ἀποκρυφθῆ, προυπαντᾶ δεξιούμενος εὐθύς ὁ ἑφεδρος ἀσκητικῆς ψυχῆς ὀρθὸς λόγος ἑαυτὴν | μὲν ἀπογινωσκούσης, τὸν δὲ ἐπιφοιτῶντα ἔξωθεν ἀφανῶς ἀναμενούσης.

120 Φησὶ τοίνυν ἐξῆς ὅτι "ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνω" (Gen. 28, 11). θαυμάσαι ἂν τις οὐ μόνον τὴν ἐν ὑπονοίαις πραγμα-

121 καρτερίας μελέτην ὑφήγησιν. οὐ γὰρ ἀξιοὶ τὸν ἀρετῆς ἐπιμελούμενον ἀβροδιαίτῳ βίῳ χρῆσθαι καὶ τρυφᾶν ζηλοῦντα τὰς τῶν λεγομένων μὲν εὐδαιμόνων πρὸς ἀλήθειαν δὲ κακοδαιμονίας γεμόντων σπουδᾶς τε καὶ φιλοτιμίας, οἷς πᾶς ὁ βίος ὕπνος καὶ ἐνύπνιον ἔστι κατὰ τὸν ἱερώτατον

122 νομοθέτην. οὗτοι μεθ' ἡμέραν, ὅταν τὰ ἐν δικαστηρίοις καὶ βουλευτηρίοις καὶ θεάτροις καὶ πανταχοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀδικήματα διεξέλθωσιν, οἵκαδε ἀφικνοῦνται τὸν ἑαυτῶν οἶκον, οἱ δυστυχεῖς, καταστρέψοντες, οὐ τὸν τῶν οἰκοδομημάτων, ἀλλὰ τὸν συμφυᾶ τῆς ψυχῆς οἶκον, τὸ σῶμα, τροφᾶς ἀμέτρους καὶ ἐπαλλήλους εἰσφέροντες καὶ πολὺν ἄκρατον ἄρδοντες, ἕως <ἂν> βύθιος μὲν ὁ λογισμὸς οἴχηται, τὰ δ' ὑπὸ γαστέρα πλησμονῆς ἔκγονα πάθη διαναστάντα, λύττη χρώμενα ἀκα-

123 ἀπερυγόντα λωφήσῃ. νύκτωρ δέ, ὅποτε καιρὸς εἴη πρὸς κοῖτον τραπεσθαι, πολυτελεῖς κλίνας καὶ εὐανθεστάτας στρωμνὰς εὐτρεπισάμενοι μαλακῶς σφόδρα κατακλίνονται, τὴν γυναικῶν ἐκμιμούμενοι τρυφήν, αἷς ἢ φύσις ἐπέτρεψεν ἀνειμένῃ χρῆσθαι διαίτη, παρὸ καὶ τὸ σῶμα τοῦ μαλθακωτέρου κόμματος ὁ τεχνίτης καὶ ποιητῆς αὐταῖς εἰργάζετο.

124 τοιοῦτος οὐδεὶς γνῶριμος τοῦ ἱεροῦ λόγου, ἀλλ' οἱ πρὸς ἀλήθειαν ἄνδρες, σωφροσύνης καὶ κοσμιότητος καὶ αἰδοῦς ἔρασταί, ἐγκράτειαν, ὀλιγοδείαν, καρτερίαν ὡσπερ κρηπίδας τινὰς ὅλου τοῦ βίου καταβεβλημένοι, ψυχῆς ἀσφαλεῖς ὑποδρόμους, οἷς ἀκινδύνως καὶ βεβαίως ἐνορμιεῖται, χρημάτων καὶ ἡδονῆς καὶ δόξης κρείττους, σιτίων καὶ ποτῶν καὶ αὐτὸ μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἐφ' ὅσον μὴ νεωτερίζειν ἄρχεται λιμός, ὑπερόπται, πῆναν δέχεσθαι καὶ δίψαν θάλλος τε καὶ κρύος καὶ ὅσα ἄλλα δυσκαρτέρητα ὑπὲρ ἀρετῆς κτήσεως ἐτοιμότατοι, ζηλωταὶ τῶν εὐποριστοτά-

των, ὡς μηδ' ἐπ' εὐτελεῖ χλαίνη ποτὲ δυσωπηθῆναι, τούναντίον δὲ τὰς
125 πολυτελεῖς ὄνειδος καὶ μεγάλην τοῦ βίου ζημίαν νομίσει. τούτοις πολυ-
 τελής μὲν ἐστὶ κλίνη μαλακὸν ἔδαφος, στρωμνὴ δὲ θάμνοι, πόαι,
 βοτάναι, φύλλων πολλὴ χύσις, τὰ δὲ πρὸς κεφαλῆς λίθοι τινὲς ἢ
 βραχεῖς γεώλοφοι τοῦ ἰσοπέδου | μικρὸν ἀνέχοντες. τὸν βίον τοῦτον
 οἱ μὲν τρυφῶντες σκληροδίαιτον καλοῦσιν, οἱ δὲ πρὸς καλοκάγαθίαν
 ζῶντες ἥδιστον ὀνομάζουσιν· ἀνδράσι γὰρ οὐ λεγομένοις ἀλλ' οὔσιν ὄντως
126 ἐφαρμόζει. οὐχ ὄρας, ὅτι καὶ νῦν βασιλικαῖς ὕλαις καὶ παρασκευαῖς
 περιουσιάζοντα τὸν ἀθλητὴν τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων εἰσάγει χαμει-
 νοῦντα καὶ λίθῳ προσκεφαλαίῳ χρώμενον καὶ μικρὸν ὕστερον ἐν ταῖς
 εὐχαῖς ἄρτον καὶ ἱμάτιον, τὸν φύσεως πλοῦτον, αἰτούμενον (Gen. 28, 20),
 ἐπειδὴ τὸν ἐν ταῖς κεναῖς δόξαις ἐχλεύαζεν ἀεὶ καὶ τοὺς θαυμαστικῶς
 ἔχοντας αὐτοῦ κατεκερτόμει; οὗτός ἐστι παράδειγμα ἀρχέτυπον ἀσκητι-
127 κῆς ψυχῆς, ἐκτεθηλυσμένῳ καὶ ἀνδρογύνῳ παντὶ πολέμιος. ὁ
 μὲν οὖν <το>ῦ φιλοπόνου καὶ φιλαρέτου πρόχειρος ἔπαινος εἴρηται, τὸ
 δὲ κατὰ σύμβολον μνηυόμενον ἐρευνητέον. εἰδέναι δὲ νῦν προσήκει,
 ὅτι ὁ θεῖος τόπος καὶ ἡ ἱερὰ χώρα πλήρης ἀσωμάτων ἐστὶ λόγων·
128 ψυχὰι δ' εἰσὶν ἀθάνατοι οἱ λόγοι οὔτοι. τούτων δὴ τῶν λόγων ἓνα
 λαβῶν, ἀριστίνδην ἐπιλεγόμενος τὸν ἀνωτάτω καὶ ὡσανεὶ σώματος
 ἠνωμένου κεφαλὴν πλησίον ἰδρύεται διανοίας τῆς ἑαυτοῦ (Gen. 28, 11).
 καὶ γὰρ αὕτη τρόπον τινὰ τῆς ψυχῆς ἐστὶ κεφαλὴ. ποιεῖ δὲ τοῦτο
 πρόφασιν μὲν ὡς κοιμησόμενος, τὸ δ' ἀληθὲς ὡς ἀναπασόμενος ἐπὶ
 λόγῳ θείῳ καὶ σύμπαντα ἑαυτοῦ τὸν βίον κουφότατον ἄχθος ἐπαναθῆ-
129 σων ἐκείνῳ. ὁ δὲ ἄσμενος ἐπακούει καὶ δέχεται τὸν ἀθλητὴν ὡς
 φοιτητὴν ἐσόμενον τὸ πρῶτον, εἴθ' ὅταν αὐτοῦ τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς
 φύσεως ἀποδέξῃται, χειροδοτεῖ τρόπον ἀλείπτου καὶ πρὸς τὰ γυμνάσια
 καλεῖ, καὶ διερειδόμενος παλαίειν ἀναγκάζει, μέχρις ἂν ἀνανταγώνιστον
 αὐτῷ ῥώμην ἐγκατασκευάσῃ, τὰ ὦτα θείαις ἐπιπνοίαις μεταβαλὼν εἰς
 ὄμματα καὶ καλέσας αὐτὸν μεταχαραχθέντα καινὸν τύπον Ἰσραήλ,
130 ὄρωντα. τότε καὶ τὸν νικητήριον ἐπιτίθησιν αὐτῷ στέφανον. ὁ δὲ
 στέφανος ἔκτοπον ἔχει καὶ ξένον καὶ ἴσως οὐκ εὐφημον ὄνομα· καλεῖται
 γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀγνωσθέντου νάρκα. λέγεται γὰρ ὅτι "ἐνάρκησε τὸ πλάτος"
 (Gen. 32, 25), βραβείων καὶ κηρυγμάτων καὶ τῶν ἐν τιμαῖς ἀπάντων
131 θαυμασιώτατον ἀριστεῖον· εἰ γὰρ ἡ δυνάμειος ἀκαθαιρέτου ψυχῆ
 μεταλαβοῦσα καὶ τελειωθεῖσα ἐν ἀθλοῖς ἀρετῶν καὶ ἐπὶ τὸν ὅρον αὐτὸν
 ἀφικομένη τοῦ καλοῦ μὴ πρὸς ὕψος ὑπὸ μεγαλαυχίας ἀρθείη μηδ'
 ἀκροβατοῦσα ἐπικομπάζει, ὡς ἀρτίοις ποσὶ μακρὰ βαίνειν δυναμένη,
 ναρκήσειε δὲ καὶ | σταλείη τὸ εὐρυνηθὲν οἴησει πλάτος, εἴθ' ἐκουσίως
 ὑποσκελίσασα ἑαυτὴν χωλεύει, τῶν ἀσωμάτων ὅπως ὕστερίζει
132 φύσεων, ἠττάσθαι δοκοῦσα νικηφορήσει. τὸ γὰρ πρεσβείων ἐξί-
 στασθαι γνώμη μᾶλλον <ἢ> ἀνάγκη τοῖς ἀμείνοσιν λυσιτελέστατον
 νενόμισται, ἐπεὶ καὶ τὰ δευτερεῖα τῶν ἐν τῷδε τῷ ἀγῶνι τιθεμένων
 ἀθλων τὰ πρῶτα τῶν ἐν ἐτέροις ἀξιώματος μεγέθει πλείστον ὅσον
 ὑπερβάλλει.
133 Τὸ μὲν δὴ προοίμιον τῆς θεοπέμπτου φαντασίας ὧδ' ἔχει,

τρέπεσθαι δ' ἐπ' αὐτὴν καιρὸς ἤδη καὶ τῶν ἐμφερομένων ἀκριβοῦν
 ἕκαστον. "ἐνυπνιάσθη" φησί "καὶ ἰδοὺ κλιμαξ ἑστηριγμένη ἐν τῇ γῆ,
 ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ
 ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς· ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς"
134 (Gen. 28, 12. 13). κλιμαξ τοίνυν ἐν μὲν τῷ κόσμῳ συμβολικῶς λέγε-
 ται ὁ ἀήρ, οὗ βάσις μὲν ἐστὶ γῆ, κορυφὴ δ' οὐρανός· ἀπὸ γὰρ τῆς
 σεληνιακῆς σφαίρας, ἣν ἐσχάτην μὲν τῶν κατ' οὐρανὸν κύκλων, πρῶ-
 τήν δὲ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀναγράφουσιν οἱ φροντισταὶ τῶν μετεώρων,
135 ἄχρι γῆς ἐσχάτης ὁ ἀήρ πάντῃ ταθεῖς ἔφθακεν. οὗτος δ' ἐστὶ
 ψυχῶν ἀσωμάτων οἶκος, ἐπειδὴ πάντα τῷ ποιητῇ τὰ τοῦ κόσμου
 μέρη καλὸν ἔδοξεν εἶναι ζῶων ἀναπληρῶσαι. διὰ τοῦτο γῆ μὲν τὰ
 χερσαῖα ἐγκατεσκεύαζε, θαλάτταις δὲ καὶ ποταμοῖς τὰ ἔνυδρα, οὐρανῷ
 δὲ τοὺς ἀστέρας· καὶ γὰρ ἕκαστος τούτων οὐ μόνον ζῶον, ἀλλὰ καὶ
 νοῦς ὅλος δι' ὅλων ὁ καθαρῶτατος εἶναι λέγεται· ὥστε καὶ ἐν τῷ
 λοιπῷ τμήματι τοῦ παντός, ἀέρι, ζῶα γέγονεν. εἰ δὲ μὴ αἰσθήσει
136 καταληπτά, τί τοῦτο; καὶ ψυχὴ γὰρ ἀόρατον. καὶ μὴν εἰκός γε ἀέρα
 γῆς μᾶλλον καὶ ὕδατος ζυωτροφεῖν, διότι καὶ τὰ ἐν ἐκείνοις οὗτος
 ἐψύχωσεν· ἐποίει γὰρ αὐτὸν ὁ τεχνίτης ἀκινήτων μὲν σωματίων ἕξιν,
 κινουμένων δὲ ἀφαντάστως φύσιν, ἧδη δὲ ὀρμῇ καὶ φαντασίᾳ χρῆσθαι
137 δυναμένων ψυχῆν. οὐκ ἄτοπον οὖν, δι' οὗ τὰ ἄλλα ἐψυχώθη, ψυχῶν
 ἀμοιρεῖν; διὸ μηδεὶς τὴν ἀρίστην φύσιν ζῶων τοῦ ἀρίστου τῶν περι-
 γείων, ἀέρος, ἀφαιρείσθω· οὐ γὰρ μόνος ἐκ πάντων ἔρημος οὗτος, ἀλλ'
 οἷα πόλις εὐανδρεῖ πολίτας ἀφθάρτους καὶ ἀθανάτους ψυχὰς ἔχων
138 ἰσαρίθμους ἄστρους. τούτων τῶν ψυχῶν αἱ μὲν κατίασιν ἐνδεθησόμεναι
 σώμασι θνητοῖς, ὅσαι προσγειότατοι καὶ φιλοσώματοι, αἱ δ' ἀνέρχονται,
 διακριθεῖσαι πάλιν κατὰ τοὺς ὑπὸ φύσεως ὀρισθέντας ἀριθμοὺς καὶ
139 χρόνους. τούτων αἱ μὲν τὰ σύντροφα καὶ συνήθη τοῦ θνητοῦ βίου
 ποθοῦσαι παλινδρομοῦσιν αἴθρις, αἱ δὲ πολλὴν φλυαρίαν αὐτοῦ κατα-
 γνοῦσαι δεσμωτήριον μὲν καὶ τύμβον ἐκάλεσαν τὸ σῶμα, φυγοῦσαι δ'
 ὥσπερ ἐξ εἰρκτῆς ἢ μνήματος ἄνω κούφοις πτεροῖς πρὸς αἰθέρα ἔξαρ-
140 θεῖσαι μετεωροπολοῦσι τὸν αἰῶνα. ἄλλαι δ' εἰσὶ καθαρῶταται καὶ
 ἄρισται, μειζόνων φρονημάτων καὶ θειοτέρων ἐπιλαχοῦσαι, μηδενὸς μὲν
 τῶν περιγείων ποτὲ ὀρεχθεῖσαι τὸ παράπαν, ὑπαρχοὶ δὲ τοῦ πανηγε-
 μόνος, ὥσπερ μεγάλου βασιλέως ἀκοαὶ καὶ ὄψεις, ἐφορῶσαι πάντα καὶ
141 ἀκούουσαι. ταύτας δαίμονας μὲν οἱ ἄλλοι φιλόσοφοι, ὁ δὲ ἱερὸς λόγος
 ἀγγέλους εἶωθε καλεῖν προσφυστέρῳ χρώμενος ὄνόματι· καὶ γὰρ τὰς
 τοῦ πατρὸς ἐπικελεύσεις τοῖς ἐγγόνις καὶ τὰς τῶν ἐγγόνων χρείας τῷ
142 πατρὶ διαγγέλουσι. παρὸ καὶ ἀνερχομένους αὐτοῦ καὶ κατιόντας
 εἰσήγαγεν, οὐκ ἐπειδὴ τῶν μηνυσόντων ὁ πάντῃ ἐφθακῶς θεὸς δεῖται,
 ἀλλ' ὅτι τοῖς ἐπικήροις ἡμῖν συνέφερε μεσίταις καὶ διαιτηταῖς λόγοις
 χρῆσθαι διὰ τὸ τεθηπέναι καὶ πεφρικέναι τὸν παμπρύτανιν καὶ τὸ
143 μέγιστον ἀρχῆς αὐτοῦ κράτος. οὗ λαβόντες ἔννοιαν ἐδεήθημέν ποτὲ
 τινος τῶν μεσιτῶν λέγοντες· "λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς
 ἡμᾶς ὁ θεός, μή ποτε ἀποθάνωμεν" (Exod. 20, 19). οὐ γὰρ ὅτι κολά-
 σεις, ἀλλ' οὐδ' ὑπερβαλλούσας καὶ ἀκράτους εὐεργεσίας χωρῆσαι δυνά-

μεθα, ὅς ἂν αὐτὸς προτείνῃ δι' ἑαυτοῦ μὴ χρώμενος ὑπηρέταις ἄλλοις.
144 παγκάλως δὲ ἐστηριγμένον ἐν τῇ γῆ δια συμβόλου κλίμακος φαντασι-
οῦται τὸν ἄερα· τὰς γὰρ ἀναδιδομένας ἐκ γῆς ἀναθυμιάσεις λεπτυνομέ-
νας ἐξαερούσθαι συμβέβηκεν, ὥστε βάσιν μὲν καὶ ῥίζαν ἀέρος εἶναι
145 γῆν, κεφαλὴν δὲ οὐρανόν. λέγεται γοῦν, ὅτι σελήνη πύλημα μὲν
ἄκρατον αἰθέρος οὐκ ἔστιν, ὡς ἕκαστος τῶν ἄλλων ἀστέρων, κρᾶμα
δὲ ἐκ τε αἰθερώδους οὐσίας καὶ αερώδους· καὶ τό γε ἐμφαινόμενον
αὐτῇ μέλαν, ὃ καλοῦσιν τινες πρόσωπον, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸν ἀνα-
μεμιγμένον ἄερα, ὃς κατὰ φύσιν μέλας ὢν ἄχρις οὐρανοῦ τείνεται.
146 ἡ μὲν οὖν ἐν κόσμῳ λεγομένη συμβολικῶς κλίμαξ τοιαύτη
ἐστί, τὴν δ' ἐν ἀνθρώποις σκοποῦντες εὐρήσομεν τὴν ψυχὴν, ἧς βάσις
μὲν τὸ ὡσανεὶ γεῶδές ἐστιν, αἴσθησις, κεφαλὴ δ' ὡς ἂν τὸ οὐράνιον,
147 ὃ καθαρώτατος νοῦς. ἄνω δὲ καὶ κάτω δια πάσης | αὐτῆς οἱ τοῦ
θεοῦ λόγοι χωροῦσιν ἀδιαστάτως, ὅποτε μὲν ἀνέρχονται, συνανασπῶντες
αὐτὴν καὶ τοῦ θνητοῦ διαζευγνύντες καὶ τὴν θέαν ὢν ἄξιον ὄραν μόνων
ἐπιδεικνύμενοι, ὅποτε δὲ κατέρχονται, οὐ καταβάλλοντες-οὔτε γὰρ
θεὸς οὔτε λόγος θεῖος ζημίας αἴτιος-, ἀλλὰ συγκαταβαίνοντες δια
φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεον τοῦ γένους ἡμῶν, ἐπικουρίας ἕνεκα καὶ συμμα-
χίας, ἵνα καὶ τὴν ἔτι ὡσπερ ἐν ποταμῷ, τῷ σώματι, φορουμένην
148 ψυχὴν σωτήριον πνέοντες ἀναζωῶσι. ταῖς μὲν δὴ τῶν ἄκρως κεκαθα-
μένων διανοίαις ἀψοφητὶ μόνος ἀοράτως ὁ τῶν ὅλων ἡγεμὼν ἐμπερι-
πατεῖ-καὶ γὰρ ἐστί χρησθὲν τῷ σοφῷ θεοπρόπιον, ἐν ᾧ λέγεται·
"περιπατήσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι ὑμῶν θεός" (Lev. 26, 12)-, ταῖς
δὲ τῶν ἔτι ἀπολουομένων, μήπω δὲ κατὰ τὸ παντελὲς ἐκνιψαμένων τὴν
ῥυπῶσαν καὶ κεκηλιδωμένην <ἐν> σώμασι βαρέσι ζῶν ἄγγελοι, λόγοι
149 θεῖοι, φαιδρύνοντες αὐτὰς τοῖς καλοκάγαθίας δόγμασιν. ὅσα δὲ ἐξοικί-
ζεται κακῶν οἰκητόρων στίφη, ἵνα εἷς ὁ ἀγαθὸς εἰσοικίσηται, δῆλόν
ἐστί. σπούδαζε οὖν, ὦ ψυχὴ, θεοῦ οἶκος γενέσθαι, ἱερὸν ἅγιον, ἐνδι-
αίτημα κάλλιστον· ἴσως γάρ, ἴσως ὃν ὁ κόσμος ἅπας, καὶ σὺ οἰκοδεσπό-
την σχήσεις ἐπιμελούμενον τῆς ἰδίας οἰκίας, ὡς εὐερκεστάτη καὶ ἀπή-
150 μων εἴσαι διαφυλάττοιτο. ἴσως δὲ καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον ὁ ἀσκητῆς
φαντασιοῦται κλίμακι ἐοικότα· φύσει γὰρ ἀνώμαλον πρᾶγμα ἄσκησις,
τοτὲ μὲν προιοῦσα εἰς ὕψος, τοτὲ δ' ὑποστρέφουσα πρὸς τοῦναντίον,
καὶ τοτὲ μὲν καθάπερ ναῦς εὐπλοία τῇ τοῦ βίου, τοτὲ δὲ δυσπλοία
χρωμένη. ἑτερῆμερος γάρ, ὡς ἔφη τις, τῶν ἀσκητῶν ὁ βίος, ἄλλοτε
151 μὲν ζῶν καὶ ἐγρηγορώς, ἄλλοτε δὲ τεθνεὼς ἢ κοιμώμενος. καὶ τάχα
οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τοῦτο λέγεται· σοφοὶ μὲν γὰρ τὸν Ὀλύμπιον καὶ
οὐράνιον χῶρον ἔλαχον οἰκεῖν, ἄνω φοιτᾶν ἀεὶ μεμαθηκότες, κακοὶ δὲ
τοὺς ἐν Ἄιδου μυχοῦς, ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἀποθνήσκουν ἐπιτετηδευκότες
152 καὶ εἰς γῆρας ἐκ σπαργάνων φθορᾶς ἐθάδες ὄντες. οἱ δ' ἀσκηται-
μεθόριοι γὰρ τῶν ἄκρων εἰσὶν-ἄνω καὶ κάτω πολλάκις ὡς ἐπὶ κλί-
μακος βαδίζουσι, ἢ ὑπὸ τῆς κρείττονος μοίρας ἀνελκόμενοι ἢ ὑπὸ τῆς
χειρόνος ἀντισπώμενοι, μέχρις ἂν ὁ τῆς ἀμίλλης καὶ διαμάχης ταύτης
βραβευτῆς θεὸς ἀναδῶ τὰ βραβεῖα τάξει τῇ βελτίονι, τὴν ἐναντίαν
153 εἰσάπαν καθελῶν. ἐμφαίνεται δ' ἔτι καὶ τοιοῦτον εἶδωλον,

ὅπερ οὐκ ἄξιον ἡσυχασθῆναι. τὰ ἀνθρώπων πράγματα κλίμακι πέφυ-
154 κεν ἕξομοιοῦσθαι διὰ τὴν ἀνώμαλον | αὐτῶν φοράν. ἡ μία γάρ, ὡς
 ἔφη τις, ἡμέρα τὸν μὲν καθεῖλεν ὑπόθεεν, τὸν δὲ ἤρεν ἄνω, μηδενοῦς
 ἐν ὁμοίῳ πεφυκότος μένειν τῶν παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ παντοίας μεταβαλλόν-
155 των τροπᾶς. ἡ οὐκ ἄρχοντες μὲν ἐξ ἰδιωτῶν, ἰδιῶται δ' ἐξ ἀρχόντων,
 πένητες δ' ἐκ πλουσίων καὶ ἐκ πενήτων πολυχρήματοι καὶ ἔνδοξοι
 μὲν ἐξ ἡμελημένων, ἐπιφανέστατοι δὲ ἐξ ἀδόξων ἀεὶ γίνονται καὶ
 ἰσχυροὶ μὲν ἐξ ἀσθενῶν, ἐκ δὲ ἀδυνάτων δυνατοὶ καὶ συνετοὶ μὲν ἐξ
156 ἀφραϊνόντων, εὐλογιστότατοι δὲ ἐκ παραπαιόντων· καὶ ὁδός τις ἢ δ'
 ἐστὶν ἄνω καὶ κάτω τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, ἀστάτοις καὶ ἀνιδρύ-
 τοις χρωμένη συντυχίαις, ὣν τὸ ἀνώμαλον οὐκ ἀδήλοισι ἀλλὰ σαφέσι
 τεκμηρίοις ὁ ἀψευδέστατος ἐλέγχει χρόνος.

157 Ἐμήνυε δὲ τὸ ὄναρ ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς κλίμακος τὸν
 ἀρχάγγελον, κύριον· ὑπεράνω γὰρ ὡς ἄρματος ἠνίοχον ἢ ὡς νεῶς
 κυβερνήτην ὑποληπτέον ἵστασθαι τὸ δὴν ἐπὶ σωμαίων, ἐπὶ ψυχῶν, ἐπὶ
 πραγμάτων, ἐπὶ λόγων, ἐπὶ ἀγγέλων, ἐπὶ γῆς, ἐπ' ἀέρος, ἐπ' οὐρανοῦ,
 ἐπ' αἰσθητῶν δυνάμεων, ἐπ' ἀοράτων φύσεων, ὅσαπερ θεατὰ καὶ
 ἀθέατα· τὸν γὰρ κόσμον ἅπαντα ἐξάψας ἑαυτοῦ καὶ ἀναρτήσας τὴν
158 τοσαύτην ἠνιοχεῖ φύσιν. μηδεὶς δ' ἀκούων, ὅτι ἐπεστήρικτο, νομισάτω
 τι συνεργεῖν θεῷ πρὸς τὸ παγίως στήναι, ἀλλ' ἐκεῖνο λογισάσθω, ὅτι
 τὸ δηλούμενον ἴσον ἐστὶ τῷ στήριγμα καὶ ἔρεισμα καὶ ὀχυρότης καὶ
 βεβαιότης ἀπάντων ἐστὶν ὁ ἀσφαλῆς θεός, ἐνσφραγιζόμενος οἷς ἂν
 ἐθέλη τὸ ἀσάλευτον· ἐπερείδοντος γὰρ καὶ συστηρίζοντος αὐτοῦ μένει
159 τὰ συσταθέντα ἀνώλεθρα κραταιῶς. ὁ τοίνυν ἐπιβεβηκῶς τῇ οὐρανοῦ
 κλίμακι λέγει τῷ φαντασιουμένῳ τὸ ὄναρ· "ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἐβραὰμ
 τοῦ πατρὸς σου καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ" (Gen. 28, 13). ὁ
 χρησμὸς οὗτος τὸ τέρμα τῆς ἀσκητικῆς ψυχῆς καὶ βεβαιότατον ἔρεισμα
 ἦν, ὃς αὐτὴν ἀνεδίδασκεν, ὅτι ὁ τῶν ὅλων κύριος καὶ θεὸς ἀμφοτέρα
 ταῦτα τοῦ γένους ἐστὶν αὐτῷ, πατέρων καὶ πάππων ἐπιγραφεὶς καὶ
 ἐπικληθεὶς ἑκάτερον, ἵνα τὸν αὐτὸν ὁ τε κόσμος ἅπας καὶ ὁ φιλάρετος
 ἔχη κληρον· ἐπεὶ καὶ λέλεκται· "κύριος αὐτὸς κληρὸς αὐτῷ"
 (Deut. 10, 9).

160 Μὴ νομίσης δὲ παρέργως τοῦ μὲν Ἐβραὰμ νυνὶ λέγεσθαι
 κύριον καὶ θεόν, τοῦ δὲ Ἰσαάκ θεὸν αὐτὸ μόνον. ὁ μὲν γὰρ | αὐτη-
 κόου καὶ αὐτοδιδάκτου καὶ αὐτομαθοῦς φύσει περιγινομένης σύμβολον
 ἐπιστήμης ἐστίν, ὁ δὲ Ἐβραὰμ διδασκομένης· καὶ τῷ μὲν αὐτόχθονι
161 καὶ αὐθιγενεῖ συμβέβηκεν εἶναι, τῷ δὲ μετανάστη καὶ ἐπηλύτῳ. τὴν
 γὰρ χαλδαίζουσιν ἀλλογενῆ καὶ ἀλλόφυλον γλῶτταν τῶν περὶ ἀστρονο-
 μίαν μετεωρολεσχῶν ἀπολιπὼν ἐπὶ τὴν ἀρμόττουσαν λογικῶ ζῴῳ
162 παρεγένετο, τὴν τοῦ πάντων αἰτίου θεραπείαν. οὗτος μὲν δὴ ὁ τρόπος
 δεῖν δυνάμεων τῶν ἐπιμελησομένων ἐστὶ χρεῖος, ἡγεμονίας καὶ εὐερ-
 γείας, ἵνα τῷ μὲν κράτει τοῦ ἡγεμόνος ὑπακούῃ τῶν νομοθετουμένων,
 τῷ δὲ χαριστικῶ μεγάλα ὠφελῆται, ὁ δ' ἕτερος τῆς κατὰ τὸ χαρί-
 ζεσθαι μόνης· οὐ γὰρ ὑπὸ νοουθετοῦσης ἀρχῆς ἐβελτιώθη, φύσει περι-
 πεποιημένος τὸ καλόν, ἀλλὰ διὰ τὰς ὁμβρηθείσας ἄνωθεν δωρεὰς ἀγα-

163 θὸς καὶ τέλειος ἐξ ἀρχῆς ἐγένετο. χαριστικῆς μὲν οὖν δυνάμεως θεός, βασιλικῆς δὲ κύριος ὄνομα. τί οὖν ἂν τις εἴποι πρεσβύτερον ἀγαθὸν ἢ τὸ τυχεῖν ἀκράτου καὶ ἀμιγῶς εὐεργεσίας, τί δὲ νεώτερον ἢ τὸ κεκραμένης ἐκ τε ἡγεμονίας καὶ δωρεᾶς; ὁ μοι δοκεῖ συνιδῶν ὁ ἀσκη- τῆς εὐξασθαι θαυμασιωτάτην εὐχήν, ἵνα αὐτῷ γένηται κύριος εἰς θεόν (Gen. 28, 21). ἐβούλετο γὰρ μηκέτι ὡς ἄρχοντα εὐλαβεῖσθαι, ἀλλ' ὡς **164** εὐεργέτην ἀγαπητικῶς τιμᾶν. ἄρ' οὐχὶ τούτοις καὶ τοῖς παραπλησίους εἰκὸς ἦν καὶ τοὺς τυφλοὺς διάνοιαν ὀξυδορκήσειν, πρὸς τῶν ἱερωτάτων ἐνομματομένων λογίων, ὡς φυσιογνωμονεῖν καὶ μὴ μόνον τοῖς ῥητοῖς ἐφορμεῖν; ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς καμμύσαντες τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα μὴ σπου- δάζωμεν ἢ μὴ δυνώμεθα ἀναβλέπειν, αὐτόσ, ὃ ἱεροφάντα, ὑπήχει καὶ ἐπιστάτει καὶ ἐγχερίων μὴ ποτε ἀπείπης, ἕως ἐπὶ τὸ κεκρυμμένον ἱερῶν λόγων φέγγος ἡμᾶς μυσταγωγῶν ἐπιδείξῃς τὰ κατάκλειστα καὶ **165** ἀτελέστοις ἀόρατα κάλλη. σοὶ μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖν ἐμπρεπές· ψυχαὶ δ' ὅσαι θείων ἐρώτων ἐγεύσασθε, καθάπερ ἐκ βαθέος ὕπνου διαναστᾶ- σαι καὶ τὴν ἀχλὺν ἀποσκεδάσασαι πρὸς τὴν περίβλεπτον θέαν ἐπειχθήτε μεθέμεναι τὸν βραδὺν καὶ μελλητὴν ὄκνον, ἵν' ὅσα θεάματα καὶ ἀκού- σματα τῆς ὑμετέρας ἕνεκα ὠφελείας ὁ ἀγνωσθέντης εὐτρέπισε κατα- νοήσητε.

166 Μυρία μὲν οὖν ἐστὶν αἰδίδια τῶν πρὸς ἐπίδειξιν, ἐν δ' οὖν καὶ τὸ λεχθὲν πρὸ μικροῦ· τὸν μὲν γὰρ γένει πάππον τοῦ ἀσκη- τοῦ πατέρα εἶπε τὸ λόγιον, τῷ δ' ὡς | ἀληθῶς πατρὶ τὸ τοῦ γεννή- σαντος οὐκ ἐπεφήμισεν ὄνομα. λέγει γάρ· "ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἰσραὴλ τοῦ πατρός σου"-καίτοι πάππος οὗτος ἦν-καὶ πάλιν "ὁ θεὸς **167** Ἰσαάκ" (Gen. 28, 13), εἶτ' οὐ προστίθησι "τοῦ πατρός σου". οὐκ οὐκ ἄξιον τὴν τούτων αἰτίαν ἐρευνῆσαι; πάνυ γε. τίς οὖν ἐστὶ, μὴ παρέρ- γως σκοπήσωμεν. τὴν ἀρετὴν ἢ φύσει ἢ ἀσκήσει ἢ μαθήσει περι- γίνεσθαι φησι, διὸ καὶ τρεῖς τοὺς γενάρχας τοῦ ἔθνους σοφοὺς πάντας ἀνέγραψεν, ἀπὸ μὲν τῆς αὐτῆς οὐχ ὀρμηθέντας ἰδέας, πρὸς δὲ τὸ **168** αὐτὸ τέλος ἐπειχθέντας. ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτατος αὐτῶν Ἰσραὴλ ἡγεμόνι ὁδοῦ τῆς πρὸς τὸ καλὸν ἀγωγῆς ἐχρήσατο διδασκαλίᾳ, ὡς ἐν ἑτέροις, ὡς ἂν οἶόν τε ἦ, δείξομεν, ὁ δὲ μέσος Ἰσαὰκ αὐτηκόω καὶ αὐτο- μαθεῖ τῆ φύσει, ὁ δὲ τρίτος Ἰακώβ ἀσκητικαῖς μελέταις, καθ' ὅσους οἱ **169** ἑναθλοὶ καὶ ἐναγώνιοι πόνοι. τριῶν οὖν τρόπων ὑπαρχόντων, ἐξ ὧν σοφία περιγίνεται, τοὺς ἄκρους μάλιστα συμβέβηκεν ἠνῶσθαι· τὸ γὰρ ἀσκήσει ἔργον τοῦ μαθήσει, τὸ δὲ φύσει συγγενὲς μὲν ὑποβέβλη- ται γὰρ ὡς ῥίζα πᾶσιν-, ἀνανταγωνίστου δὲ καὶ ἐτοίμου γέρως **170** ἔλαχεν. ὥστε εἰκότως Ἰσραὴλ ὁ βελτιωθεὶς διδασκαλίᾳ πατῆρος Ἰακώβ λέγεται, τοῦ μελέτη συγκροτηθέντος, οὐκ ἄνθρωπος ἀνθρώπου μᾶλλον ἢ δύναμις ἀκουστικῆ πρὸς μάθησιν ἐτοιμοτάτη δυνάμεως ἀσκητικῆς **171** καὶ ἐπιτηδείου πρὸς ἀθλήσιν. εἰάν μέντοι ὁ ἀσκητῆς οὗτος εὐτόνωσεν δράμη πρὸς τὸ τέλος καὶ τηλαυγῶς ἴδη ἅ πρότερον ἀμυδρῶς ὠνειρο- πόλει, μετατυπωθεὶς τῷ κρείττονι χαρακτήρι καὶ προσαγορευθεὶς Ἰσραὴλ, ὁ θεὸν ὁρῶν, ἀντὶ τοῦ πτερνίζοντος Ἰακώβ πατέρα οὐκέτι τὸν μαθόντα Ἰσραὴλ, ἀλλὰ τὸν φύσει γεννηθέντα ἀστεῖον Ἰσραὴλ ἐπιγράφεται.

172 ταῦτα δὲ οὐκ ἐμός ἐστι μῦθος, ἀλλὰ χρησμὸς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγεγραμμένος στήλαις. "ἀπάρας" γὰρ φησιν ἰσραὴλ αὐτὸς καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ ἦλθεν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου, καὶ ἔθυσσε θυσίαν τῷ θεῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰσαάκ" (Gen. 46, 1). ἄρ' ἤδη κατανοεῖς, ὅτι οὐ περὶ φθαρτῶν ἀνθρώπων, ἀλλ', ὡς ἐλέχθη, περὶ φύσεως πραγμάτων ἐστὶν ὁ παρῶν λόγος; ἴδου γὰρ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τοτὲ μὲν Ἰακώβ ὀνομάζεται πατρὸς Ἀβραάμ, τοτὲ δὲ Ἰσραὴλ πατρὸς Ἰσαάκ καλεῖται διὰ τὴν ἠκριβωμένην αἰτίαν.

173 Εἰπὼν τοίνυν Ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἀβραάμ τοῦ πατρὸς σου καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ" ἐπιφέρει· "μὴ φοβοῦ" (Gen. 28, 13), κατὰ τὸ ἀκόλουθον· πῶς γὰρ ἔτι φοβηθησόμεθα, τὸ φόβου καὶ παντὸς πάθους λυτήριον σὲ τὸν ὑπερασπιστὴν ὄπλον ἔχοντες; ὅς καὶ | τοὺς ἀρχετύπους τῆς παιδείας ἡμῶν τύπους ἀδηλουμένους ἐμόρφωσας, ἵν' ἐμφανεῖς ὧσιν, Ἀβραάμ μὲν διδάξας, Ἰσαάκ δὲ γεννήσας· τοῦ μὲν γὰρ ὑφηγητῆς, τοῦ δὲ πατὴρ ὑπέμεινας ὀνομασθῆναι, τῷ μὲν τὴν γνωρίμου τάξιν, τῷ δὲ **174** τὴν υἱοῦ παρασχών. διὰ τοῦτο καὶ τὴν γῆν, λέγω δὲ τὴν παμφοροτάτην καὶ εὐκαρποτάτην ἀρετὴν, ἐφ' ἧς καθεύδει ὁ ἀσκητῆς ἀναπαυόμενος τῷ τὸν μὲν αἰσθήσεως κοιμᾶσθαι βίον, τὸν δὲ ψυχῆς ἐργηγορέναι, δώσειν ὁμολογεῖς (Gen. 28, 13), ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν εἰρηνικὴν ἀνάπαυσιν, ἣν οὐκ ἄνευ πολέμου καὶ τῶν ἐν πολέμῳ ταλαιπωριῶν εἴλετο, οὐχ ὄπλα βαστάζων καὶ ἀνθρώπους ἀναιρῶν, ἄπαγε, ἀλλὰ τὸ **175** ἀντίπαλον ἀρετῆς παθῶν καὶ κακιῶν στίφος καθαιρῶν. τὸ δὲ σοφίας γένος ἄμμου γῆς (ibid. 14) ἐξομοιοῦται διὰ τε πληθὺν ἀπερίγραφον, καὶ διότι τὰς μὲν τῆς θαλάττης ἐπιδρομὰς ἢ ὑποταίνιος ἄμμος ἀνακρούεται, τὰς δὲ τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων ὁ παιδείας λόγος· οὗτος δὲ κατὰ τὰς θείας ὑποσχέσεις ἄχρι τῶν περάτων τοῦ παντὸς εὐρύνεται καὶ τὸν ἔχοντα ἀποφαίνει τῶν τοῦ κόσμου κληρονόμον μερῶν, φθάνοντα πάντη, πρὸς τὰ ἑῷα, πρὸς τὰ ἐσπέρια, τὰ κατὰ μεσημβρίαν, τὰ προσάρκτια· λέγεται γὰρ, ὅτι "πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ **176** λίβα καὶ βορρᾶν καὶ ἀνατολάς" (ibid. 14). ἔστι δ' ὁ ἀστεῖος οὐκ ἴδιον μόνον ἀλλὰ καὶ κοινὸν ἀγαθὸν ἅπασιν, ἐξ ἐτοίμου τὴν ἀφ' ἑαυτοῦ προτείνων ὠφέλειαν. ὡς γὰρ ἥλιος ἀπάντων ἐστὶ φῶς τῶν ὄψεως ἔχόντων, οὕτω καὶ ὁ σοφὸς τῶν ὅσοι λογικῆς κεκοινωνήκασιν φύσεως· "ἐνευλογηθήσονται γὰρ ἐν σοὶ" φησὶ "πᾶσαι αἱ φυλαὶ" (ibid. 14).

177 ὁ δὲ χρησμὸς οὗτος ἐφαρμόττει καὶ αὐτῷ τινι πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. εἴαν τε γὰρ ὁ ἐν ἐμοὶ νοῦς ἀρετῇ τελείᾳ καθαρῇ, καὶ αἱ τοῦ περὶ ἐμὲ γεώδους φυλαὶ συγκαθαίρονται, ἅς ἔλαχον αἱ αἰσθήσεις καὶ ἡ μεγίστη δεξαμενὴ, τὸ σῶμα· εἴαν τέ τις κατ' οἰκίαν ἢ πόλιν ἢ χώραν ἢ ἔθνος φρονήσεως ἐραστής, ἀνάγκη τὴν οἰκίαν ἐκείνην καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν καὶ τὸ ἔθνος ἀμείνονι βίῳ χρῆ- **178** σθαι. καθάπερ γὰρ τὰ ἐκθυμιώμενα τῶν ἀρωμάτων εὐωδίας τοὺς πλησιάζοντας ἀναπίμπλησι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅσοι γείτονες καὶ ὄμοροι σοφοῦ, τῆς ἀπ' αὐτοῦ σπῶντες αὔρας ἐπὶ μήκιστον χρομένης βελτιοῦνται τὰ ἦθη.

179 Μεγίστη δὲ ἐστὶν εὐεργεσία ψυχῇ πονούση καὶ διαθλούση

συνοδοιπόρον ἔχειν τὸν ἑφθακότα πάντη θεόν· "ἰδοῦ" γάρ φησιν "ἐγὼ
 μετὰ σοῦ" (ibid. 15). τίνος οὖν ἂν ἔτι χρεῖοι γενοίμεθα πλούτου, σὲ
 τὸν ἀληθεία πλοῦτον ἔχοντες μόνον "διαφυλάσσοντα ἐν ὁδῶ" (ibid.) τῇ
 πρὸς ἀρετὴν ἀγούση κατὰ πάσας αὐτῆς τὰς τομάς; οὐ γὰρ ἐν μέρος
 ἐστὶ τοῦ λογικοῦ | βίου τὸ πρὸς δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην τεῖνον
 ἀρετὴν, ἀλλὰ μυρία ὅσα, ἐξ ὧν ἐστὶν ὀρμωμένους φρονήσεως ἐφικνεῖ-
180 σθαι. παγκάλως δὲ εἴρηται καὶ τὸ "ἀποστρέψω σε εἰς τὴν
 γῆν ταύτην" (ibid.). καλὸν μὲν γὰρ ἦν, τὸν λογισμὸν ἐφ' ἑαυτοῦ
 μείναντα μὴ ἀποδημῆσαι πρὸς αἴσθησιν· δεύτερος δὲ πλοῦς, ἐφ' ἑαυ-
181 τὸν ὑποστρέψαι πάλιν. ἴσως δὲ καὶ τὸ περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς ὑπαι-
 νίττεται δόγμα διὰ τούτου· ἀπολιπούσα μὲν γὰρ τὸν οὐράνιον τόπον,
 ὡς καὶ μικρῶ πρότερον ἐλέχθη, καθάπερ εἰς ξένην χώραν ἦλθε τὸ
 σῶμα. φησὶ δ' οὐ μέχρι τοῦ παντὸς καθειργμένην αὐτὴν ὁ γεννήσας
 περιόψεσθαι πατήρ, ἀλλ' οἶκτον λαβὼν λύσειν τὰ δεσμὰ καὶ ἐλευθέραν
 ἄχρι τῆς μητροπόλεως ἀσφαλῶς παραπέμψειν καὶ μὴ πρότερον ἀνή-
 σειν ἢ τὰς διὰ λόγων ὑποσχέσεις ἀληθείας ἔργοις βεβαιωθῆναι· θεοῦ
182 γὰρ ἴδιον λέγειν πάντως τὰ γενησόμενα. καίτοι τί τοῦτο φαμεν;
 ἔργων γὰρ ἀδιαφοροῦσιν αὐτοῦ οἱ λόγοι. διακινηθεῖσα οὖν καὶ διανα-
 σταῖσα πρὸς τὰς περὶ τοῦ ὄντος ζητήσεις ἢ ἀσκητικὴ ψυχὴ τὸ μὲν
 πρῶτον ὑπετόπησεν εἶναι τὸ ὄν ἐν τόπῳ, μικρὸν δὲ ἐπισχοῦσα τῷ
 δυστοπᾶστω τῆς σκέψεως περιδεῆς γίνεται καὶ μετανοεῖν ἄρχεται.
183 "ἐξηγέρθη" γάρ φησιν "Ἰακώβ καὶ εἶπεν, ὅτι ἐστὶ κύριος ἐν τῷ τόπῳ
 τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν" (ibid. 16). καὶ ἄμεινον ἦν, εἴποιμ' ἂν,
 ἀγνοεῖν ἢ ἐν τινι θεὸν ὑπολαμβάνειν εἶναι, τὸν περιέχοντα αὐτὸν ἐν
 κύκλῳ τὰ πάντα.

184 Δικαίως οὖν ἐφοβήθη καὶ εἶπε θαυμαστικῶς· "ὡς φοβερὸς
 ὁ τόπος οὗτος" (ibid. 17). ὄντως γὰρ τῶν ἐν φυσιολογίᾳ τόπος ἀργα-
 λεώτατος, ἐν ᾧ ζητεῖται, ποῦ καὶ εἰ συνόλως ἐν τινι τὸ ὄν, τῶν μὲν
 λεγόντων, ὅτι πᾶν τὸ ὑφ' ἑστώως χώραν τινα κατείληφε, καὶ ἄλλων ἄλλην
 ἀπονεμόντων, ἢ ἐντὸς τοῦ κόσμου ἢ ἐκτὸς αὐτοῦ μετακόσμιόν τινα,
 τῶν δὲ φασκόντων, ὅτι οὐδενὶ τῶν ἐν γενέσει τὸ ἀγένητον ὅμοιον, ἀλλὰ
 τοῖς ὅλοις ὑπερβάλλον, ὡς καὶ τὴν ὠκυδρομωτάτην διάνοιαν ὑστερί-
185 ζουσαν μακρῶ τῆς καταλήψεως ὁμολογεῖν ἠτᾶσθαι. διόπερ εὐθύς
 ἀνέκραγεν· "οὐκ ἐστὶ τοῦτο" (ibid.), ὃ ἐδόξασα, "ὅτι ἐστὶ κύριος ἐν τῷ
 τόπῳ" (ibid. 16)· περιέχει γὰρ, ἀλλ' οὐ περιέχεται κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον.
 τοῦτο δὲ τὸ δεικνύμενον καὶ ὄρατόν, ὃ αἰσθητὸς οὐτοσὶ κόσμος, οὐδὲν
 ἄρα ἄλλο ἐστὶν ἢ οἶκος θεοῦ (ibid.), μιᾶς τῶν τοῦ ὄντος δυνάμεων,
186 καθ' ἣν ἀγαθὸς ἦν. τὸν δὲ κόσμον οἶκον ὠνόμασε καὶ πύλην τοῦ
 πρὸς ἀλήθειαν οὐρανοῦ (ibid. 17) προσεῖπε. τί δὲ τοῦτ' ἐστὶ; τὸν ἐκ
 τῶν ἰδεῶν συσταθέντα, ἐν τῷ χειροτονηθέντι κατὰ τὰς θείας χορηγίας,
 κόσμον νοητὸν | οὐκ ἐνεστὶν ἄλλως καταλαβεῖν ὅτι μὴ κατὰ τὴν τοῦ
187 αἰσθητοῦ καὶ ὀρωμένου τούτου μετάβασιν. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τῶν ὄντων
 οὐδὲν ἀσώματον ἐννοῆσαι δυνατὸν ὅτι μὴ τὴν ἀρχὴν λαβόντας ἀπὸ
 σωμάτων· ἡρεμούντων μὲν γὰρ ἐνοήθη τόπος, χρόνος δὲ κινουμένων,
 σημεία δὲ καὶ γραμμαὶ καὶ ἐπιφάνειαι καὶ συνόλως πέρατα ἀπὸ τῆς

188 ἔξωτάτω περικειμένης οἶον ἀμπεχόνης. κατὰ τὸ ἀνάλογον οὖν καὶ ὁ νοητὸς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμος ἐνοήθη, πύλη τις ὧν ἐκείνου. ὡς γὰρ οἱ βουλόμενοι τὰς πόλεις θεάσασθαι διὰ πυλῶν εἰσίασιν, οὕτως ὅσοι τὸν αἰετὸν κόσμον καταλαβεῖν ἐθέλουσιν, ὑπὸ τῆς τοῦ ὄρατοῦ φαντασίας ζεναγοῦνται. [ὁ δὲ νοητῆς ὑποστάσεως κόσμος ἄνευ ἡστιν-οῦν σχημάτων ὕψεως, μόνης δὲ διὰ τῆς ἀρχετύπου ἰδέας τῆς ἐν τῷ διαχαραχθέντι πρὸς τὸ θεαθὲν αὐτῷ εἶδος ἄνευ σκιάς μετακληθήσεται, πάντων αὐτῷ τειχῶν καὶ πάσης πύλης ἀπαρθέντων εἰς τὸ μὴ ἀποτινος ἀθρήσαι, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἀλέκτω τινὶ καὶ δυσερμηνεύτῳ θέα διιδεῖν κάλλος ἀναλλοίωτον.]

189 Περὶ μὲν δὴ τούτων ἄλλις. ἐφαρμόζει δὲ τῷ αὐτῷ εἶδει καὶ ἕτερος ὄνειρος, ὁ περὶ τῆς ποικίλης ἀγέλης, ὃν περιαναστάς ὁ φαντασιωθεὶς διηγεῖται φάσκων· "εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ καθ' ὑπνον· Ἰακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπα· τί ἐστι; καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου καὶ ἴδε τοὺς τράγους καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας διαλεύκους καὶ ποικίλους καὶ σποδοειδεῖς ῥαντούς. εἴωρακα γὰρ ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ. ἐγὼ εἶμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τόπῳ θεοῦ, οὗ ἤλειψάς μοι στήλην καὶ ἠύξω μοι εὐχὴν. νῦν οὖν ἀνάστηθι καὶ ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς ταύτης καὶ ἀπελθε εἰς τὴν γῆν τῆς

190 γενέσεώς σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ" (Gen. 31, 11-13). ὁρᾷς ὅτι θεοπέμπτους ὄνειρους ἀναγράφει ὁ θεῖος λόγος οὐ μόνον τοὺς κατὰ τὸ πρεσβύτατον τῶν αἰτίων προφαινομένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῶν ὑποφητῶν αὐτοῦ καὶ ὀπαδῶν ἀγγέλων, οἱ θείας καὶ εὐδαίμονος μοίρας

191 πρὸς τοῦ γεννήσαντος ἠξίωονται πατρός. σκόπει μέντοι καὶ τὸ ἀκόλουθον. ὁ ἱερὸς λόγος τοῖς μὲν ὡς βασιλεὺς ἀ χρῆ πράττειν ἐξ ἐπιτάγματος παραγγέλλει, τοῖς δὲ ὡς γνωρίμοις διδάσκαλος τὰ πρὸς ὠφέλειαν ὑφηγεῖται, τοῖς δὲ ὡς σύμβουλος γνώμας εἰσηγούμενος τὰς ἀρίστας τὸ συμφέρον ἐξ ἑαυτῶν οὐκ εἰδότας μεγάλα ὠφελεῖ, τοῖς δὲ ὡς φίλος ἐπεικῶς καὶ μετὰ πειθοῦς πολλὰ καὶ τῶν ἀρρήτων ἀναφέρει, ὧν οὐ-

192 δένα τῶν ἀτελέστων ἐπακοῦσαι θέμις. ἔστι | δ' ὅτε καὶ πυνθάνεται τινων, ὡσπερ τοῦ Ἀδάμ· "ποῦ εἶ" (Gen. 3, 9), πρὸς ὃ ἀποκρίναιτ' ἄν τις οἰκείως "οὐδαμοῦ", τῷ τάνθρώπεια πάντα ἐν ὁμοίῳ μὴ μένειν, ἀλλὰ κινεῖσθαι καὶ ψυχῇ καὶ σώματι καὶ τοῖς ἐκτός. ἀνίδρυτοι μὲν γὰρ οἱ λογισμοί, φαντασίας ἀπὸ τῶν αὐτῶν πραγμάτων οὐχὶ τὰς αὐτὰς ἀλλ' ἐναντίας ἔχοντες, ἀνίδρυτον δὲ καὶ τὸ σῶμα, ὡς μηνύουσιν αἱ ἐκ βρέφους ἄχρι γήρωσ τῶν ἡλικιῶν ἀπασῶν τροπαί, ἀνίδρυτα δὲ καὶ τὰ

193 ἐκτός ἐπηρωρημένα φορᾷ τύχης αἰεὶ σαλευούσης. ἐπειδὴν μέντοι πρὸς τὸ τῶν φίλων ἔλθῃ συνέδριον, οὐ πρότερον ἀρχεται λέγειν ἢ ἕκαστον αὐτῶν ἀνακαλέσαι καὶ ὀνομαστὶ προσεῖπειν, ἵνα τὰ ὄψα ἀνορθιάσαντες, ἡσυχία καὶ προσοχῇ χρώμενοι, τῶν θεσμωδουμένων εἰς ἄληστον μνήμην ἀκούωσιν· ἐπεὶ καὶ ἑτέρωθι λέγεται· "σιώπα καὶ

194 ἄκουε" (Deut. 27, 9). τοῦτον τὸν τρόπον ἐπὶ μὲν τοῦ βάτου Μωυσῆς ἀνακαλεῖται· "ὡς γὰρ εἶδε" φησὶν "ὅτι προσάγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν κύριος ἐκ τοῦ βάτου λέγων· Μωυσῆ, Μωυσῆ. ὁ δὲ εἶπε· τί ἐστιν;" (Exod. 3, 4)-, Ἀβραάμ δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ μόνου

παιδὸς ὀλοκαυτώσεως, ἠνίκα τε ἱεουργεῖν ἤρχετο καὶ ὅποτε δοῦς ἀπόπειραν εἰσεβείας ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίσαι τὸ αὐτομαθὲς γένος, ἐπίκλησιν **195** Ἰσαάκ, ἐκωλύθη ἀρχομένου μὲν γάρ φησιν, ὅτι "ὁ θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπε· λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν Ἰσαάκ, καὶ ἀνένεγκε", ἤδη δὲ τὸ ἱερεῖον ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀνενηνοχότος, τότε "ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγων· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. καὶ εἶπε· μὴ ἐπιβάλης τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσης αὐτῷ μηδέν" **196** (Gen. 22, 1. 2. 9-12). εἷς δὲ δὴ τοῦ φιλικῷ θιάσου καὶ ὁ ἀσκητῆς ὢν εἰκότως προνομίας τῆς αὐτῆς ἀξιοθεῖς ἀνακαλεῖται· "εἶπε γάρ μοι" φησὶν "ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ καθ' ὕπνον· Ἰακώβ. ἐγὼ δὲ εἶπα· τί **197** ἔστιν" (Gen. 31, 11); ἀνακληθεῖς δὲ προσοχῇ χρῆται, τὰ φανέντα σημεῖα πειρώμενος ἀκριβοῦν, ἔστι δὲ τὰ σημεῖα τῶν λόγων οἷα θρημμάτων ὀχεῖαί τε καὶ γενέσεις· "ἀναβλέψας" γάρ φησι "τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδε τοὺς τράγους καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ **198** τὰς αἴγας" (Gen. 31, 12). αἰπολίου μὲν δὴ τράγος, ποιμνης δὲ κριοῦς ἠγεμῶν ἔστι· τὰ δὲ ζῶα ταῦτα δεῖν λόγων σύμβολα τελείων, ὧν ὁ μὲν ἕτερος καθαίρει καὶ κενοῖ ψυχὴν ἀμαρτημάτων, ὁ δὲ ἕτερος τρέφει καὶ πλήρη κατορθωμάτων ἐργάζεται. τοιοῦτοι μὲν οἱ ἠγεμόνες ἐν ἡμῖν ἀγελάρχαι λόγοι· αἱ δὲ ἀγέλαι προβάτοις καὶ αἰξὶ φερωνύμως διατεθεῖσαι ἄττουσι καὶ προβαίνουσι μετὰ σπουδῆς πρὸς δικαιοσύνην. **199** ἀναβλέψας | οὖν τὸ τέως μεμυκὸς ὄμμα τῆς διανοίας εἶδε τοὺς ἀναλογοῦντας τράγοις καὶ κριοῖς τελείους λόγους ἠκονημένους πρὸς τε μείωσιν ἀδικημάτων καὶ ὧν χρῆ πράττειν συναύξησιν, πῶς ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας, τὰς ἔτι νέας καὶ ἀπαλὰς ψυχὰς ἄρτι ἠβώσας καὶ ἄνθει τῷ τῆς ἀκμῆς ὠραιζομένης, ἀναβαίνουσιν οὐκ ἄλογον ἠδονῆν **200** διώκοντες, ἀλλ' ἀοράτῳ σπορᾷ φρονήσεως χρώμενοι δογμάτων. εὐπαίς γὰρ ὁ γάμος οὗτος οὐ σώματα συμπλέκων, ἀλλ' εὐφυέσι ψυχαῖς τελείας ἀρετὰς ἀρμοζόμενος· ἐπιβαίνετε οὖν οἱ σοφίας ὀρθοὶ λόγοι πάντες, ὀχεύετε, σπείρετε, καὶ ἦν ἂν ἴδητε ψυχὴν βαθεῖαν, εὐγειον, παρθένον, μὴ παρέλθῃτε, καλέσαντες δ' εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ συνουσίαν ἑαυτῶν τελειώσατε καὶ ἐγκύμονα ἀπεργάσασθε· τέξεται γὰρ πάντα ἀστεῖα, γενεὰν ἄρρενα "διαλεύκων, ποικίλων, σποδοειδῶν ῥαντῶν" (Gen. 31, 10).

201 Ἦν δ' ἔχει τῶν γεννημάτων τούτων ἕκαστον δύναμιν, ἐρευνητέον. διάλευκοι μὲν τοίνυν εἰσὶν οἱ τηλαυγέστατοι καὶ ἀριδηλότατοι, τοῦ "διὰ" πολλάκις ἐπὶ τοῦ μεγάλου τιθεμένου, ἀφ' οὗ διάδηλον καὶ διάσημον τὸ μέγਾਲως δῆλον καὶ μέγਾਲως ἐπίσημον ἔθος ὄνο- **202** μάζειν ἔστί. βούλεται οὖν τῆς τὸν ἱερὸν σπῶρον παραδεξαμένης ψυχῆς τὰ πρωτότοκα γεννήματα διάλευκα εἶναι, φωτὶ εἰκότα οὐκ ἀμυδρῶ, φέγγει δὲ τηλαυγεστάτῳ, οἷα γένοιτ' ἂν ἀφ' ἡλιακῶν ἀκτίνων ἄσκιος ἐν αἰθρίᾳ κατὰ μεσημβρίαν αὐγή· βούλεται δὲ καὶ ποικίλα οὐ πολυμόρφου καὶ πολυτρόπου λέπρας ἀκαθάρτου τρόπου, διὰ γνώμης ἀβεβαιότητα χρησόμενα ἀστάτῳ καὶ φορουμένῳ βίῳ, ἀλλὰ γράμμασιν ἐγκεκο-

λαμμένα καὶ σφραγῖσι διαφόροις, δοκίμοις δὲ πάσαις τετυπωμένα, ὧν αἱ ἰδιότητες ἀναμιχθεῖσαι καὶ ἀνακραθεῖσαι μουσικὴν συμφωνίαν ἐργάζονται. τὴν γὰρ ποικιλικὴν τέχνην ἐνόμισαν μὲν τινες οὕτως ἡμελημένον καὶ ἀφανὲς εἶναι πρᾶγμα, ὥστε ὑφάνταις αὐτὴν ἀνέθεσαν. ἐγὼ δ' οὐ μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τέθηπα, καὶ μάλισθ' ὅταν εἰς τὰ γῆς τμήματα καὶ τὰς ἐν οὐρανῷ σφαίρας καὶ ζώων καὶ φυτῶν 204 διαφορὰς καὶ τὸ παμποίκιλον ὕφασμα, τουτονὶ τὸν κόσμον, ἀπίδω. τὸν γὰρ τοῦ πλέγματος παντὸς τούτου δημιουργὸν εὐρετὴν τῆς ποικιλικῆς ἐπινοεῖν εὐθύς ἐπιστήμης ἀναγκάζομαι, καὶ σέβομαι μὲν τὸν εὐρόντα, τιμῶ δὲ τὴν εὐρεθεῖσαν, τὸ δ' ἔργον καταπέπληγμαί, καίτοι μηδὲ πολλοστὸν μέρος αὐτοῦ δυνηθεὶς ἰδεῖν, ἀπὸ δὲ τοῦ φανέντος μοι μέρους, 205 εἰ δὴ καὶ πέφηεν, ἀκριβῶς τὸ ὅλον εἰκάζων ἀναλογίας ἐλπίδι. θαυμάζω μὲντοι καὶ τὸν σοφίας ἔραστήν, ὅτι τὴν αὐτὴν τέχνην ἐπιτετήδευκε, πολλὰ καὶ διαφέροντα ἐκ διαφερόντων εἰς ταῦτὸ συνάγειν καὶ συνυφαίνειν ἀξιῶν. λαβὼν γὰρ ἀπὸ μὲν τῆς παιδικῆς γραμματικῆς δύο τὰ πρῶτα, τό τε γράφειν καὶ τὸ ἀναγιγνώσκειν, ἀπὸ δὲ τῆς τελειότερας τὴν τε παρὰ ποιηταῖς ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἀρχαίας ἱστορίας ἀνάληψιν, παρὰ δὲ ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας τὸ ἀνεξάπαττον ἐν οἷς ἀναλογίας καὶ λογισμῶν ἐστὶ χρεία, παρὰ δὲ μουσικῆς ῥυθμοὺς καὶ μέτρα τά τε ἑναρμόνια καὶ χρωματικὰ καὶ διατονικά, συνημμένα τε αὖ καὶ διεzeugμένα μέλη, παρὰ δὲ ῥητορικῆς εὐρεσιν, φράσιν, τάξιν, οἰκονομίαν, μνήμην, ὑπόκρισιν, παρὰ δὲ φιλοσοφίας ὅσα τε ἐν ταύταις παραλέλειπται καὶ ἄλλα ἐξ ὧν ἅπας ὁ ἀνθρώπων βίος συνέστηκεν, ἐν ἔργον εὖαν- 206 θέστατον ἡρμόσατο, εὐμάθειαν πολυμαθεία μίξας. καὶ τὸν τούτου τοῦ πλέγματος δημιουργὸν ὁ ἱερὸς λόγος Βεσελεὴλ ἐκάλεσεν (Exod. 31, 2 ss.), ὃς ἐρμηνευθεὶς ἐστὶν ἐν σκιᾷ θεοῦ. τὰ γὰρ μιμήματα οὗτος, τὰ δὲ παραδείγματα ἀρχιτεκτονεῖ Μωυσῆς· διὰ τοῦθ' ὁ μὲν οἷα σκιάς ὑπεγράφετο, ὁ δ' οὐ σκιάς, αὐτὰς δὲ τὰς ἀρχετύπους ἐδημιούργει φύσεις. 207 εἰ δὴ καὶ τὰ ἅγια ποικιλικῆ τέχνη κατασκευάσται καὶ ὁ σοφὸς ποικιλικῆς μόνος ἐν τοῖς ἱεροφαντηθεῖσι χρησμοῖς ἀνείρηται καὶ τὸ τοῦ θεοῦ καλὸν ποίκιλμα, ὅδε ὁ κόσμος, ἐπιστήμη πανσόφω τετελεσιούρηται, πῶς οὐκ ἄξιον ὡς ἐργαλεῖον τῆς ἐπιστήμης ἀποδέχεσθαι ποικιλικῆς; 208 ἥς ἀφίδρυμα ἱερώτατον πᾶς ὁ σοφίας οἶκος ἀγαλματοφορήσει καὶ κατ' οὐρανὸν καὶ ἐπὶ γῆς, ἀφ' ἧς ποικίλων λόγων ἰδέας ὁ ἀσκητῆς ἐκπονεῖ· μετὰ γὰρ τοὺς διαλεύκους εὐθύς τοὺς ποικίλους εἶδε, παιδείας 209 κόμματι χαραχθέντας. τρίτοι δ' εἰσὶν οἱ σποδοειδεῖς ῥαντοί. καίτοι τίς οὐκ ἂν εὔφρονων εἴποι τῷ γένει καὶ τούτους εἶναι ποικίλους; ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐστὶν αὐτῶν περὶ θρεμμάτων διαφορᾶς ἢ τοσαύτη σπουδή, 210 περὶ μὲντοι τῆς πρὸς καλοκάγαθίαν ἀγούσης ὁδοῦ. βούλεται γὰρ τὸν ἐπὶ ταύτην ἰόντα σποδῶ καὶ ὕδατι περιρραίνεσθαι, διότι γῆν καὶ ὕδωρ λόγος ἔχει φυραθέντα καὶ μορφωθέντα πρὸς τοῦ ἀνθρωποπλάστου εἰς τὸ ἡμέτερον ἀποκριθῆναι σῶμα, οὐ χειρόκμητον, ἀλλὰ φύσεως ἔργον 211 ἀοράτου. σοφίας οὖν ἐστὶν ἀρχὴ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτοῦ, τὰ δ' ἐξ ὧν συνεκρίθη πρὸ ὀφθαλμῶν αἰεὶ λαμβάνειν· οὕτως γὰρ μεγαλαυχίαν, τὸ κακῶν | θεομισέστατον, ἐκνίψαιτ' ἄν. τίς γὰρ εἰς νοῦν βαλλόμενος,

ὅτι τέφρα καὶ ὕδωρ εἰσὶν αὐτῷ τῆς γενέσεως αἱ ἀρχαί, φουσηθεὶς ὑπ'
212 οἰήσεως μετέωρος ἀρθήσεται; διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μέλλοντας ἱεροουργεῖν
 περιρραίνεσθαι τοῖς λεχθεῖσιν ἐδικαίωσεν, οὐδένα θυσιῶν ἄξιον νομίσας,
 ὃς μὴ πρότερον ἑαυτὸν ἔγνωκε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐδένειαν κατεί-
 ληφεν, ἐξ ὧν συνεκρίθη στοιχείων τὸ μηδενὸς ἄξιός εἶναι τεκμηράμενος.
213 τὰ τρία ταῦτα σημεία, τὸ διάλευκον, τὸ ποικίλον, τὸ σποδοει-
 δὲς ῥαντόν, περὶ μὲν τὸν ἀσκητὴν ἄτε μήπω τέλειον ἀτελῆ, περὶ δὲ
214 τὸν τέλειον φαίνεται καὶ αὐτὰ τέλεια. ὃν δὲ τρόπον, θεασώμεθα· τὸν
 μέγαν ἀρχιερέα, ὁπότε μέλλοι τὰς νόμῳ προστεταγμένας ἐπιτελεῖν
 λειτουργίας, ὁ ἱερός ἐδικαίωσε λόγος ὕδατι καὶ τέφρα περιρραίνεσθαι τὸ
 πρῶτον (Exod. 29, 4) εἰς ὑπόμνησιν ἑαυτοῦ-καὶ γὰρ ὁ σοφὸς
 Ἀβραάμ, ὅτε ἐντευζόμενος ἦει τῷ θεῷ, γῆν καὶ σποδὸν εἶπεν ἑαυτὸν
 (Gen. 18, 27)-, ἔπειτα ἐνδύεσθαι τὸν ποδήρη χιτῶνα καὶ τὸ ποικί-
 λον ὃ κέκληκεν ἐπ' αὐτῷ περιστήθιον (Exod. 29, 5), τῶν κατ' οὐρα-
215 νὸν φωσφόρων ἀστρῶν ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα. δύο γάρ, ὡς ἔοικεν,
 ἱερά θεοῦ, ἐν μὲν ὅδε ὁ κόσμος, ἐν ᾧ καὶ ἀρχιερεὺς ὁ πρωτόγονος
 αὐτοῦ θεὸς λόγος, ἕτερον δὲ λογικὴ ψυχὴ, ἧς ἱερεὺς ὁ πρὸς ἀλήθειαν
 ἄνθρωπος, οὗ μίμημα αἰσθητὸν ὁ τὰς πατρίους εὐχὰς καὶ θυσίας ἐπι-
 τελῶν ἐστιν, ᾧ τὸν εἰρημένον ἐπιτέτραπται χιτῶνα ἐνδύεσθαι, τοῦ παν-
 τὸς ἀντίμιμον ὄντα οὐρανοῦ, ἵνα συνιερουργῇ καὶ ὁ κόσμος ἀνθρώπῳ
216 καὶ τῷ παντὶ ἄνθρωπος. δύο μὲν οὖν ἤδη, τὸν τε ῥαντόν καὶ τὸν
 ποικίλον τύπον, ἔχων ἐπιδέδεικται· τὸν δὲ τρίτον καὶ τελειότατον, ὃς
 ὀνομάζεται διάλευκος, αὐτίκα σηματοῦμεν. ὅταν εἰς τὰ ἐσωτάτω τῶν
 ἀγίων ὁ αὐτὸς οὗτος ἀρχιερεὺς εἰσίσῃ, τὴν μὲν ποικίλην ἐσθῆτα ἀπαμπί-
 σχεται, λινῆν δὲ ἑτέραν, βύσσου τῆς καθαρωτάτης πεποιημένην, ἀνα-
217 λαμβάνει (Lev. 16, 4). ἡ δ' ἐστὶ σύμβολον εὐτονίας, ἀφθαρσίας,
 αὐγοειδεστάτου φέγγους· ἀρραγῆς τε γὰρ ἡ ὀθόνη καὶ ἐξ οὐδενὸς τῶν
 ἀποθνησκόντων γίνεται καὶ ἔτι λαμπρότατον καὶ φωτοειδέστατον ἔχει
218 μὴ ἀμελῶς καθαρθεῖσα χρῶμα. διὰ δὲ τούτων ἐκείνο αἰνίττεται, ὅτι
 τῶν ἀδόλως καὶ καθαρῶς θεραπευόντων τὸ ὄν οὐδεὶς ἐστὶν ὃς μὴ πρῶ-
 τον μὲν ἰσχυρογνωμοσύνη κέχρηται καταφρονήσας τῶν ἀνθρωπείων
 πραγμάτων, ἀ δελεάζοντα κηραίνει καὶ ἀσθένειαν ἐργάζεται, | ἔπειτα
 ἀφθαρσίας ἐφίεται γελάσας ὅσα οἱ θνητοὶ τυφοπλαστοῦσι, τελευταῖον
 δὲ ἀληθείας ἀσκήσει φέγγει καὶ περιουγεῖ καταλάμπεται, μηδὲν ἔτι
 τῶν τῆς ψευδοῦς δόξης, ἀ σκότῳ φίλα εἶναι συμβέβηκε, προσιέμενος.
219 ὁ μὲν δὴ μέγας ἀρχιερεὺς τρισὶ ταῖς εἰρημέναις τυπωθεὶς
 σφραγῖσι, τῇ διαλεύκῳ, τῇ ποικίλῃ, τῇ σποδοειδεῖ ῥαντῇ, τοιοῦτος ἡμῖν
 ἀναγεγράφθω· τὸν δὲ τῆς ἀνθρωπίνης πολιτείας ἐφιέμενον, Ἰωσήφ
 ὄνομα, τῶν μὲν ἄκρων ἰδεῖν ἐστὶ μὴ μεταποιούμενον χαρακτήρων, μόνου
220 δὲ τοῦ μέσου καὶ ποικίλου. λέγεται γὰρ ὅτι χιτῶνα ποικίλον ἔσχεν
 (Gen. 37, 3), οὔτε καθαρσίους περιρρανάμενος ἱεροῖς, ἀφ' ὧν ἑαυτὸν
 ἂν ἔγνω τέφρας καὶ ὕδατος συμφόρημα, οὔτε τῆς πανλεύκου καὶ φωτο-
 ειδεστάτης ἐσθῆτος, ἀρετῆς, ψαῦσαι δυνηθεὶς, ἀλλὰ τὸ τῆς πολιτείας
 ἐπαμπισχόμενος ὑφασμα παμποίκιον, ᾧ βραχύτατον μέρος ἀληθείας
 ἐγκαταμέμικται, πολλαὶ δὲ καὶ μεγάλαι μοῖραι ψευδῶν εὐλόγων πιθα-

νῶν εἰκότων, ἐξ ὧν οἱ Αἰγύπτου πάντες ἀνέβλαστον σοφισταί, οἰωνο-
 μάντεις, ἐγγαστρίμυθοι, τερατοσκόποι, δεινοὶ παλεῦσαι καὶ κατεπαῖσαι
221 καὶ γοητεύσαι, ὧν τὰς ἐπιβούλους τέχνας μέγα ἔργον διεκδῦναι. διὸ καὶ
 τὸν χιτῶνα τοῦτον εἰσάγει Μωυσῆς φυσικῶς αἷματι πεφυρμένον (Gen. 38,
 `31), ἐπειδὴ πᾶς ὁ τοῦ πολιτευομένου βίος πέφυρται, πολεμῶν τε καὶ πολε-
 μούμενος καὶ ὑπὸ τῶν προσπιπτουσῶν ἀβουλήτων συντυχιῶν βαλλό-
222 μενος καὶ τοξευόμενος. ἐρεῦνησον οὖν τὸν λίαν δημοτικόν, ᾧ τὰ
 πόλεως πράγματα ἐφορμεῖ, μὴ καταπλαγεῖς τοὺς θαυμαστικῶς ἔχοντας
 αὐτοῦ, καὶ πολλὰς μὲν ἐμφωλευούσας νόσους εὐρήσεις, πολλὰς δ' ἐξημ-
 μένον κῆρας καὶ βιαίως ἐκάστην τὴν ψυχὴν ἀυχενίζουσαν καὶ ἀφανῶς
 αὐτῇ προσπαλαίουσαν καὶ ζητοῦσαν ἀνατρέψαι καὶ καταβαλεῖν, ἢ τοῦ
 πλήθους τῇ προστασίᾳ δυσχεράναντος ἢ κατὰ ἀντεπίθεσιν δυνατωτέρου
223 ἀνδρός. ἔστι δὲ καὶ ὁ φθόνος βαρὺς καὶ δυσσπότριπτος ἐχθρὸς, ἐπι-
 φυόμενος ἀεὶ ταῖς λεγομέναις εὐπραγίαις, ὃν οὐ ῥάδιον ἐκφυγεῖν.
224 τί οὖν ὡς ἐσθῆτα πολυτελῆ τὴν ἐπηνθισμένην πολιτείαν ἀνα-
 ψάμενοι γαυριῶμεν, τῷ εὐπρεπεῖ τῆς φανεραῦς ὄψεως ἀπατώμενοι, τὸ
 δ' ἀφανὲς καὶ κεκρυμμένον ἐπίβουλον καὶ σφαλερὸν αἴσχος αὐτῆς οὐ
225 κατανοοῦντες; ἀποδυσάμενοι δὴ τὸν ἀνθηρὸν τοῦτον χιτῶνα τὸν ἱερὸν
 ἐνδύμεθα ἀρετῶν ποικίλμασιν ἐνουφασμένον· οὕτως γὰρ καὶ τὰς ἐνέδρας
 ἀποδρασόμεθα, ἃς ἀτεχνία καὶ ἀνεπιστημοσύνη καὶ ἀπαιδευσία καθ'
226 ἡμῶν τιθέασιν, ὧν ὁ Λάβαν ἐστὶ θιασώτης. ἐπειδὴ γὰρ ἐκάθηρεν
 ἡμᾶς ὁ ἱερὸς λόγος τοῖς εἰς ἀγιστεῖαν | εὐτρεπισθεῖσι περιρραντηρίοις
 καὶ τοῖς ἀπορρήτοις φιλοσοφίας ἀληθοῦς κατεποίκιλε λόγοις ἀγαγὼν εἰς
 τὸ δοκίμιον καὶ διασήμους καὶ ἐπιφανεῖς καὶ λαμπροὺς ἐποίησεν, αἰτιᾶται
 τὸ ἐπίβουλον ἦθος, πρὸς τὴν τῶν λεχθέντων ἀνηρεθισμένον λώβην.
227 φησὶ γάρ· "εἴωρακα ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ" (Gen. 31, 12), τὰναντία
 δῆπουθεν οἷς ἐδωρησάμην ἐγώ, τὸ δυσκάθαρτον καὶ τὸ ἀδόκιμον,
 τὸ πάντη σκοταῖον. ἀλλὰ γὰρ οὐ χρὴ κατεπτηχέναι τὸν ἐλπίδι
 θείας συμμαχίας ἐφορμοῦντα, ᾧ καὶ λέγεται· "ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ
228 ὀφθεῖς σοι ἐν τόπῳ θεοῦ" (Gen. 31, 13). πάγκαλόν γε αὐχμημα
 ψυχῆ, τὸ ἀξιοῦν θεὸν ἐπιφαίνεσθαι καὶ ἐνομιλεῖν αὐτῇ. μὴ παρέλθῃς
 δὲ τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐξέτασον, εἰ τῷ ὄντι δύο εἰσὶ θεοί·
 λέγεται γὰρ ὅτι "ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθεῖς σοι", οὐκ ἐν τόπῳ ἐμῷ,
229 ἀλλ' "ἐν τόπῳ θεοῦ," ὡς ἂν ἐτέρου. τί οὖν χρὴ λέγειν; ὁ μὲν ἀλη-
 θεία θεὸς εἷς ἐστίν, οἱ δ' ἐν καταχρήσει λεγόμενοι πλείους. διὸ καὶ
 ὁ ἱερὸς λόγος ἐν τῷ παρόντι τὸν μὲν ἀληθεῖα διὰ τοῦ ἄρθρου μεμή-
 νυκεν εἰπὼν· "ἐγώ εἰμι ὁ θεός", τὸν δ' ἐν καταχρήσει χωρὶς ἄρθρου
 φάσκων· "ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τόπῳ", οὐ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸ μόνον
230 "θεοῦ". καλεῖ δὲ θεὸν τὸν πρεσβύτατον αὐτοῦ νυνὶ λόγον, οὐ δεισι-
 δαιμονῶν περὶ τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ἐν τέλος προτεθειμένος,
 πραγματολογῆσαι. καὶ γὰρ ἐν ἑτέροις σκεψάμενος, εἰ ἔστι τι τοῦ ὄντος
 ὄνομα, σαφῶς ἔγνω ὅτι κύριον μὲν οὐδέν (Exod. 6, 3), ὃ δ' ἂν εἴπη
 τις, καταχρῶμενος ἐρεῖ· λέγεσθαι γὰρ οὐ πέφυκεν, ἀλλὰ μόνον εἶναι
231 τὸ ὄν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ θεσπισθὲν λόγιον τῷ πυνθανομένῳ,
 εἰ ἔστιν ὄνομα αὐτοῦ, ὅτι "ἐγώ εἰμι ὁ ὢν" (Exod. 3, 14), ἵν' ὢν δυνα-

τὸν ἀνθρώπῳ καταλαβεῖν μὴ ὄντων περὶ θεόν, ἐπιγνῶ τὴν ὑπαρξίν.

232 ταῖς μὲν οὖν ἀσωμάτοις καὶ θεραπευτρίσιν αὐτοῦ ψυχαῖς εἰκὸς αὐτὸν οἶός ἐστιν ἐπιφαίνεσθαι διαλεγόμενον ὡς φίλον φίλαις, ταῖς δὲ ἔτι ἐν σώματι ἀγγέλοις εἰκαζόμενον, οὐ μεταβάλλοντα τὴν ἑαυτοῦ φύσιν- ἄτρεπτος γάρ-, ἀλλὰ δόξαν ἐντιθέντα ταῖς φαντασιουμέναις ἑτερόμορφον, ὡς τὴν εἰκόνα οὐ μίμημα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον ἐκεῖνο εἶδος

233 ὑπολαμβάνειν εἶναι. παλαιὸς μὲν οὖν ἄδεται λόγος, ὅτι τὸ θεῖον ἀνθρώποις εἰκαζόμενον ἄλλοτε ἄλλοις περινοστεῖ τὰς πόλεις ἐν κύκλῳ, τὰς τε ἀδικίας καὶ παρανομίας ἐξετάζον· καὶ τάχα μὲν οὐκ ἀληθῶς, πάντως δὲ λυσιτελῶς καὶ συμφερόντως ἄδεται. ὁ δὲ λόγος σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον ταῖς περὶ τοῦ ὄντος ἐννοίαις ἀεὶ χρώμενος, ἅμα δὲ καὶ τὸν τῶν ἀφρόνων βίον | παιδεῦσαι γλιχόμενος ἀνθρώπῳ μὲν εἴκασεν,

235 οὐ μέντοι τῶν ἐπὶ μέρους οὐδενί· πρόσωπον διὰ τοῦτο καὶ χεῖρας καὶ βάσεις καὶ στόμα καὶ φωνὴν ὀργὰς τε καὶ θυμούς, ἔτι δὲ ἀμυντήρια ὅπλα καὶ εἰσόδους μέντοι καὶ ἐξόδους καὶ τὰς ἄνω καὶ κάτω καὶ πανταχῇ κινήσεις περιέθρηκεν, οὐ πρὸς ἀλήθειαν τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν

236 λόγων ἀναφέρων, ἀλλὰ πρὸς τὸ λυσιτελεῖν τῶν μανθανόντων. εἰσὶ γάρ τινες ἀμβλεῖς πάνυ τὰς φύσεις, ὡς μὴ δύνασθαι θεὸν ἄνευ σώματος ἐπινοῆσαι τὸ παράπαν· οὐδὲ ἀμήχανον ἑτέρως ἢ τρόπον τοῦτον νοουθετεῖν λέγοντας, ὅτι ὡς ἀνθρώπος ὁ θεὸς ἀφικνεῖται καὶ ἐξαναχωρεῖ καὶ κάτεισι καὶ ἀνέρχεται καὶ φωνῇ χρῆται καὶ τοῖς ἀμαρτανομένοις δυσχεραίνει καὶ ἀπαραιτήτως πρὸς τὰς ὀργὰς ἔχει καὶ βέλη μέντοι καὶ ζῆφη καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς τιμωρίας ὄργανα ἐπιτήδεια κατὰ τῶν ἀδίκων προε-

237 τρέπιστα. ἀγαπητὸν γάρ, εἴαν τῷ διὰ τούτων ἐπικρεμασθέντι φόβῳ σωφρονηθῆναι δυναθῶσι. καὶ σχεδὸν δύο εἰσὶν αὐταὶ μόναι αἱ τῆς νομοθεσίας πάσης ὁδοί, μία μὲν ἢ πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀπονεύουσα, δι' ἧς κατασκευάζεται "οὐχ ὡς ἀνθρώπος ὁ θεός" (Num. 23, 19), ἑτέρα δὲ ἢ πρὸς τὰς τῶν νωθεστέρων δόξας, ἐφ' ὧν λέγεται· "παιδεύσει σε κύριος ὁ θεός, ὡς εἶ τις παιδεύσειεν ἀνθρώπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ" (Deut. 8, 5).

238 τί οὖν ἔτι θαυμάζομεν, εἰ ἀγγέλοις, ὅποτε καὶ ἀνθρώποις ἕνεκα τῆς τῶν δεομένων ἐπικουρίας ἀπεικάζεται; ὡσθ' ὅταν φῆ· "ἐγὼ εἰμι ὁ θεός ὁ ὀφθεῖς σοι ἐν τόπῳ θεοῦ" (Gen. 31, 13), τότε νόησον, ὅτι τὸν ἀγγέλου τόπον ἐπέσχευεν ὅσα τῷ δοκεῖν, οὐ μεταβάλλον, πρὸς τὴν

239 τοῦ μήπω δυναμένου τὸν ἀληθῆ θεὸν ἰδεῖν ὠφέλειαν. καθάπερ γὰρ τὴν ἀνθήλιον αὐγὴν ὡς ἥλιον οἱ μὴ δυνάμενοι τὸν ἥλιον αὐτὸν ἰδεῖν ὀρῶσι καὶ τὰς περὶ σελήνην ἄλως ὡς αὐτὴν ἐκείνην, οὕτως καὶ τὴν

240 τοῦ θεοῦ εἰκόνα, τὸν ἀγγελον αὐτοῦ λόγον, ὡς αὐτὸν κατανοοῦσιν. οὐχ ὀρᾶς τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν Ἄγαρ, ὅτι τῷ ἀγγέλῳ φησί· "σὺ ὁ θεός ὁ ἐπιδὼν με" (Gen. 16, 13); οὐ γὰρ ἦν ἱκανὴ τὸ πρεσβύτατον ἰδεῖν αἴτιον, γένος οὕσα τῶν ἀπ' Αἰγύπτου. νυνὶ δὲ ὁ νοῦς ἄρχεται βελτιούμενος τὸν ἡγεμόνα πασῶν τῶν τοιούτων δυνάμεων φαντασιοῦσθαι.

241 διὸ καὶ αὐτὸς φησιν· "ἐγὼ εἰμι ὁ θεός", οὗ τὴν εἰκόνα ὡς ἐμὲ πρότερον ἐθεάσω καὶ στήλην ἐπίγραμμα ἐγκολάψας ἱερώτατον ἀνέθηκας (Gen. 31, 13)· τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐμήνυεν, ὅτι μόνος ἔστηκα ἐγὼ (Exod. 17, 6) καὶ τὴν τῶν πάντων φύσιν ἰδρυσάμην, τὴν ἀταξίαν καὶ

ἀκοσμίαν εἰς κόσμον καὶ τάξιν ἀγαγὼν καὶ τὸ πᾶν ἐπερείσας, ἵνα στηριχθῆ
242 βεβαίως τῷ κραταιῷ καὶ ὑπάρχω μου | λόγῳ. στήλη γὰρ τριῶν
 πραγμάτων σύμβολον, στάσεως ἀναθέσεως ἐπιγράμματος. ἡ μὲν οὖν
 στάσις καὶ τὸ ἐπίγραμμα δεδήλωται, ἡ δὲ ἀνάθεσις ἀναγκαία μνηυ-
243 θῆναι· πᾶς ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ κόσμος ἀνάθημα θεοῦ τοῦ πεποιηκότος
 τὸ ἀνάθημα· καὶ ὅσαι μέντοι κοσμοπολίτιδες ψυχαὶ καὶ θεοφιλεῖς, ἑαυ-
 τὰς ἀνιεροῦσιν ὑπὸ μηδενὸς ἀντισπώμεναι θνητοῦ, καθαγιαζόουσαι δὲ
244 καὶ καλλιεροῦσαι τὸν ἑαυτῶν ἄφθαρτον βίον οὐδέποτε κάμνουσι. μάταιος
 δ' ὅστις μὴ θεῷ στήλην ἀνατίθῃσιν, ἀλλ' ἑαυτῷ, τὰ γενέσεως ἰστάς
 τῆς πάντη σαλευομένης καὶ ἐπιγραμμάτων καὶ ἐπαίνων ἀξιών, ἀ ψόγου
 καὶ κατηγορίας μεστὰ ὄντα καλὸν ἦν ἢ μὴ γραφῆναι τὸ παράπαν ἢ
245 γραφέντα εὐθὺς ἀπαλειφθῆναι. διὸ καὶ φησιν ἀντικρυς ὁ ἱερός λόγος· "οὐ
 στήσεις σεαυτῷ στήλην" (Deut. 16, 22)· ἔστηκε γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων
246 πρὸς ἀλήθειαν οὐδέν, κἄν διαρραγῶσί τινες ψευδόμενοι. ἀλλὰ γὰρ οὐκ
 οἴονται μόνον παγίως ἔρηρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἀξιοὶ καὶ ἐπιγραμμάτων
 εἶναι, τοῦ μόνου τιμῆς ἀξίου καὶ ἐστῶτος ὄντως ἐπιλεησμένοι.
 ἀποκλίναντας γὰρ αὐτοὺς καὶ ἐκτραπομένους τὴν ἐπ' ἀρετὴν ἄγουσαν ὁδὸν
 ἔτι μᾶλλον ἐξέτρεψεν αἰσθησις, ἡ σύμφυτος αὐτῶν γυνή, καὶ ἠνάγκασεν
247 ἐξοκεῖλαι. τοιγάρτοι περικαταχθεῖσα ὡς ναῦς ἡ ὅλη ψυχὴ τρόπον
 στήλης ἀνετέθη. τὴν γὰρ Λῶτ γυναικὰ ἐπιστραφεῖσαν εἰς τοῦπίσω
 φασὶν οἱ χρησμοὶ γενέσθαι στήλην ἀλός (Gen. 19, 26), εἰκότως γε καὶ
248 προσηκόντως· εἰ γὰρ τις μὴ τὰ πρόσω, τὰ θέας καὶ ἀκοῆς ἀξία, διορα-
 -ταῦτα δ' εἰσὶν ἀρεταὶ καὶ τὰ κατὰ ἀρετὰς ἔργα-, περιβλέπεται
 δὲ τὰ ὀπίσω καὶ τὰ νώτια, κωφὴν δόξαν καὶ τυφλὸν πλοῦτον καὶ ἀναί-
 σθητον εὐσαρκίαν καὶ νοῦ κενὴν εὐμορφίαν καὶ ὅσα συγγενῆ τούτοις
 μεταδιώκων, ἄψυχος ἀνακείσεται στήλη περὶ ἑαυτὴν καταρρυεῖσα· οἱ
 γὰρ ἄλλες οὐ βέβαιον.
249 Παγκάλως οὖν ὁ ἀσκητῆς μελέτη συνεχεῖ μαθῶν, ὅτι
 γένεσις κινητὸν ἐξ ἑαυτῆς, τὸ δὲ ἀγένητον ἀτρεπτόν τε καὶ ἀκίνητον,
 ἀνίστησι τῷ θεῷ στήλην καὶ ἀναστήσας ἀλείφει· λέγεται γάρ· "ἦλει-
250 ψάς μοι στήλην" (Gen. 31, 13). ἀλλὰ μὴ νομίσης ἐλαίῳ λίθον ἀλεί-
 φεσθαι, ἀλλὰ τὸ περὶ τοῦ μόνου ἐστάναι τὸν θεὸν ἐν ψυχῇ δόγμα
 γυμνάζεσθαι καὶ συνασκειῖσθαι πρὸς ἀλειπτικῆς ἐπιστήμης, οὐχ ἢ τὰ
 σώματα πιάνεται, ἀλλ' ὑφ' ἧς διάνοια ἰσχυρὸν κτᾶται καὶ ῥώμην ἀναντ-
251 ἀγώνιστον. φίλαθλος γὰρ καὶ φιλογυμναστῆς ὁ πρὸς τὴν τῶν καλῶν
 ἐπιτηδευμάτων ὠρμημένος | θῆραν· ὡστ' εἰκότως τὴν ἀδελφὴν ἰατρικῆς
 τέχνης ἀλειπτικὴν ἐκπονήσας, πάντας τοὺς περὶ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας
 ἀλείψας καὶ συγκροτήσας λόγους, ἀνάθημα κάλλιστον καὶ ἐχυρώτατον
252 ἀναθήσει θεῷ. διὸ καὶ μετὰ τὴν τῆς στήλης ἀνάθεσιν φησιν, ὅτι "ἠύξω
 μοι εὐχὴν" (ibid.). εὐχὴ δὲ ἐστὶ κυρίως εἰπεῖν ἀνάθεσις, ὁπότε μὴ
 μόνον τὰ ἑαυτοῦ κτήματα, ἀλλὰ καὶ τὸν κεκτημένον ἑαυτὸν ἀποδιδούς
253 διδόναι λέγεται θεῷ δῶρον. "ἅγιος" γὰρ φησιν "ἐστὶν ὁ τρέφων κόμη
 τρίχα κεφαλῆς" (Num. 6, 5) εὐξάμενος· εἰ δὲ ἅγιος, ἀνάθημα πάντως,
254 μηδενὸς ἔτ' ἀνιέρου καὶ βεβήλου προσαπτόμενος. ἐγγυᾶται δέ μου
 τὸν λόγον ἢ προφήτις καὶ προφητοτόκος Ἄννα, ἧς μεταληφθὲν τοῦνομα

καλείται χάρις. τὸν γὰρ υἱὸν διδόναι φησὶ τῷ ἀγίῳ δῶρον Σαμουήλ (I Reg. 1, 28), οὐκ ἄνθρωπον μᾶλλον, ἀλλὰ τρόπον ἐνθουσιῶντα καὶ κατεχόμενον ἐκ μανίας θεοφορήτου. Σαμουήλ δὲ ἐρμηνεύεται τετα-
255 γμένος θεῷ. τί οὖν ἔτι, ψυχῆ, ματαιάζεις καὶ κενὰ πονεῖς, ἀλλ' οὐ φοιτᾷς πρὸς τὸν ἀσκητὴν, τὰ κατὰ τοῦ πάθους καὶ τῆς κενῆς δόξης ἀναλαβεῖν ὅπλα καὶ παλαίσματα μαθησομένη; τάχα γὰρ μαθοῦσα ἀγελαρχήσεις, οὐκ ἀσῆμου καὶ ἀλόγου καὶ ἀναγώγου, δοκίμου δὲ καὶ λογικῆς
256 καὶ ποικίλης ἀγέλης· ἥς εἰ γένοιο ἡγεμῶν, τὸ μὲν οἰκτρὸν ἀνθρώπων γένος ὀλοφυρῆ, τὸ δὲ θείον οὐ παύσῃ προστρεπομένη, τὸν δὲ θεὸν οὐκ ἐπιλείψεις εὐδαιμονίζουσα, ἀλλὰ καὶ ὕμνους ἱεροπρεπεῖς στήλαις ἐγχαράξεις, ἵνα μὴ μόνον λέγῃς εὐτρόχως, ἀλλὰ καὶ ἄδῃς μουσικῶς τὰς τοῦ ὄντος ἀρετάς. οὕτως γὰρ δυνήσῃ καὶ εἰς τὸν πατρῶον οἶκον ἐπανελθεῖν, τὴν ἐπὶ τῆς ζένης μακρὰν καὶ ἀνήνυτον ζάλην ἐκφυγοῦσα.

Liber II

1 Τὸ τρίτον εἶδος τῶν θεοπέμπτων ὀνείρων ἀναγράφοντες εἰκότως ἂν ἐπίμαχον Μωυσῆν καλοῖμεν, ἵν', ὡς ἔμαθεν οὐκ εἰδώς, ἀγνοοῦντας καὶ ἡμᾶς ἀναδιδάξῃ περὶ τῶν σημείων, ἕκαστον αὐγάζων. συνίσταται δὲ τὸ τρίτον εἶδος, ὁπότεν ἐν τοῖς ὕπνοις ἐξ ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ κινουμένη καὶ ἀναδονοῦσα ἑαυτὴν κορυβαντιᾶ καὶ ἐνθουσιῶσα δυνάμει
2 προγνωστικῆ τὰ μέλλοντα θεοσπίζει. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἦν ἄρχοντος τῆς κινήσεως θεοῦ καὶ ὑπηχοῦντος ἀοράτως τὰ ἡμῖν μὲν ἄδηλα, γνώριμα δὲ ἑαυτῷ· τὸ δὲ δεύτερον τῆς ἡμετέρας διανοίας τῆ τῶν ὅλων συγκινουμένης ψυχῆ καὶ θεοφορήτου μανίας ἀναπιμπλαμένης, ἣ θέμις
3 πολλὰ τῶν ἀποβησομένων προαγορεύειν. διὸ ὁ ἱεροφάντης τὰς μὲν κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον φαντασίας τρανῶς πάνυ καὶ ἀριδῆλως ἐμήνυσεν, ἅτε τοῦ θεοῦ χρησμοῖς σαφέσιν εἰκότα διὰ τῶν ὀνείρων ὑποβάλλοντος, τὰς δὲ κατὰ τὸ δεύτερον οὔτε σφόδρα τηλαυγῶς οὔτε σκοτίως ἄγαν· ὧν ὑπόδειγμα ἡ ἐπὶ τῆς οὐρανοῦ κλίμακος φανεῖσα ὄψις. αὕτη γὰρ ἀνιγματώδης μὲν ἦν, τὸ δὲ ἀνιγμα οὐ λίαν τοῖς ὄξυ καθορᾶν
4 δυναμένοις ἀπεκρύπτετο. αἱ δὲ κατὰ τὸ τρίτον εἶδος φαντασίαι μᾶλλον τῶν προτέρων ἀδηλούμεναι διὰ τὸ βαθὺ καὶ κατακορὲς ἔχειν τὸ ἀνιγμα ἐδεήθησαν καὶ τῆς ὀνειροκριτικῆς ἐπιστήμης. πάντες γοῦν οἱ κατ' αὐτὸ ἀναγραφέντες ὄνειροι τῷ νομοθέτῃ διακρίνονται πρὸς σοφῶν τὴν λεχθεῖσαν
5 | τέχνην ἀνδρῶν. τίνας οὖν εἰσὶν οἱ ὄνειροι; ἢ παντὶ τῷ δῆλον, ὅτι οἱ τοῦ Ἰωσήφ, οἱ τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου Φαραῶ καὶ οὐδ' ὅ τε ἀρχισιτο-
6 ποιὸς καὶ ἀρχιοινοχόος εἶδον αὐτοί; πρόποι δ' ἂν ἀπὸ τῶν πρώτων αἰεὶ τῆς διδασκαλίας ἀπάρχεσθαι· πρῶτοι δ' εἰσὶν οὐδ' ἐθεάσατο Ἰωσήφ, ἀπὸ δεῖν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, διττὰς φαντασίας λαβῶν· ἀπὸ μὲν γῆς τὸ περὶ τὸν ἀμητὸν ὄναρ-τοιούτον δ' ἐστίν· "ὥμην ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πεδίῳ, ἀνέστη δὲ τὸ ἐμὸν δράγμα" (Gen. 37, 7), -τὸ δὲ περὶ τὸν ζῳδιακὸν κύκλον
*** "ὥσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἕνδεκα ἀστέρες προσεκύουν
7 με" (ibid. 9). διάκρισις δὲ τοῦ μὲν προτέρου μετὰ σφοδρᾶς ἐπανατά-

σεως τοιαύτη· "μη βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμῖν; ἢ κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν" (ibid. 8); τοῦ δὲ ὑστέρου ὀργὴ πάλιν δικαία· "ἄρα γε ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαι σοι ἐπὶ τὴν γῆν" (ibid. 10);

8 Ταῦτα μὲν δὴ θεμελίων τρόπον προκαταβεβλήσθω, τὰ δὲ ἄλλα τοῖς σοφῆς ἀρχιτέκτονος, ἀλληγορίας, ἐπόμενοι παραγγέλμασιν ἐποικοδομῶμεν, ἐκάτερον δὴ τῶν ὀνειράτων ἀκριβοῦντες. ἃ δὲ χρὴ πρὸ ἀμφοτέρων ἀκοῦσαι, λεκτέον· τὴν ἀγαθοῦ φύσιν οἱ μὲν ἔτειναν ἐπὶ πολλά, οἱ δὲ τῷ ἀρίστῳ προσεκλήρωσαν μόνω· καὶ οἱ μὲν ἐκέρασαν, οἱ δὲ καὶ ἄκρατον **9** εἶασαν. οἱ μὲν οὖν μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἰπόντες, ἀμιγῆ διαφυλάξαντες αὐτήν, ἀπένειμαν τῷ κρατίστῳ τῶν ἐν ἡμῖν, λογισμῶ, οἱ δὲ μίξαντες τρισὶν ἐφήρμοσαν, ψυχῇ, σώματι, τοῖς ἐκτός. εἰσὶ δὲ οὗτοι μὲν τῆς μαλακώτερας καὶ τρυφερᾶς διαίτης, τὸν πλείω χρόνον ἐν γυναικωνίτιδι καὶ τοῖς γυναικωνίτιδος ἐκτεθηλυμμένοις ἔθεσιν ἀπ' αὐτῶν σπαργάνων ἀνατραφέντες· οἱ δ' ἕτεροι σκληροδίαιτοι, πρὸς μὲν ἀνδρῶν κουροτροφηθέντες, ἄνδρες δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ φρονήματα, τὸ συμφέρον πρὸ τοῦ ἡδέος ἀσπαζόμενοι καὶ τροφαῖς ἀθλητικαῖς πρὸς ἰσχὺν καὶ ῥώμην, οὐ **10** πρὸς ἡδονήν, χρώμενοι. **11** Δυεῖν δὲ θιάσων ἡγεμόνας εἰσάγει Μωυσῆς, τοῦ μὲν γενναίου τὸν αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον Ἰσαάκ-ἀναγράφει γὰρ αὐτὸν <ἀ>ογαλακτιζόμενον (Gen. 21, 8), ἀπαλαῖς καὶ γαλακτώδεσιν νηπίαις τε καὶ παιδικαῖς τροφαῖς οὐ δικαιοῦντα χρῆσθαι τὸ παράπαν, ἀλλ' εὐτόνοις καὶ τελείαις, ἅτε ἐκ βρέφους εὔ πρὸς ἀλκὴν πεφυκότα καὶ ἐπακμάζοντα καὶ ἀνηβῶντα ἀεί-, τοῦ δὲ εἰκοντος καὶ εὐενδότου **11** τὸν Ἰωσήφ. οὗτος γὰρ οὐκ ἀλογεῖ μὲν τῶν κατὰ ψυχὴν ἀρετῶν, προμηθεῖται δὲ καὶ τῆς τοῦ σώματος εὐσταθείας, ἐφίεται <δ>ὲ καὶ τῆς τῶν ἐκτός εὐπορίας· ἀνθέλκεται δὲ εἰκότως πολλὰ τέλη τοῦ βίου προτεθειμένος, καὶ ἀντισπώμενος ὑφ' ἐκάστου σείεται καὶ κλονεῖται μὴ δυνά- **12** μενος στηριχθῆναι. καὶ γὰρ οὐδ' ὡς περ αἱ ἔνσπονδοὶ πόλεις εἰρήνην ἄγουσι *** καὶ ἀντεπιτίθενται, ὡς ἐν μέρει κρατεῖν τε καὶ ἠττᾶσθαι· πολλὴ γὰρ ἔστιν ὅτε ῥυεῖσα πρὸς πλοῦτον καὶ δόξαν ὄρμη τὰς περὶ σῶμα καὶ ψυχὴν φροντίδας ἐξενίκησεν, εἶτα ἀντιβιασθεῖσα πάλιν ὑπὸ **13** ἀμφοῖν ὑπὸ τῆς ἑτέρας ἐνικήθη. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀθροαὶ καὶ αἱ σώματος ἡδοναὶ καταρραγεῖσαι πάντα ἐξῆς τὰ νοητὰ ἐπέκλυσάν τε καὶ ἠφάνισαν· εἶτ' οὐκ εἰς μακρὰν ἀντιπνεύσασα σοφία λάβρω καὶ σφοδρῷ πνεύματι τό τε ῥεῦμα τῶν ἡδονῶν ἐχάλασε καὶ συνόλως τὰς διὰ τῶν **14** αἰσθήσεων ἀπάσας σπουδὰς τε καὶ φιλοτιμίας ἐπράυνε. τοιοῦτος μὲν δὴ κύκλος εἰλεῖται περὶ τὴν πολύτροπον ψυχὴν αἰδίου πολέμου· καθαιρεθέντος γὰρ ἑνὸς ἐχθροῦ φύεται πάντως δυνατώτερος ἕτερος, ὕδρας τῆς πολυκεφάλου τὸν τρόπον· καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνης φασὶν ἀντὶ τῆς ἐκτμηθείσης κεφαλῆς ἀναβλαστάνειν ἄλλην, ἀνιττόμενοι τὸ πολύμορφον καὶ **15** πολύγονον τῆς ἀθανάτου κακίας δυσάλωτον γένος. μηδὲν οὖν ἐν ἀποκρίνας ποτὲ πρὸς *** τῷ Ἰωσήφ, ἀλλ' ἴσθι ὅτι πολυμιγοῦς καὶ κεκραμένης δόξης ἔστιν εἰκὼν. ἐμφαίνεται γὰρ καὶ τὸ λογικὸν ἐγκρατείας εἶδος, ὃ τῆς ἄρρενος γενεᾶς ἔστι, κατὰ τὸν πατέρα Ἰακώβ τυπω- **16** θέν· ἐμφαίνεται καὶ τὸ ἄλογον αἰσθήσεως, μητρῶς γένει τῷ κατὰ

Ῥαχὴλ ἐξεικονισθέν· ἐμφαίνεται καὶ τὸ τῆς σωματικῆς ἡδονῆς σπέρμα, ὃ ἀρχιλινοχῶν καὶ ἀρχισιτοποιῶν καὶ ἀρχιμαγείρων συνδιαιτήσεις ἐνεσφράγισαν· ἐμφαίνεται καὶ τὸ τῆς κενῆς δόξης, ἐφ' ἣν ὡς ἐφ' ἄρμα διὰ τὸ κοῦφον ἀναβαίνει (Gen. 41, 43), φυσώμενος καὶ μετέωρον αἰωρῶν ἑαυτὸν ἐπὶ καθαιρέσει ἰσότητος.

17 Ὁ μὲν δὴ τοῦ Ἰωσήφ χαρακτήρ διὰ τῶν εἰρημένων ὑποτυποῦται· τῶν δ' ὀνειράτων ἑκάτερον μὲν ἀκριβωτέον, πρότερον δὲ τὸ περὶ τῶν δραγμάτων ἐρευνητέον. "ὥμην" φησὶν "ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα" (Gen. 37, 7). τὸ μὲν "ὥμην" εὐθέως ἀδηλοῦντος καὶ ἐνδοιάζοντος καὶ ἀμυδρῶς ὑπολαμβάνοντος, οὐ παγίως καὶ τηλαυγῶς **18** ὄρωντος, ἀνάφθεγμα ἔστι. τοῖς γὰρ ἐκ βαθέος ὕπνου διανισταμένοις καὶ ἔτι ὀνειρώττουσιν ἀρμόττον λέγειν "ὥμην", οὐχὶ τοῖς ἐγρηγορόσι **19** παντελῶς καὶ τρανῶς ἐμβλέπουσιν. ἀλλ' οὐχ ὁ ἀσκητῆς Ἰακώβ "ὥμην" ἔρει, ἀλλ' ἰδοὺ κλιμαξ ἔστηριγμένη, ἧς ἡ κεφαλὴ | ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν" (Gen. 28, 12), καὶ πάλιν· "ἠνίκα ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα, εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὰ ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας, διάλευκοι καὶ ποικίλοι καὶ σπο- **20** δοειδεῖς ῥαντοί" (Gen. 31, 10. 11). τῶν γὰρ τὸ καλὸν δι' ἑαυτὸ αἰρετὸν νομιζόντων καὶ τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις φαντασίας εἰλικρινεστέρας καὶ καθαρωτέρας ἐξ ἀνάγκης εἶναι συμβέβηκεν, ὥσπερ καὶ τὰς μεθ' ἡμέραν δοκιμωτέρας πράξεις.

21 Ἄγαμαι δ', ὅταν ἀκούω τοῦ διηγουμένου τὸ ὄναρ, ὅτι ὑπέλαβε δράγματα καταδεῖν, οὐ θερίζειν. ἐκεῖνο μὲν ἰδιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν ἔργον, τοῦτο δ' ἠγεμόνων καὶ γεωργίας ἐμπειροτάτων τὸ ἐπιτή- **22** δευμα. τὸ γὰρ δύνασθαι διακρίνειν σκυβάλων ἀναγκαῖα καὶ τρόφιμα μὴ τροφίμων καὶ νόθων γνήσια καὶ ἀνωφελοῦς ῥίζης καρπὸν ὠφελιμώτατον, μὴ ἐν οἷς ἡ γῆ βλαστάνει μᾶλλον ἢ διάνοια φύει, τελειοτάτης **23** ἀρετῆς ἔστιν. ὁ γοῦν ἱερὸς λόγος τοὺς ὄρωντας εἰσάγει θερίζοντας καί, τὸ παραδοξότατον, οὐ κριθὰς ἢ πυρούς, ἀλλὰ τὸν θερισμὸν αὐτὸν ἐκθερίζοντας· λέγεται οὖν· "ὅταν θερίζητε τὸν θερισμὸν ὑμῶν, οὐ συντελέσετε **24** τὸ λοιπὸν τοῦ θερισμοῦ" (Lev. 19, 9). βούλεται γὰρ τὸν ἀστεῖον οὐ μόνον κριτὴν εἶναι τῶν διαφορόντων, <διακρίνοντ>α καὶ διαστέλλοντα ἐξ ὧν γίνεται τινα καὶ τὰ γεννώμενα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ δύνασθαι διακρίνειν δοκεῖν ἀναιρεῖν, ἀμῶντα τὸν ἀμητὸν καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιβουλήν ἀποτέμνοντα διὰ τὸ καὶ πεποιθέναι καὶ Μωυσεῖ λέγοντι πιστεύειν, ὅτι "μόνου τοῦ θεοῦ ἡ κρίσις ἔστί" (Deut. 1, 17), παρ' ὃν αἱ συγκρίσεις καὶ αἱ διακρίσεις τῶν ἀπάντων· ὑφ' οὗ καλὸν ὁμολογεῖν ἠτᾶσθαι καὶ τῆς **25** ἀοιδίμου νίκης εὐκλεέστερον. ὁμοίον ἔστι τῷ τὸν θερισμὸν θερίζειν τὸ δις περιτέμνειν, ὅπερ ὡς ὅτε ἐκαινούρησεν ἐξευρῶν περιτομῆς περιτομήν (Gen. 17, 13), τὴν "ἀγνείαν ἀφαγνίζεσθαι" (Num. 6, 2), τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς αὐτὴν καθαίρεσθαι, παραχωροῦντας τῷ θεῷ τὸ φαιδρύνειν καὶ μηδέποτε νομίσαντας ἱκανοὺς εἶναι ἑαυτοὺς ἄνευ θείας ἐπιφρο- **26** σῦνης τὸν κηλίδων ἀνάμεστον ἐκνίψασθαι καὶ ἀπολούσασθαι βίον. ταύτης ἔστί τῆς συγγενείας καὶ τὸ διπλοῦν σπήλαιον (Gen. 23, 9), αἱ διπλαῖ καὶ περιμάχητοι γνῶμαι, ἢ τε περὶ τοῦ γεγονότος καὶ ἢ περὶ τοῦ πεποιη-

κότος, αἷς ἐντρέφεται ὁ ἀστεῖος, θεωρῶν μὲν τὰ ἐν κόσμῳ, φιλοπευ-
27 στῶν δὲ καὶ περὶ τοῦ γεννήσαντος πατρός. ἀφ' ὧν οἶμαι καὶ τὴν ἐν
μουσικῇ δις διὰ πασῶν εὐρεθῆναι συμφωνίαν· ἔδει γὰρ καὶ τὸ ἔργον
καὶ τὸν δημιουργὸν τελειοτάταις μελωδίαις εὐδαιμονίζεσθαι δυσὶν, οὐχὶ
28 ταῖς αὐταῖς. ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὑμνούμενα | διέφερον, ἀναγκαῖον καὶ τὰς μελω-
δίας καὶ συμφωνίας διακεκρίσθαι, τὴν μὲν συνημμένην ἀπονέμοντας τῷ συνημ-
μένῳ καὶ ἐκ διαφορόντων ἀρμολογίᾳ κόσμῳ, τὴν δὲ διεzeugμένην τῷ πάσης
29 γενέσεως διεzeugμένῳ κατὰ τὴν οὐσίαν θεῷ. γνώμην δὲ ἀποφαίνεται πάλιν
ὁ ἱεροφάντης φιλάρετον λέγων· "οὐ συντελέσετε τὸ λοιπὸν τοῦ θηρισμοῦ"
(Lev. 19, 9), μεμνημένος τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεως, καθ' ἣν ὡμολόγει "τὸ
τέλος εἶναι κυρίου" (Num. 31, 28 ss.), παρ' ὃν τὸ κύρος καὶ ἡ τούτων
30 βεβαίωσις ἐστίν. ἀλλὰ γὰρ ὁ τοῦ θείου ἀμύητος αὐχεῖ λέγων·
"ᾧμην ἂ μὴ ἐθέρισα καταδεῖν σὺν ἑτέροις δράγματα" (Gen. 37, 7),
καὶ οὐκ ἐλογίσαστο παρ' ἑαυτῷ, ὅτι δούλων καὶ ἀνεπιστημόνων ἦδε
ἐστὶν ὑπηρεσία, καθὰ καὶ μικρῶ πρότερον εἶπον.

31 Δράγματα δ' ἀλληγοροῦντές φαμεν εἶναι πράγματα, ὧν ἕκαστος ὡς
οἰκείας τροφῆς ἐπιδράττεται, ἐν ἧ ἤχθησθαι καὶ βιώσεσθαι τὸν αἰῶνα
32 ἐλπίζει. μυρία μὲν οὖν τῶν δραγμάτων, λέγω δὴ τῶν ὡσανεὶ
τροφόντων πραγμάτων, διαφοραῖ, μυρία δὲ καὶ τῶν ἐπιδραττομένων καὶ
αἰρουμένων τὰ δράγματα, ὡς ἀπάσας οὐτ' εἰπεῖν οὐτ' ἐπινοῆσαι δυνα-
τόν· τινὰς δ' οὐκ ἄτοπον δείγματος ἕνεκα ἐρμηνεύσαι, ὧν καὶ τὸ ὄναρ
33 διηγούμενος ἐπεμνήσθη. φησὶ γὰρ τοῖς ἀδελφοῖς· "ᾧμην ἡμᾶς δεσμεύειν
δράγματα" (1. c.). ἀδελφοὶ δ' εἰσὶν ὁμοπάτριοι μὲν δέκα, ὁμογάστριοι
δὲ εἷς· ἕκαστου δὲ αὐτῶν τὸ ὄνομα σύμβολον ἀναγκαιοτάτου πράγματός
ἐστι, ῥουβὴν μὲν εὐφυίας-υἱὸς γὰρ ὄρων καλεῖται, ἧ μὲν υἱός, οὐ
τέλειος, ἧ δὲ ὄρατικός καὶ ὄξυ καθορῶν, εὐφυής-, μαθήσεως δὲ
34 Συμεῶν-εἰσακοῆ γὰρ ἐρμηνεύεται-, ἐνεργειῶν δὲ καὶ πράξεων
σπουδαίων καὶ λειτουργιῶν ἀγίων Λευί, τῶν δὲ εἰς θεὸν ὠδῶν τε καὶ
ὑμνων Ἰούδας, Ἰσάχαρ δὲ μισθῶν, οἱ ἐπ' ἔργοις καλοῖς ἀποδίδονται
-τάχα δ' αὐτὰ τὰ ἔργα ὁ τέλειος μισθὸς ἦν-, Ζαβουλὼν δὲ φωτός,
ἐπειδὴ ῥύσις νυκτερίας ὀνομάζεται-ῥεούσης δὲ καὶ ἀπολιπούσης νυκτός
35 ἐξ ἀνάγκης φῶς ἀνίσχει-, διακρίσεως δὲ καὶ τομῆς πραγμάτων Δάν,
ἐπιθέσεως δὲ καὶ ἀντεπιθέσεως πειρατικῆς Γάδ, Ἀσὴρ δὲ τοῦ φυσικοῦ
πλούτου-μακαρισμὸς γὰρ ἐρμηνεύεται, ἐπειδὴ μακάριον κτῆμα
36 νενομίσταται πλοῦτος-, εἰρήνης δὲ Νεφθαλείμ-διανοίγεται
<γα>ρ καὶ εὐρύνεται πάντα εἰρήνη, ὡς συγκλείεται | πολέμῳ· τὸ δὲ
ὄνομα μεταληφθὲν πλατυσμὸς ἢ διανεωγμένον ἐστίν-, Βενιαμὴν
δὲ τοῦ νέου καὶ γέροντος χρόνου· λέγεται γὰρ ἐρμηνευθεὶς υἱὸς
ἡμερῶν εἶναι, ἡμέραις δὲ καὶ νυξὶν ὁ νέος ὁμοῦ καὶ γέρον αἰῶν
37 ἀναμετρεῖται· ἐπιδράττεται γοῦν ἕκαστος τῶν οἰκείων καὶ ἐπιδραξά-
μενος τὰ μέρη πάντα συνδεῖ· ὁ μὲν εὐφυῆς εὐθιζίας, ἐπιμονῆς,
μνήμης, ἐν οἷς ἡ εὐφυία· ὁ δὲ εὐμαθῆς ἀκροάσεως, ἡσυχίας,
προσοχῆς· ὁ δὲ ἐγχειρητῆς [τῆς] θαρραλεότητος, παρακεκινδυνευ-
38 μένης εὐτολμίας· ὁ δὲ εὐχάριστος ἐπαίνων, ἐγκωμίων, ὑμνων,
εὐδαιμονισμῶν κατὰ τε τὸ λέγειν καὶ τὸ ἄδειν· ὁ δὲ μισθῶν ἐπιέ-

μενος άόκνου συνεχείας τλητικωτάτης καρτερίας και έπιμελείας σὺν
39 άνανταγωνίστω ταχυτήτι· ό δέ φῶς άντι σκότους μεταδιώκων έργηγόρ-
σεως, όξυωπίας· ό δέ τομής και διακρίσεως πραγμάτων ζηλωτής λόγων
ήκονημένων, τοῦ μη ύφ' όμοίων ώς τῶν αὐτῶν άπατᾶσθαι, τοῦ μη
40 πρὸς χάριν, τοῦ άδεκάστου· ό δέ πειρατικώτερον ένεδρεύων τοὺς άντι-
λοχῶντας άπάτης, φενακισμοῦ, γοητείας, σοφισμάτων, προσποιήσεως,
ύποκρίσεως, άπερ έξ έαυτῶν ψεκτᾶ όντα κατ' έχθρῶν γινόμενα έπαινεῖ-
ται· ό δέ πλουτεῖν τὸν φύσεως πλοῦτον έπιτηδεύων έγκρατείας, όλιγο-
41 δείας· ό δέ είρήνης έρῶν εύνομίας, εύδικίας, άτυφίας, ισότητος· εκ
τούτων τᾶ τῶν όμοπατρίων άδελφῶν δράγματα καταδείται, τᾶ δέ τοῦ
όμογαστρίου έξ ήμερῶν και χρόνου, τῶν οὐδενός αίτίων ώς άπάντων
42 αίτίων· αὐτὸς δέ ό ένυπνιαστής και όνειροπόλος-ήν γάρ άμφότερα
-τής κενής δόξης ώς μεγίστου και λαμπροτάτου και βιωφελεστάτου κτή-
ματος έπιδράττεται· διὸ πρῶτον μὲν άπ' όνειράτων, ά νυκτι φίλα, τῷ βασι-
λεῖ τῆς σωματικῆς χώρας γνωρίζεται, οὐκ άπὸ πραγμάτων τηλαυγῶν έναρ-
43 γείας, ά πρὸς έπίδειξιν ήμέρας δείται· είτ' έπίτροπος ή κηδεμῶν Αιγύπτου
πάσης άνακηρύττεται, ταῖς τιμαῖς τοῦ βασιλέως οἰσόμενος δευτερεῖα,
άπερ ήττης και άτιμίας άφανέστερα και καταγελαστότερα παρᾶ φρονή-
44 σει γράφεται δικαζούση· είτα "κλοιὸν χρυσοῦν" (Gen. 41, 41. 42), άγχόνην
έπιφανῆ, κύκλον και τροχὸν άνάγκης άτελευτήτου, περιτίθεται-οὐκ
άκολουθίαν και τὸ έξῆς εν βίῳ και τὸν είρμὸν τῶν τῆς φύσεως πρα-
γμάτων, ώς ή θάμαρ· οὐ | γάρ κλοιός, αλλά όρμίσκος αὐτῆς ό κόσμος
(Gen. 38, 18)-και δακτύλιον μέντοι βασιλικόν (Gen. 41, 42), δῶρον
<άδωρον>, πίστιν άπιστον, εναντιούμενον τῷ δοθέντι πάλιν τῇ θάμαρ
45 ύπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ όρῶντος, 'Ισραήλ, 'Ιούδα· δίδωσι γάρ οὗτος τῇ
ψυχῇ σφραγῖδα (Gen. 38, 18), πάγκαλον δῶρον, διδάσκων ότι <ό θεός>
άσχημάτιστον οὔσαν τῆν τῶν πάντων οὐσίαν έσχημάτισε και άτύπων
έτύπωσε και άποιον έμόρφωσε και τελειώσας τὸν όλον έσφράγισε κόσμον
46 είκόνι και ιδέα, τῷ έαυτοῦ λόγῳ· άλλ' εκείνός γε και έπὶ τὸ δευτε-
ρεῖον άνεισιν άρμα (Gen. 41, 43) [ή ύποτυφούμενος ύπ' αίώρας φρενῶν
και κενῶ φυσήματος και σιταρχεῖ (ibid. 48), τῷ σώματι θησαυροφυλα-
κῶν και πανταχόθεν αὐτῷ πορίζων τὰς τροφάς· έπιτειχισμός δέ κατὰ
47 τῆς ψυχῆς βαρὺς οὗτός έστι· τῇ δέ προαιρέσει και ζηλώσει τοῦ βίου
μαρτυρεῖ και τούνομα οὐχ ήκιστα· πρόσθεσις γάρ 'Ιωσήφ έρμηνεύεται·
κενή δέ δόξα προστίθησιν άει γνησίῳ μὲν τὸ νόθον, οἰκείῳ δέ τὸ άλλό-
τριον, άληθεῖ δέ τὸ ψεῦδος, αὐτάρκει δέ τὸ πλεονάζον, ζωῆ δέ θρύψιν,
βίῳ δέ τύφον.

48 Τί δ' έστὶν ό βούλομαι δηλοῦν, σκόπει· σιτίοις και ποτοῖς
τρεφόμεθα, κᾶν ή εύτελεστάτη μᾶζα και ύδωρ ναματιαῖον· τί οὖν ή
κενή δόξα προσεπέθηκεν άμήτων και μελιπήκτων πεμμάτων γένη μυρία
και οἴνων άμυθηήτων πολυέργους και παμποικίλους κράσεις πρὸς άπό-
49 λαυσιν ήδονῆς μᾶλλον ή πρὸς μετουσίαν τροφῆς παρηρτυμένας; πάλιν
ήδύσματα πρὸς έδωδῆν άναγκαῖα γήτεια και λάχανα και πολλὰ τῶν
άκροδρύων και έτι τυρὸς και εί τι άλλο όμοιότροπον· εί δέ θέλεις, έπὶ
σαρκοβόρων άνθρώπων ιχθῦς έτι και κρέας πρὸς τούτοις γράφομεν.

50 ἄρ' οὖν οὐκ αὐτάρκες ἦν ἀπανθρακίσαντας καὶ αὐτοσχεδίως ὀπτήσαντας
 πυρὶ τρόπον ἥρωικῶν ὄντως ἀνδρῶν προσφέρεσθαι; ἀλλ' οὐκ ἐπὶ ταῦτα
 ὁ γαστρίμαργος μόνον ὄρμᾶ, σύμμαχον δὲ τὴν κενὴν δόξαν λαβὼν καὶ
 τὸ ἐν αὐτῷ λίχνον πάθος ἐγείρας ὀψαρτύτας καὶ τραπεζοποιούς εὐδοκί-
51 μους τὴν τέχνην ἀναζητεῖ καὶ περιβλέπεται. οἱ δὲ τὰ κατὰ τῆς ταλαί-
 νης γαστροὺς ἐκ πολλῶν χρόνων ἀνευρημένα δελέατα ἀνακινήσαντες καὶ
 χυλῶν ἰδιότητος σκευάσαντές τε καὶ διαθέντες ἐν κόσμῳ προσσαίνουσι
 καὶ τιθασεύουσι γλῶτταν· εἴτ' εὐθὺς ἀγκιστρεύονται τῶν αἰσθήσεων τὴν
 ἐπιβάθραν, γεῦσιν, δι' ἧς ἀντ' ἐλευθέρου δοῦλος ὁ δειπνοθήρας οὐκ εἰς
52 μακρὰν ἀνεφάνη. τίς γε μὴν οὐκ οἶδεν, ὅτι ἀμπεχόνη πρὸς τὰς ἀπὸ
 κρυμοῦ | καὶ θάλλπους ἐγγινομένης βλάβας τῷ σώματι κατεσκευάσθη τὸ
53 πρῶτον; ἀλεξάνεμος μὲν, ὡς οἱ ποιηταὶ πού φασι, χειμῶνι ***. τίς
 οὖν τὰς πολυτελεῖς ἀλουργίδας, τίς τὰ διαφανῆ καὶ λεπτὰ θέριστρα, τίς
 τὰς ἀραχνουφεῖς ἀμπεχόνας, τίς τὰ ἐπηνησιζόμενα ἢ βαφαῖς ἢ πλοκαῖς διὰ τῶν
 βάπτειν ἢ ὑφαίνειν ποικίλα ἐπισταμένων καὶ τὴν ἐν ζῶγραφία μίμησιν παρ-
54 εὐημεροῦντων δαιδαλεύεται; τίς; οὐχ ἡ κενὴ δόξα; ἀλλὰ μὴν καὶ οἰκίας
 διὰ τὰς αὐτὰς ἐδέησεν ἡμῖν αἰτίας, καὶ ὅπως μὴ πρὸς θηρίων ἢ θηριωδε-
 στάτων τὰς φύσεις ἀνθρώπων ἐπιτρεχόντων βλαπτώμεθα. τί οὖν τὰ μὲν
 ἐδάφη καὶ τοὺς τοίχους πολυτελέσι λίθοις διακοσμοῦμεν; τί δὲ Ἀσίαν καὶ
 Λιβύην καὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ τὰς νήσους ἐπερχόμεθα, κίονας ἀριστίν-
55 δην ἐπιλελεγμένους καὶ ἐπιστυλίδας ἐρευνῶντες; τί δὲ περὶ Δωρίους καὶ
 Ἰωνικὰς καὶ Κορινθιακὰς γλυφὰς καὶ ὅσα οἱ ἐντροφῶντες <τοῖς καθεστῶσι
 νόμοις προσεξεῦρον σπουδάζομέν τε καὶ φιλοτιμούμεθα, κιονόκρανα κοσ-
 μῶντες; τί δὲ χρυσορόφους ἀνδρῶνας καὶ γυναικωνίτιδας κατασκευά-
56 ζομεν; ἄρ' οὐ διὰ τὴν κενὴν δόξαν; καὶ μὴν πρὸς γε ὕπνον μαλακὸν
 μὲν ἔδαφος αὐτάρκες ἦν-ἐπεὶ καὶ μέχρι νῦν τοὺς Γυμνοσοφιστὰς παρ'
 Ἰνδοῖς χαμμενεῖν ἐκ παλαιῶν ἐθῶν κατέχει λόγος-, εἰ δὲ μή, στιβὰς
57 γοῦν ἐκ λίθων λογάδων ἢ ξύλων εὐτελῶν πεποιημένη κλίνη. ἀλλὰ γὰρ
 ἐλεφαντόποδες τὰ ἐνήλατα καὶ κλινητῆρες ὀστράκοις πολυτελέσι καὶ ποικί-
 λαις χελώναις ἐνδεδεμέναις μετὰ πολλῶν πόνων καὶ δαπανημάτων ἐν
 πολλῷ χρόνῳ κατασκευάζονται, τινὲς δὲ ὀλοάργυροι καὶ ὀλόχρυσοι καὶ
 λιθοκόλλητοι στρωμναί, ἀνθηροποικίλοις καὶ χρυσοπάστοις ὡς πρὸς ἐπί-
 δεξιν καὶ πομπήν, οὐ τὴν καθ' ἡμέραν χρῆσιν, διακεκοσμημένοι, ὧν
58 δημιουργὸς ἡ κενὴ δόξα. τί δὲ τοῦ ἀπὸ τῆς ἐλαίας ἐκθλιβομένου καρ-
 ποῦ πλέον ἔδει ζητεῖν πρὸς ἀλείμματα; καὶ γὰρ λεαίνει καὶ κάματον
 σώματος λύει καὶ εὐσαρκίαν ἐμποιεῖ, κὰν εἴ τι κεχαλασμένον εἴη, σφίγγει
59 πυκνότητι καὶ οὐδενὸς ἦττον ἑτέρου ῥώμην καὶ εὐτονίαν ἐντίθησιν. ἀλλὰ
 γὰρ ἐπετειχίσθη τοῖς ὠφελούσι τὰ ἡδέα τῆς κενῆς δόξης ἀλείμματα, εἰς
 ἃ καὶ μυρεψοὶ πονοῦσι καὶ χῶραι μεγάλαι συντελοῦσι, Συρία, Βαβυλῶν,
60 Ἰνδοί, Σκύθαι, παρ' οἷς αἱ τῶν ἀρωμάτων γενέσεις εἰσὶ. πρὸς γε
 μὴν τὸ πίνειν τίνας ἔδει μᾶλλον ἢ τοῦ φύσεως ἐκπώματος ἀκρότησι
 τέχνης εἰργασμένου; τὸ δὲ ἐκπωμα αἱ ἡμέτεραι χεῖρες | εἰσιν, ἅς εἰς
 ταῦτό τις συναγαγὼν καὶ κοιλάνας, εὔ μάλα τῷ στόματι προσθείς, ἐπι-
 χέοντος ἑτέρου τὸ ποτὸν οὐ μόνον ἄκος τῆς δίψης, ἀλλὰ καὶ ἄλεκτον
61 ἡδονὴν κτᾶται. εἰ δὲ ἔδει πάντως ἑτέρου, τὸ γεωργικὸν κισσύβιον οὐχ

ἵκανὸν ἦν, ἀλλὰ ἄλλων ἐπιφανῶν τέχνας ἀναζητεῖν ἔδει; τί δὲ ἀργυρῶν
 καὶ χρυσῶν κυλίκων ἄφθονον πλῆθος κατασκευάζεσθαι, εἰ μὴ διὰ τὸν
 φρουαττόμενον μεγάλα τυφὸν καὶ τὴν ἐπ' αἰώρας φορουμένην κενὴν δόξαν;
62 ὅταν καὶ στεφανοῦσθαι τινες ἀξιώσι μὴ δάφνης μηδὲ κιττοῦ, μὴ ἴων ἢ
 κρίνων ἢ ῥόδου ἢ θαλλοῦ συνόλως ἢ τινος ἀνθους εὐώδει στεφάνῳ παρελθόν-
 τες τὰ θεοῦ δῶρα, ἀ διὰ τῶν ἐτησίων ὥρων ἀναδίδωσι, χρυσοῦς <δ>
 ὑπὲρ κεφαλῆς, βαρυτάτον ἄχθος, αἰωρῶσιν ἐν ἀγορᾷ μέση καὶ πληθούση
 χωρὶς αἰδοῦς, ἄλλο τι νομιστέον ἢ ὅτι κενῆς δόξης εἰσὶ δοῦλοι, φάσκον-
63 τες οὐκ ἐλεύθεροι μόνον ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἡγεμόνες εἶναι; ἐπι-
 λείπει με ἡ ἡμέρα τὰς διαφθοράς τοῦ ἀνθρωπέου βίου διεξιόντα. καίτοι
 τί δεῖ μακρηγορεῖν; τίς γὰρ αὐτῶν ἀνήκοός ἐστι, τίς δὲ οὐ θεατής; τίς
 μὲν οὖν οὐ τρίβων καὶ ἐθάς; ὥστε παγκάλως προσθήκη τὸν ἀτυφίας
64 μὲν ἐχθρόν, τύφου δ' ἐταῖρον ὠνόμασεν ὁ ἱερὸς λόγος. καθάπερ γὰρ
 τοῖς δένδρεσιν ἐπιφύονται βλάσται περισσαί, μεγάλα τῶν γνησίων λῶβαι,
 ἃς καθαίρουσι καὶ ἀποτέμνουσι προνοία τῶν ἀναγκαίων οἱ γεωργοῦντες,
 οὕτω τῷ ἀληθεῖ καὶ ἀτύφῳ βίῳ παρανέβλασθεν ὁ κατεψευσμένος καὶ
 τετυφωμένος, οὗ μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας οὐδεὶς εὔρηται γεωργὸς ὃς
65 τὴν βλαβερὰν ἐπίφυσιν αὐταῖς ῥίζαις ἀπέκοψε. τοιγαροῦν εἰδότες οἱ
 φρονήσεως ἀσκηταὶ τὸ κατάπλαστον τοῦτ' αἰσθήσει πρῶτον, <εἴτ>α δια-
 νοία μεταδιώκοντα ἀντικρυς ἐκβοῶσι· "θηρίον πονηρὸν ἤρπασε καὶ
66 κατέφαγεν Ἰωσήφ" (Gen. 37, 33). ἀλλ' οὐ θηρίον ἐξηγηριωμένον ὡς ὁ
 πολυπλοκώτατος τῶν πεφυρμένων ἀνθρώπων τυφοπλαστηθεὶς βίος, οὗ
 πλεονεξία καὶ πανουργία σοφαὶ δημιουργοί, τοὺς προσιόντας ἅπαντας
 εὐωχεῖται; τοιγάρτοι καὶ ἔτι ζῶσιν αὐτοῖς ὡς νεκροῖς προτεθήσεται
 πένθος, ἀξίαν ὀλοφύρσεως καὶ θρήνων καρπουμένοις ζωήν· ἐπεὶ καὶ
67 Ἰακώβ τὸν Ἰωσήφ ἔτι ζῶντα πενθεῖ. ἀλλ' οὐ Μωυσῆς ἔασει τοὺς
 περὶ Ναδάβ ἱεροῦς λόγους πενθεῖσθαι (Lev. 10, 6)· οὐ γὰρ ὑπ' ἀγρίου
 πονηροῦ θηρὸς ἀρπασθέντες, ἀλλ' ὑπὸ ῥιπῆς ἀσβέστου καὶ ἀθανάτου
 φέγγους ἀνελήφθησαν, ὅτι τὴν ἔνθερμον καὶ διάπυρον καὶ σαρκῶν ἀνα-
 λωτικὴν καὶ ὀξυκίνητον πρὸς τὴν | εὐσέβειαν σπουδὴν, ἡ γενέσεως μὲν
 ἐστὶν ἀλλοτρία, θεοῦ δὲ οἰκεία, τὸν μελλήτην ὄκνον ἐκποδῶν ἀνελόντες,
 εὐαγῶς καθιέρωσαν, οὐ δι' ἀναβαθμῶν ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐλθόντες-
 ἀπείρηται γὰρ νόμῳ-, ἀλλὰ δεξιῶ πνεύματι ἐπουρίσαντες καὶ ἄχρι
 τῶν οὐρανοῦ περιόδων παραπεμφθέντες, θυσίας ὀλοκαύτου καὶ ὀλοκάρπου
68 τρόπον εἰς αἰθερίους αὐγὰς ἀναλυθέντες. ἀποκοπτόν οὖν, ὃ
 ψυχὴ πειθαρχοῦσα τῷ διδάσκοντι, τὴν σεαυτῆς χεῖρα καὶ δύναμιν, ἐπει-
 δὸν ἄρξεται τῶν γεννητικῶν ἢ γενέσεως ἢ ἀνθρωπέων σπουδασμάτων
69 ἐπιλαμβάνεσθαι. πολλάκις γὰρ ὑπ' *** προσαψαμένην τῶν διδύμων
 χεῖρα ἀποκόπτειν (Deut. 25, 11. 12), πρῶτον μὲν ὅτι ἐδεξιόσατο ἦν
 ἐχθαίρειν ἐχρῆν ἡδονὴν, δεύτερον δὲ ὅτι παρ' ἡμᾶς τὸ σπείρειν ἐνό-
70 μισεν, εἴθ' ὅτι τῷ γενομένῳ τὴν τοῦ ποιούντος ἀνέθηκε δύναμιν. οὐχ
 ὁρᾷς, ὅτι ὁ γῆινος ὄγκος, Ἄδάμ, ὅταν ἀψηται τοῦ διδύμου ζύλου (Gen. 2,
 `9), θνήσκει, δυάδα τιμήσας πρὸ μονάδος καὶ τὸ γενόμενον πρὸ τοῦ
 πεποιηκότος ἐκθαυμάσας; ἀλλὰ σύ γε τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος
 ἐκτὸς βαῖνε καὶ τὰς καταγελάστους τοῦ θνητοῦ βίου σπουδὰς ὡς τὴν

φοβερὰν ἐκείνην χάρυβδιν ἀποδίδρασκε καὶ μηδὲ ἄκρω, τὸ τοῦ λόγου
71 δὴ τοῦτο, δακτύλῳ ψαύσης. ἔπειδὰν δὲ ταῖς ἱεραῖς ἐπαποδύσῃ λειτουρ-
 γίαις, ὅλην τὴν χεῖρα καὶ δύναμιν εὐρύνασα εἶ μάλα τῶν παιδείας καὶ
 σοφίας θεωρημάτων ἐπίδραξαι. καὶ γὰρ πρόσταξις ἔστι τοιαύτη· "εἰάν
 ψυχὴ προσφέρῃ δῶρον ἢ θυσίαν, σεμίδαλις ἔσται τὸ δῶρον," εἶτ' ἐπι-
 φέρει· "καὶ δραξάμενος πλήρη τὴν δράκα ἀπὸ τῆς σεμιδάλεως σὺν τῷ
 ἐλαίῳ καὶ παντὶ τῷ λιβάνῳ ἐπιθήσει τὸ μνημόσυνον ἐπὶ τὸ θυσιαστή-
72 ριον" (Lev. 2, 1. 2). Ἄρ' οὐ παγκάλως ψυχὴν εἶπεν ἀσώματον τὴν
 μέλλουσαν ἱεουργεῖν, ἀλλ' οὐ τὸν δίδυμον ἐκ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου
 συνεστῶτα ὄγκον; τὸ γὰρ εὐχόμενον, τὸ εὐχάριστον, τὸ θυσίας ἀμώμους
73 ἀληθῶς ἀνάγον ἐν μόνον ἦν ἄρα, ἡ ψυχὴ. τίς οὖν ἡ ψυχῆς ἀσω-
 μάτου θυσία; τίς ἡ σεμίδαλις, ἐκκεκαθαρμένης ταῖς παιδείας ὑποθήκαις
 γνώμης σύμβολον, τροφήν ἄνοσον καὶ ζῶν ἀνυπαίτιον ποιεῖν ἱκανῆς;
74 ἀφ' ἧς δραξάμενον τὸν ἱερέα ὅλη τῆ δρακί, τὸ δ' ἔστι πάσαις ταῖς
 διανοίας λαβαῖς, πλήρη τὴν ὅλην ψυχὴν ἐλικρινεστάτων καὶ καθαρω-
 τάτων δογμάτων γενομένην αὐτὴν ὡς ἱερεῖον τὸ κάλλιστον ἀνάγειν προς-
 τέτακται, πίονα καὶ λιπῶσαν, θείῳ φωτὶ χαίρουσαν καὶ ταῖς ἀπὸ δικαι-
 οσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀναδιδόμεναις καταπνεομένην αὔραις, ὡς
 εὐωδέστατον καὶ προσηδέστατον ἀεὶ καρποῦσθαι βίον· τὸ γὰρ ἔλαιον καὶ
 ὁ | λιβανωτός, ὧν ἐπιδράττεται σὺν τοῖς λευκοπύροις ὁ ἱερεὺς, ταῦτα
75 αἰνίττεται. διὰ τοῦτο καὶ Μωυσῆς ἐξαίρετον ἑορτὴν ἀνέθηκε τῷ
 δράγματι, πλὴν οὐ παντὶ, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἱεραῖς γῆς. "ὅταν" γὰρ
 φησιν "εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ θερίζετε τὸν
 θερισμὸν αὐτῆς, οἴσετε δράγματα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν πρὸς τὸν
76 ἱερέα" (Lev. 23, 10), τὸ δὲ ἔστιν· ὅταν εἰσέλθῃς, ὧ διάνοια, εἰς τὴν
 ἀρετῆς χώραν, ἣν ἐμπρεπὲς μόνῳ δωρεῖσθαι θεῷ, τὴν εὐβοτον, τὴν
 εὐγειον, τὴν καρποφόρον, εἶτα οἰκεῖα [εἶ γ]ε σπείρασ' ἀγαθὰ θερίζῃς
 αὐξηθέντα ὑπὸ τοῦ τελεσφόρου, μὴ πρότερον οἴκαδε συγκομίσης, τουτ-
 ἔστι μὴ ἀναθῆς μηδ' ἐπιγράψῃς σεαυτῇ τὴν τῶν περιγινομένων αἰτίαν,
 ἢ ἀπάρξασθαι τῷ πλουτάρχῳ καὶ τὰ πλουτιστήρια ἔργα ἐπιτηδεύειν
77 ἀναπέιθοντι. καὶ λέγεται "τὴν ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν" αὐτῶν,
 ἀλλ' οὐχὶ τῆς γῆς, προσφέρειν, ἵνα ἀμώμεν καὶ θερίζωμεν ἑαυτοῖς,
 πάνθ' ὅσα καλὰ καὶ τρόφιμα καὶ σπουδαῖα βλαστήματα καθιεροῦντες.
78 Ἀλλ' ὁ γε τῶν ἐνυπνίων μύστης ὁμοῦ καὶ μυσταγωγὸς
 θαρρεῖ λέγειν, ὅτι ἀνέστη τὸ αὐτοῦ δράγμα καὶ ὠρθώθη (Gen. 37, 7).
 τῷ γὰρ ὄντι καθάπερ οἱ γαῦροι τῶν ἵππων τὸν αὐχένα μετέωρον ἐξά-
 ραντες, ὅσοι θιασῶνται τῆς κενῆς δόξης εἰσὶν, ἐπάνω πάντων ἑαυτοῦς
 ἰδρύουσι, πόλεων, νόμων, ἐθνῶν πατριῶν, τῶν παρ' ἐκάστοις πραγμάτων·
79 εἶτα ἀπὸ δημαγωγίας ἐπὶ δημαρχίαν βαδίζοντες καὶ τὰ μὲν τῶν πλησίον
 καταβάλλοντες, τὰ δὲ οἰκεῖα διανιστάντες καὶ παγίως ὀρθοῦντες, ὅσα
 ἐλεύθερα καὶ ἀδούλωτα φύσει φρονήματα, καὶ ταῦθ' ὑπάγεσθαι μηχα-
80 νῶνται. διὸ προστίθησι· "περιστραφέντα δὲ τὰ δράγματα ὑμῶν προσε-
 κύνησαν τὸ ἔμδον δράγμα" (ibid.). τέθηπε γὰρ ὁ μὲν αἰδοῦς ἑραστής
 τὸν σκληραύχενον, ὁ δὲ εὐλαβὴς τὸν αὐθάδη, ὁ δὲ ἰσότητα τιμῶν τὸν
81 ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλοις ἄνισον, καὶ μήποτ' εἰκότως· ἄτε γὰρ θεωρὸς ὧν

οὐ μόνον τοῦ ἀνθρωπέου βίου ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν κόσμῳ συμπάντων ὁ ἀστείος οἶδεν ὅσον εἴωθε πνεῖν ἀνάγκη, τύχη, καιρός, βία, δυναστεία, καὶ ὅσας ὑποθέσεις καὶ ἡλικίας εὐπραγίας ἀπνευστὶ δραμούσας ἄχρις **82** οὐρανοῦ κατέσεισαν καὶ κατέρραξαν. ὥστε ἀναγκαίως εὐλάβειαν ἐπασπιδήσεται, τοῦ μηδὲν ἐξ ἐπιδρομῆς δεινὸν παθεῖν συγγενὲς φυλακτήριον· ὁ **83** γάρ, οἶμαι, πρὸς πόλιν τείχος, τοῦτ' εὐλάβεια πρὸς ἕκαστον. ἄρ' οὖν οὐ παραπαίουσι καὶ μεμήνασιν ὅσοι παρρησίαν ἀκαιρον σπουδάζουσιν ἐπιδείκνυσθαι, βασιλεῦσι καὶ τυράννοις ἔστιν ὅτε λέγειν τε καὶ ποιεῖν ἐναντία τολμῶντες, οὐκ αἰσθανόμενοι, ὅτι <ο>ὐ τοὺς αὐχένους μόνον ὥσπερ τὰ θρέμματα ὑπεζεύχθησαν, ἀλλ' ὅλα τὰ σώματα καὶ τὰς | ψυχὰς γύναιά τε καὶ τέκνα καὶ γονεῖς καὶ τὴν ἄλλων ἑταίρων <κα>ὶ συγγενῶν πολυάνθρωπον οἰκειότητα καὶ κοινωνίαν ἐκδέδενται, καὶ ἔξεστι τῷ ἡνιόχῳ καὶ ἐπόχῳ μετὰ πάσης εὐμαρείας κεντεῖν, ἐλαύνειν, ἐπέχειν, **84** ἀναχαιτίζειν, ἄττ' ἂν ἐθελήσῃ μικρὰ καὶ μείζω διατιθέναι; τοιγαροῦν στιζόμενοι καὶ μαστιγούμενοι καὶ ἀκρωτηριαζόμενοι καὶ ὅσα πρὸ τοῦ θανάτου χαλεπὰ πάντα ὡμῶς καὶ ἀνηλεῶς ἀθρόα ὑπομένοντες, ἀπαχθέν- **85** τες ἐπὶ πᾶσι θνήσκουσι. ταῦτ' ἐστὶ τῆς ἀκαιροῦ παρρησίας τὰ ἐπίχειρα, οὐ παρρησίας παρά γε εἷ φρονοῦσι κριταῖς, ἀλλ' εὐηθείας καὶ φρενοβλαβείας καὶ μελαγχολίας ἀνιάτου γέμοντα. τί λέγεις; χειμῶνά τις ὄρων ἀκμάζοντα καὶ βαρὺ πνεῦμα ἐναντίον καὶ λαίλαπα καταγίζουσαν καὶ κυματούμενον πέλαγος, ἐνορμίζεσθαι δέον, ἐξορμίζεται καὶ ἐξανά- **86** γεται; τίς ἢ κυβερνήτης ἢ ναύκληρος οὕτω ποτὲ ἐμεθύσθη καὶ παρῶνησεν, <ὡ>ς ὅσων εἶπον κατασκηψάντων ἐθελήσαι πλεῖν, ἵνα ὑπέραντλος ἄνωθεν ἐπιχυθείσης τῆς θαλάσσης ἢ ναῦς γενομένη πλωτῆρσιν αὐτοῖς ἐγκαταποθῆ; τῷ γὰρ βουλομένῳ πλεῖν ἀκινδύνως εὐδίων πνεῦμα οὐρίον **87** τε καὶ λείον ἀναμένειν ἐξῆν. τί δέ; ἄρκτον τις <ἢ σὺν ἄγριον >ἢ λέοντα μετὰ συρμοῦ θεασάμενος ἐπιόντα, πρᾶ ὦναι καὶ τιθασεῦσαι δέον, ἐξαγριαίνει καὶ ἀνερειθίζει, ὅπως θοῖναν καὶ εὐωχίαν ὡμο- **88** βόροις ἀνηλεεστάτοις εὐτρεπίσῃ ἑαυτόν; εἰ μὴ καὶ φαλαγγίους καὶ ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα τὸν φθοροποιὸν ἰὸν <ἐπιφέρετα> οὐδενὶ λυσιτελὲς ἀνθίστασθαι, θάνατον ἀπαραίτητον τοῖς ἀπαξ δηχθεῖσιν ἐπάγουσιν· ἀγαπητὸν γὰρ κατεπάδοντας καὶ χειροθήτη ποιούντας μηδὲν **89** ἀπ' αὐτῶν δεινὸν παθεῖν. εἴτ' οὐκ εἰσιν ἀνθρωποὶ τινες συῶν, φαλαγγίων, ἀσπίδων ἀγριώτεροι καὶ ἐπιβουλότεροι; ὧν τὸ ἐπίβουλον καὶ δυσμενὲς ἀμῆχανον ἐτέρως ἢ τιθασείαις καὶ μειλίγμασι χρωμένους διεκδύναι. τοιγάρτοι ὁ σοφὸς Ἀβραάμ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ-ἐρμηνεύονται δὲ ἐξιστάντες-προσκυνήσει (Gen. 23, 7), τῶν καιρῶν **90** τοῦτο δρᾶν ἀναπειθόντων. οὐ γὰρ τιμῶν γε τοὺς ἐκ φύσεως καὶ γένους καὶ ἐθῶν ἐχθροὺς λογισμοῦ, οἱ τὸ τῆς ψυχῆς νόμισμα, παιδείαν, ἐξιστάντες καὶ κατακερματίζοντες οἰκτρῶς ἀναλίσκουσιν, ἐπὶ τὸ προσκυνεῖν ἤλθην, ἀλλὰ τὸ παρὸν κράτος αὐτῶν καὶ τὴν δυσάλωτον ἰσχὺν δεδιῶς καὶ φυλαττόμενος ἐρεθίζειν, μέγα καὶ ἐχυρὸν κτῆμα καὶ ἀγώνισμα ἀρετῆς, σοφῶν ψυχῶν ἄριστον ἐνδιαίτημα, τὸ διπλοῦν σπήλαιον, | ὁ μαχόμενον μὲν καὶ πολεμοῦντα οὐκ ἐνῆν, ὑπερχόμενον δὲ καὶ θεραπεύοντα τῷ **91** λόγῳ, κομιεῖται. τί δέ; οὐχὶ καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἐν ἀγορᾷ διατρίβωμεν,

είωθαμεν ἐξίστασθαι μὲν τοῖς ἄρχουσιν, ἐξίστασθαι δὲ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις; ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας γνώμης καὶ οὐχὶ τῆς αὐτῆς· τοῖς μὲν γὰρ ἄρχουσιν ἐν τιμῇ, τοῖς δὲ ὑποζυγίοις διὰ φόβον τοῦ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν
92 εἰς ἡμᾶς νεωτερισθῆναι. καὶ διδόντων μὲν τῶν καιρῶν ἐπιτιθεμένους τὴν τῶν ἐχθρῶν βίαν καλὸν καταλῦσαι, μὴ ἐπιτρεπόντων δὲ ἀσφαλὲς ἡσυχάσαι, βουλομένοις δὲ τιν' ὠφέλειαν εὐρίσκεσθαι παρ' αὐτῶν ἀρμόττον τιθασεῦσαι.

93 Διὸ καὶ νῦν ἄξιον ἐπαινεῖν τοὺς μὴ ὑποχωροῦντας τῷ τῆς κενῆς προστάτῃ δόξῃς, ἀλλὰ ἀνθισταμένους καὶ λέγοντας· "μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμῖν" (Gen. 37, 8); οὕτω γὰρ ἰσχυρότα ὄρωσιν αὐτόν, οὐχ ὡς φλόγα ἡμμένον τε καὶ λάμποντα ἐν ἀφθόνῳ ὕλῃ νεμόμενον, ἀλλ' ἔθ' ὡς σπινθῆρα ἐντυφόμενον, ὄνειρώττοντα δόξαν, οὐκ ἐναργῶς
94 ἤδη μετιόντα. χρηστὰς γὰρ ἐλπίδας ὑποβάλλουσιν ἑαυτοῖς, ὡσεὶ καὶ μὴ ἀλῶναι δυνησόμενοι. παρὸ λέγουσι· "μὴ ἐφ' ἡμῖν βασιλεύσεις"; ἴσον τῷ ζώντων, ὄντων, ἰσχυόντων, ἐμπνεόντων ἡμῶν ὅτι δυναστεύσειν; ἀσθενησάντων μὲν γὰρ ἴσως ἐπικρατήσεις, ἐρρωμένων δὲ ἐν ὑπηκόου
95 μοίρᾳ τετάξῃ. καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ἐπειδὴ μὲν γὰρ ἐν διανοίᾳ <ὁ ὀρθὸς ἰσχυρὸς λόγος, ἡ κενὴ καταλύεται δόξα, ῥώννυται δὲ ἀσθενήσαντος. ἕως οὖν ἔτι σῶαν ἔχει τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἢ ψυχὴν καὶ μηδὲν αὐτῆς μέρος ἠκρωτηρίασται, θαρρεῖτω βάλλειν καὶ τοξεύειν τὸν ἐναντιούμενον τύφον καὶ ἐλευθεροστομείτω φάσκουσα· οὔτε βασιλεύσεις οὔτε
96 κυριεύσεις (ibid.) οὔτε ἡμῶν οὔτε ἐφ' ἡμῶν ἐτέρων· ἀλλὰ σου τὰς ἐπανατάσεις καὶ τὰς ἀπειλάς ἐφόδῳ μιᾷ καταδραμούμεθα σὺν τοῖς δορυφόροις καὶ ὑπασπισταῖς, φρονήσεως ἐγγόνις· ἐφ' ὧν λέγεται ὅτι "προσέθεντο μισεῖν αὐτὸν ἕνεκα τῶν ἐνυπνίων αὐτοῦ καὶ ἕνεκα τῶν ῥημάτων
97 αὐτοῦ" (ibid.). ἀλλ' οὐ ῥήματα μὲν καὶ ἐνύπνια πάνθ' ὅσα ὁ τύφος ἀν' εἰδωλοποιῆ, πράγματα δὲ καὶ σαφεῖς ἐνάρχειαι τὰ ὅσα ἐπ' ὀρθὸν βίον καὶ λόγον ἀναφέρεται; καὶ τὰ μὲν μίσους ἅτε κατεψευσμένα, τὰ δὲ φιλίας
98 ἅτε ἀληθείας τῆς ἐπεράστου γέμοντα ἐπάξια. μηδεὶς οὖν ἔτι κατηγορεῖν ἐπιτολμάτω τῶν τοσοῦτων τὰς ἀρετὰς ἀνδρῶν ὡς μισανθρώπου καὶ μισαδέλφου δεῖγμα ἤθους ἐκφερόντων, ἀλλὰ μαθῶν, ὅτι οὐκ ἄνθρωπος ὁ νῦν ἐπικρινόμενός ἐστιν, ἀλλὰ τῶν ἐν ἐκάστου τῇ ψυχῇ τρόπων ὁ δοξομανῆς καὶ φιλότυφος, ἀποδεχέσθω τοὺς ἄσπονδον ἐχθρὰν καὶ μῖσος ἀκατάλακτον πρὸς | αὐτὸν αἰρομένους καὶ μηδέποτε τὸν στυγηθέντα πρὸς ἐκείνων
99 στερεῶν, γνοὺς ἀκριβῶς, ὅτι οἱ τοιοῦτοι δικασταὶ γνώμης οὐκ ἄν ποτε ἐσφάλῃσαν ὑγιοῦς, ἀλλὰ μαθόντες καὶ παιδευθέντες ἐξ ἀρχῆς τὸν ὄντως βασιλέα, τὸν κύριον, προσκυνεῖν τε καὶ τιμᾶν ἀγανακτοῦσιν, εἴ τις τὴν θεοῦ τιμὴν νοσφίζεται καὶ τοὺς ἰκέτας αὐτοῦ μετακαλεῖ πρὸς τὴν
100 ἰδίαν θεραπείαν. διὸ θαρροῦντες ἐροῦσιν· "μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμῖν"; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι οὐκ ἐσμεν αὐτόνομοι, ἀλλ' ὑπὸ ἀθανάτου βασιλέως, τοῦ μόνου θεοῦ, βασιλευόμεθα; τί δέ; "κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν" (Gen. 37, 8); μὴ γὰρ οὐ δεσποζόμεθα καὶ ἔχομέν τε καὶ ἔχομεν εἰς τὸν αἰὲ χρόνον τὸν αὐτὸν κύριον; ᾧ δουλεύοντες οὕτω γεγήθαμεν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος ἐπ' ἐλευθερίᾳ· καὶ γὰρ ἐστὶ τὸ δουλεύειν
101 θεῷ πάντων ἄριστον, ὅσα ἐν γενέσει τετίμηται. εὐξαίμην ἀν' οὖν καὶ

αὐτὸς δυνηθῆναι τοῖς γνωσθεῖσιν ὑπὸ τούτων ἐμμεῖναι βεβαίως· ὀπτῆρες γὰρ καὶ κατάσκοποι καὶ ἔφοροι πραγμάτων, οὐ σωμάτων, εἰσὶν ἀκριβοδίκαιοι, πάντα νήφοντες τὸν αἰῶνα, ὡς ὑπὸ μηδενὸς ἔτι τῶν εἰωθότων

102 δελεάζειν ἀπατάσθαι. μεθύω δὲ ἄχρι νῦν ἐγὼ καὶ ἀσαφεία πολλῇ κέχρημαι καὶ βάρτρων καὶ τῶν ποδηγετησόντων ὥσπερ οἱ τυφλοὶ δέομαι· σκληριπτομένῳ γὰρ ἐγγένοιτ' ἂν ἴσως μήτε προσπταίειν μήτε ὀλισθαίνειν.

103 εἰ δέ τινες ἀνεξετάστους καὶ ἀπερισκέπτους εἰδότες ἑαυτοὺς οὐ σπουδάζουσι τοῖς ἐξητακόσιν ἃ χρῆ πάντα ἀκριβῶς καὶ περιεσκεμμένως ἀκολουθεῖν, ἀγνοοῦντες τὴν ὁδὸν ἐπισταμένοις, ἴστωσαν ὅτι δυσαναπορεύτοις βαράθροις περιπαρέντες οὐδ' ἐπειγόμενοι προελθεῖν ἔτι δυνήσονται.

104 ἐγὼ δὲ ἐκεῖνοις, ὅταν μικρὸν ἀνεθῶ τῆς μέθης, οὕτως εἰμὶ ἔνσπονδος, ὡς τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καὶ φίλον εἶναι νομίζειν. καὶ νῦν οὐδὲν ἦττον τὸν ἐνυπνιαστήν, ὅτι γε καὶ ἐκεῖνοι, προβαλοῦμαι καὶ στυγήσω· καὶ οὐδεὶς εὖ φρονῶν ἐπὶ τούτῳ μέμψαιτ' ἂν με τῷ τὰς πλειόνων γνώμας

105 τε καὶ ψήφους ἀεὶ νικᾶν. ἐπειδὴν δὲ πρὸς ἀμείνω βίον μεταβάλλῃ καὶ μηκέτ' ἐνυπνιάζεται μηδὲ ταῖς κεναῖς τῶν κενოდόξων φαντασίαις ἰλυσπώμενος κακοπαθῆ μηδὲ νύκτα καὶ σκότος καὶ πραγμάτων ἀδήλων

106 καὶ ἀτεκμάρτων συντυχίας ὄνειροπολῆ, περιαναστάς δὲ ἐκ τοῦ βαθέος ὕπνου διατελῆ μὲν ἐρηγορώς, ἐνάργειαν δὲ πρὸ ἀσαφείας καὶ πρὸ ψευδοῦς ὑπολήψεως ἀλήθειαν καὶ πρὸ νυκτὸς ἡμέραν καὶ φῶς πρὸ σκότους ἀποδέχεται καὶ τὴν μὲν γυναῖκα τοῦ Αἰγυπτίου, σώματος ἡδονήν, εἰς αὐτὴν εἰσελθεῖν καὶ τῆς ὁμιλίας αὐτῆς ἀπολαῦσαι παρακαλοῦσαν ἀποστρέφεται (Gen. 39, 7) διὰ πόθον ἐγκρατείας | καὶ ζῆλον εὐσεβείας

107 ἄλεκτον, ὧν δὲ ἔδοξεν ἀλλοτριωθῆναι συγγενικῶν καὶ πατρῶων ἀγαθῶν μεταποιῆται πάλιν τὸ ἐπιβάλλον ἀρετῆς ἑαυτῷ μέρος δικαίων ἀνακτάσθαι καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν ἐπανιῶν βελτιώσεσιν ὡς ἐπὶ κορυφῆς τοῦ ἑαυτοῦ βίου καὶ τέλους ἰδρυθεὶς ἀναφθέγγεται, ὃ παθῶν ἀκριβῶς ἔμαθεν, ὅτι "τοῦ θεοῦ" (Gen. 50, 19) ἔστιν, ἀλλ' οὐδενὸς ἔτι τῶν εἰς

108 γένεσιν ἠκόντων αἰσθητοῦ τὸ παράπαν, οἱ μὲν ἀδελφοὶ καταλλακτηρίους ποιήσονται συμβάσεις, τὸ μῖσος εἰς φιλίαν καὶ τὸ κακόνουν εἰς εὔνοιαν μεταβαλόντες, ἐγὼ δ' ὁ τούτων ὀπαδὸς-πείθεσθαι γὰρ ὡς δεσπότηαις

109 οἰκέτης ἔμαθον-ἐπαινῶν οὐκ ἐπιλείψω τῆς μετανοίας ἐκεῖνον· εἴ γε καὶ Μωυσῆς ὁ ἱεροφάντης ἀξιέραστον καὶ ἀξιομνημόνευτον οὔσαν αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν ἐκ φθορᾶς ἀνασώζει διὰ συμβόλου τῶν ὀστέων, ἃ κατορωρύχθαι μέχρι τοῦ παντὸς οὐκ ᾔετο δεῖν ἔαν <ἐν> Αἰγύπτῳ (Exod. 13, 19), παγχάλεπον ἠγούμενος, εἴ τι ἦνθησεν ἢ ψυχὴ καλόν, τοῦτ' ἔᾶσαι μαρανθῆναι καὶ κατακλυσθὲν ἀφανισθῆναι πλημμύραις, ἃς ὁ τῶν παθῶν Αἰγύπτιος ποταμὸς, τὸ σῶμα, διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ῥέων ἐνδελεχῶς ἐκδίδωσιν.

110 Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν δραγμάτων φανεῖσα ὄψις ἀπὸ γῆς καὶ διακρισις εἴρηται· τὴν δὲ ἑτέραν καιρὸς ἤδη σκοπεῖν, καὶ ὡς ὄνειροκριτικῇ

111 τέχνῃ διαστέλλεται. "εἶδεν" οὖν φησιν "ἐνύπνιον ἕτερον καὶ διηγήσατο τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ καὶ εἶπεν· ὥσπερ <ὁ> ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἑνδεκα ἀστέρες προσεκύουν με. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατήρ καὶ εἶπε· τί τὸ ἐνύπνιον ὃ ἐνυπνιάσθης; ἄρα γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ἡ

μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαι σοι ἐπὶ τὴν γῆν; ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ ἀδελφοί, ὁ δὲ πατὴρ διετήρησε τὸ ῥῆμα" (Gen. 37, 9-11).

112 φασὶ τοίνυν οἱ μετεωρολογικοί, τὸν ζῳδιακὸν κύκλον μέγιστον ὄντα τῶν κατ' οὐρανὸν δυοκαίδεκα ζῳδίοις, ἀφ' ὧν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχε, κατηστερισθαι, ἥλιον δὲ καὶ σελήνην αἰεὶ περὶ αὐτὸν εἰλουμένους ἕκαστον διεξέρχεσθαι τῶν ζῳδίων, οὐκ ἰσοταχεῖς, ἀλλ' ἐν ἀριθμοῖς καὶ χρόνοις ἀνίσουσιν, τὸν μὲν ἐν ἡμέραις τριάκοντα, τὴν δὲ δωδεκατημορίῳ τούτων

113 μάλιστα, ὅπερ ἡμερῶν δυεῖν καὶ ἡμίσους ἐστίν. ἔδοξεν οὖν ὁ τὴν θεό-πεμπτον φαντασίαν ἰδὼν ὑπ' ἀστέρων ἔνδεκα προσκυνεῖσθαι, δωδέκατον

114 συντάττων ἑαυτὸν εἰς τὴν τοῦ ζῳδιακοῦ συμπλήρωσιν κύκλου. μέμνη-μαι δὲ καὶ πρότερόν τινος ἀκούσας ἀνδρὸς οὐκ ἀμελῶς οὐδὲ ῥαθύμως τῷ μαθήματι προσενεχθέντος, ὅτι οὐκ ἄνθρωποι μόνοι δοξομανοῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀστέρες καὶ περὶ πρωτείων ἀμιλλώμενοι δικαιοῦσιν οἱ

115 μείζους | αἰεὶ πρὸς τῶν ἐλαττόνων δορυφορεῖσθαι. ταῦτα μὲν οὖν, ὅπως ἂν ἀληθείας ἢ εἰκαιολογίας ἔχη, παρετέον τοῖς μετεωροθήραις σκοπεῖν. λέγομεν δὲ ἡμεῖς, [ὧ]ς ὅτι ὁ σπουδῆς ἀκρίτου καὶ φιλονεικίας ἀλόγου καὶ κενῆς δόξης ἔραστῆς, αἰεὶ φυσώμενος ὑπ' ἀνοίας, οὐ μόνον ἀνθρώ-
116 πους ὑπερκύπτειν ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἀξιοῖ. καὶ νομίζει μὲν ἑαυτοῦ χάριν τὰ πάντα γεγενῆσθαι, ἀναγκαῖον δ' εἶναι δασμὸν ἕκαστον ὡς βασιλεῖ φέρειν αὐτῷ, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, οὐρανόν· καὶ τοσαύτη τῆς εὐθείας ὑπερβολῇ χρῆται, ὥστε οὐκ ἰσχύει λογίσασθαι, ὃ κἂν παῖς ἄφρων ἐννοηθεῖη, ὅτι τεχνίτης οὐδεὶς ἕνεκα μέρους ποτὲ ὄλον, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ὅλου μέρος δημιουργεῖ· μέρος δὲ τοῦ παντὸς ἄνθρωπος, ὥστε γεγωνῶς εἰς τὸ συμπλήρωμα τοῦ κόσμου δικαίως ἂν αὐτὸς ἐκείνῳ

117 συντελοίη. φλυαρίας δὲ ἄρα τοσαύτης γέμουσί τινες, ὥστε ἀγανακτοῦσιν, εἰ μὴ ὁ κόσμος τοῖς βουλήμασιν αὐτῶν ἔποιτο. διὰ τοῦτο Ξέρξης μὲν ὁ Περσῶν βασιλεὺς, βουλόμενος τοὺς ἐχθροὺς καταπλῆξαι,

118 μεγαλουργίας ἐπίδειξιν ἔποιετο, καινουργῶν τὴν φύσιν· γῆν μὲν γὰρ μετεστοιχείου καὶ θάλατταν, ἀντιδιδοὺς πελάγει μὲν ἠπειρον, ἠπειρῶν δὲ πέλαγος, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζευγνύς γεφύραις, ὄρος δὲ τὸν Ἄθω ῥηγνύς εἰς βαθεῖς κόλπους, οἱ πληρούμενοι θαλάττης ὁ νέος καὶ χειρό-
119 κμητος εὐθύς πόντος ἦσαν, τὸ παλαιὸν τῆς φύσεως ἐξαλλοιωθεῖς· τὰ δὲ περίγεια, ὡς ἔδοκει, θαυματουργήσας ἀνέβαινε ταῖς τετολημέναις ἐπινοίαις συνανάγων ἀσέβειαν ἑαυτῷ καὶ εἰς οὐρανὸν ὁ δύστηνος, ὡς τὰ ἀκίνητα κινήσων καὶ τὸν θεῖον στρατὸν καθαιρήσων, καί, τὸ λεγό-
120 μενον, ἀφ' ἱερᾶς ἤρχετο· τὸν γὰρ ἄριστον τῶν ἐκεῖ, τὸν ἡγεμόνα ἡμέρας ἥλιον, ἐτόξευεν, ὥσπερ οὐκ αὐτὸς ἀφανεῖ βέλει φρενοβλαβείας τιτρωσκόμενος οὐ μόνον διὰ τὸ ἀδυνάτων ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀνοσιωτάτων ἔργων ἑρᾶν, ὧν καὶ θάτερον μεγάλη τῷ ἐγχειροῦντι δύσκλεια ἦν.

121 Γερμανῶν δὲ πολυανθρωποτάτην μοῖραν ἀμπωτίζει δὲ παρ' αὐτοῖς ἢ θάλαττα-λόγος ἔχει κατὰ τὰς ἐκεῖ παλιρροίας ἐπιδρομὰς ὠθου-
122 μένους μετὰ σπουδῆς, ἐπανατεινομένους γυμνὰ τὰ ζίφη, θέοντας ὡς στίφος πολεμίων τὸ κυματούμενον πέλαγος ὑπαντιάζειν· <οὐ>ς ἄξιον μισεῖν μὲν, ὅτι ἐναντία ὅπλα δι' ἀθεότητα κατὰ τῶν ἀδουλώτων τῆς φύσεως αἰρεῖσθαι τολμῶσι μερῶν, χλευάζειν δέ, ὅτι ἀδυνάτοις ἐγχει-

ροῦσιν ὡς δυνατοῖς, νομίζοντες ὡς ζῶον καὶ ὕδωρ κεντεῖσθαι, τιτρώ-
 σκεσθαι, κτείνεσθαι δύνασθαι, καὶ πάλιν ἀλγεῖν, δεδιέναι, φόβῳ τῶν
 ἐπιόντων ἀποδιδράσκειν καὶ ὅσα ψυχῆς πάθη κατὰ τε ἡδονὰς καὶ ἀλγη-
123 δόνας ἀναδέχεσθαι. χθὲς | δ' οὐ πρῶην ἄνδρα τινὰ οἶδα τῶν
 ἡγεμονικῶν, ὅς, ἐπειδὴ τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἶχεν Αἰγύπτου, τὰ
 πάτρια κινεῖν ἡμῶν διενσήθη καὶ διαφερόντως τὸν ἀγιώτατον καὶ φρι-
 κωδέστατον περὶ τῆς ἐβδόμης ὑπάρχοντα νόμον καταλύειν καὶ ὑπηρετεῖν
 ἠνάγκαζεν αὐτῷ καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν παρὰ τὸ καθεστῶς ἔθος, νομίζων
 ἀρχὴν ἔσεσθαι καὶ τῆς περὶ τὰ ἄλλα ἐκδικαιτήσεως καὶ τῆς τῶν ὄλων
124 παραβάσεως, εἰ τὸ ἐπὶ τῇ ἐβδόμῃ πάτριον ἀνελεῖν δυνηθείη. καὶ μήθ'
 οὐδ' ἐβιάζετο ὁρῶν εἰκοντάς τοῖς ἐπιτάγμασι μήτε τὴν ἄλλην πληθὺν
 ἡρεμοῦσαν, ἀλλὰ βαρέως καὶ τραχέως φέρουσαν τὸ πρᾶγμα καὶ ὡς ἐπ'
 ἀνδραποδισμῷ καὶ πορνῆσει καὶ κατασκαφῇ πατρίδος πενθούντας τε
125 καὶ κατηφούντας, ἡξίου λόγῳ διδάσκειν παρανομεῖν, φάσκων· εἰ πολεμίων
 ἔφοδος αἰφνίδιον γένοιτο ἢ κατακλυσμῷ φορὰ τοῦ ποταμοῦ ταῖς πλημ-
 μύραις παραρρήξαντος τὸ χῶμα ἢ ριπὴ πυρὸς ἢ κεραυνία φλόξ ἢ λιμὸς
 ἢ λοιμὸς ἢ σεισμὸς ἢ ὅσα ἄλλα κακὰ χειροποίητα καὶ θεήλατα, μεθ'
126 ἡσυχίας πάσης οἴκοι διατρίψετε; ἢ μετὰ τοῦ συνήθους σχήματος προ-
 ελεύσεσθε, τὴν μὲν δεξιὰν εἴσω χεῖρα συναγαγόντες, τὴν δὲ ἑτέραν
 ὑπὸ τῆς ἀμπεχόνης παρὰ ταῖς λαγόσι πῆξαντες, ἵνα μηδ' ἄκοντές τι
127 τῶν εἰς τὸ σωθῆναι παράσχησθε; καὶ καθεδεῖσθε ἐν τοῖς συναγωγίσι
 ὑμῶν, τὸν εἰωθότα θίασον ἀγείροντες καὶ ἀσφαλῶς τὰς ἱεράς βίβλους
 ἀναγινώσκοντες κἂν εἴ τι μὴ τρανὲς εἴη διαπτύσσοντες καὶ τῇ πατρίῳ
128 φιλοσοφίᾳ διὰ μακρηγορίας ἐνευκαιροῦντές τε καὶ ἐνσχολάζοντες; ἀλλὰ
 γὰρ ἀποσεισάμενοι πάντα ταῦτα πρὸς τὴν ἑαυτῶν καὶ γονέων καὶ τέκνων
 καὶ τῶν ἄλλων οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων σωμαίων, εἰ δὲ δεῖ τάληθές
 εἰπεῖν, καὶ κτημάτων καὶ χρημάτων, ὡς μηδὲ ταῦτα ἀφανισθείη, βοή-
129 θειαν ἀποδύσεσθε. καὶ μὴν οὗτος αὐτὸς ἐγὼ τὰ λεχθέντα, ἔφη, πάντα
 εἰμί, τυφῶς, πόλεμος, κατακλυσμὸς, κεραυνός, λιμηρὰ καὶ λοιμῶδης
 νόσος, ὁ τινάττων καὶ κυκῶν τὰ παγίως ἐστῶτα σεισμὸς, εἰμαρμένης
130 ἀνάγκης οὐκ ὄνομα, ἀλλ' ἐμφανῆς ἐγγὺς ἐστῶσα δύναμις. τί οὖν τὸν
 ταῦτα λέγοντα ἢ διανοούμενον αὐτὸ μόνον εἶναι φῶμεν; ἄρ' οὐκ ἐκτό-
 πιον; ὑπερωκεάνιον μὲν οὖν ἢ μετακόσμιόν τι καινὸν κακόν, εἴ γε τῷ πάντα
131 μακαρίῳ ὁ πάντα βαρυδαίμων ἑαυτὸν ἐξομοιοῦν ἐτόλμησεν. ὑπερθεῖτ' ἂν οὗ-
 τος ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας βλασφημεῖν, | ὅποτε τι τῶν
 ἐλπισθέντων κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας ἢ μὴ συνόλως ἢ μὴ ῥαδίως ἀποβαί-
 νοι, φλογμὸν μὲν θέρους, κρυμὸν δὲ [κα]ὶ χειμῶνος βαρὺν κατασκήπτοντος,
 ἔαρος δὲ καὶ μετοπώρου, τοῦ μὲν πρὸς εὐκαρπίαν ἐστερωμένου, τοῦ
132 δὲ πρὸς νοσημάτων γενέσεις εὐτοκία χρωμένου; πάντα μὲν οὖν ἀνα-
 σείων κάλων ἀχαλίνου στόματος καὶ κακηγόρου γλώττης, ὥσπερ τὸν
 εἰωθότα δασμὸν οὐκ ἐνεγκόντας τοὺς ἀστέρας αἰτιάσεται, τιμᾶσθαι μο-
 νονου καὶ προσκυνεῖσθαι δικαίων ὑπὸ τῶν οὐρανίων τὰπίγεια καὶ περιτ-
 τότερον ἑαυτόν, ὅσῳ καὶ τῶν ἄλλων ἄνθρωπος ὧν διενηνοχένοι ζῶων
133 δοκεῖ. τοιοῦτοι μὲν οἱ κορυφαῖοι τῆς κενῆς ἡμῖν δόξης γράφονται,
 τοὺς δὲ χορευτὰς ἐν μέρει κατ' αὐτοὺς ἴδωμεν. οὗτοι μὲν ἐπιβουλεύ-

ουσιν αει τοις ασκηταις αρετης· ους οταν ιδωσι σπουδάζοντας τον αυτων βιον αληθεια αδολω φαιδρυνειν και ως προς σεληνιακον η το αφ' ηλιου καθαρων φεγγος αυγαζειν, απατωντες η βιαζόμενοι κωλύουσιν, εις τον ασεβων ανηλιον χωρον εισελαυνοντες, ον επεχουσι νυξ βαθεια και σκοτος ατελευτητον και ειδωλων και φασμάτων και ονειράτων εθνη μυρια,

134 κακει καταδυσαντες προσκυνειν ως δεσπότας αναγκάζουσι. τον μεν γαρ φρονήσεως ασκητην υπολαμβάνομεν ηλιον, επειδηπερ ο μεν τοις σώμασιν, ο δε τοις κατα ψυχην πράγμασιν εμπαρέχει φως, την δε παιδειαν, η κέχρηται, σεληνην-εν νυκτι γαρ η εκατέρας ειλικρινεστάτη και ωφελιμωτάτη χρησις εστιν-, αδελφους δε τους παιδείας και ασκητικης ψυχης <ω>ς αν εγγόνους αστειους λόγους, ους πάντας ορθην ατραπὸν εὐθύνοντας του βίου παλαίσμασι πολυτρόποις και πολυμηχάνοις αυχενίζοντες εκτραχηλίζειν και καταρράπτειν υποσκελίζοντες οι μηδεν

135 υγιες μητε λέγειν μητε φρονειν εγνωκότες αξιουσι. διὸ και επιτιμα τῷ τοιούτῳ τιθασῶς ο πατήρ, ουκ 'Ιακώβ, αλλ' ο και τουτου πρεσβύτερος ορθος λόγος φάσκων. "τί το ενύπνιον τουτο ενυπνιασθης" (Gen. 37, 10);

136 αλλ' ουκ ενύπνιον ειδες; η υπελαβες, οτι τα φύσει ελεύθερα ανθρωπειων ανάγκη δουλα εσται και υπήκοα τα αρχοντα και, το ετι παραδοξότερον, ουκ άλλων υπήκοα αλλά των αρχομένων, ουδ' ετέρων δουλα αλλά των δουλευόντων; ει μη αρα κρατει θεου του μονου πάντα δυνατου, ω και τα ακίνητα κινειν και τα φορούμενα θέμις ιδρύ-

137 σασθαι, μεταβολη των καθεστώτων γένοιτο προς ταναντία. | επει τίνα εξει λόγον το οργίζεσθαι και επιτιμῶν τῷ την καθ' ύπνον φαντασίαν ιδόντι; μη γαρ εκων ειδον αυτην; ερει, τί μοι τα των εκ προνοίας ηδικηκόντων επάγεις εγκλήματα; το προσπεσὸν εξωθεν και πληξάν μου

138 την διάνοιαν αφνίδιον ακοντος διηγησάμην. αλλά γαρ ουκ εστι περι ονειρατος ο παρων λόγος, αλλά περι πραγμάτων εοικόντων ενυπνίοις· α τοις μη λίαν κεκαθαρμένοις μεγάλα και λαμπρά και περιμάχητα εἶναι δοκει, μικρά οντα και αμυδρά και χλεύης επαξια παρ' αδεκάστοις αληθείας βραβευταῖς.

139 Ἀρ' οὖν, φησίν, ελεύσομαι μεν <ο> ορθος λόγος, εγω, αφίξεται δε και η του φιλομαθοῦς θιάσου [ψυχ]η μήτηρ ομοῦ και τροφος, αρετωσα παιδεία, συντενοῦσι δε και οι αμφοτέρων ημων εγγονοι και στάντες αντικρυς οὔτω κατα στοῖχον εν κόσμῳ τας χείρας εξάραντες

140 προσευζόμεθα τυφον πρότερον αφέντες; εἴτα καταβαλόντες εαυτους εις το εδαφος ποτνιασθαι και προσκυνειν επιχειρήσωμεν; αλλά μη επιλάμπαι ποτε τουτοις γινομένοις ηλιος, επει βαθυ μεν σκοτος κακοῖς, τηλαυγες δε φως αγαθοῖς εφαρμόζει. τί δ' αν γένοιτο μειζον κακον η τον πλαστον και φένακα τυφον αντι της απλάστου και απευδοῦς

141 ατυφίας επαινείσθαι τε και θαυμάζεσθαι; παγκάλως δε προσδιέσταλται το "διετήρησεν ο πατήρ το ρημα" (Gen. 37, 11)· ψυχης γαρ ου νεωτέρας ουδε αγόνου και εστερωμένης, αλλά τῷ οντι πρεσβυτέρας και γεννῶν επισταμένης εργον εστι συζην ευλαβεία και μηδενος καταφρονειν το παράπαν, αλλά το αδραστον και ανίκητον του θεου κρατος κατεπηχέναι και περιαθρειν εν κύκλῳ, τί αρα αποβήσεται το τέλος αυτη.

142 διὰ τοῦτο καὶ τὴν Μωυσέως ἀδελφὴν-ἐλπίς δὲ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀλληγορικοῖς ὀνομάζεται-φασὶν ἀποσκοπεῖν μακρόθεν (Exod. 2, 4) οἱ χρησμοί, πρὸς τὸ τοῦ βίου δήπου τέλος ἐμβλέπουσαν, ἵνα αἴσιον ἀπαντήσῃ, τοῦ τελεσφόρου καταπέμψαντος αὐτὸ ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ.

143 πολλοὶ γὰρ πολλάκις ἄπλωτα πελάγη διαβαλόντες καὶ μακρὸν πλοῦν οὐρίοις πνεύμασιν ἀκίνδουνοι παραπεμφθέντες ἐν αὐτοῖς λιμέσιν ἐξαίφνης

144 ἔναυαγήσαν, μέλλοντες ἤδη προσορμίζεσθαι. μυρίοι δὲ καὶ βαρεῖς καὶ πολυετεῖς πολέμους ἀνά κράτος ἐλόντες καὶ ἄτρωτοι διατελέσαντες, ὡς μὴδ' ἐπιφάνειαν ἄκραν νυχθῆναι, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ | πανηγύρεως κοινο-δήμου καὶ δημοτελοῦς ἑορτῆς τελεῖν *** ὀλοκλήροις καὶ παντελέσι, μεθ' ἱλαρᾶς ἐπιστρέψαντες εὐθυμίας ἐν ταῖς ἰδίαις ὑφ' ὧν ἦκιστ' ἐχρῆν ἐπεβουλεύθησαν οἰκίαις, τὸ λεγόμενον τοῦτο, "βόες ἐπὶ φάτνη" σφα-

145 γέντες. ὥσπερ δὴ ταῦτα ἀπροσδόκητοι καὶ ἀτέκμαρτοι συντυχία κατασκήπτειν φιλοῦσιν, οὕτω καὶ τὰς περὶ ψυχὴν δυνάμεις ἀντωθοῦσι πρὸς τὰναντία καὶ ἀντιμετακλίνουσιν, ἦν οἷαί τε ὦσι, καὶ ἀνατρέψαι βιάζονται. τίς γὰρ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου παρελθὼν ἄπτωτος ἐμεινε;

146 τίς δ' οὐχ ὑπεσκελίσθη; εὐδαίμων δ' ὁ μὴ πολλάκις. τίς δ' οὐκ ἐφήδρευεν ἢ τύχη, διαπνέουσα καὶ συλλεγομένη ῥώμην, ἵνα συμπλακῆσα

147 εὐθὺς ἐξαρπάσῃ, πρὶν φθάσαι τὸν ἀντίπαλον κονίσασθαι; οὐκ ἤδη τινὰς ἴσμεν ἐκ παίδων εἰς γῆρας ἀφιγμένους, οἳ μηδεμιᾶς ἐπήσθοντο ταραχῆς εἴτε δι' εὐμοιρίαν φύσεως εἴτε διὰ τὴν τῶν τρεφόντων καὶ παιδευόντων ἐπιμέλειαν εἴτε καὶ ἀμφοτέρα, βαθείας δ' εἰρήνης ἀναπλησθέντας τῆς <ἐν> ἑαυτοῖς, ἢ πρὸς ἀλήθειάν ἐστιν εἰρήνη, τῆς κατὰ τὰς πόλεις ἀρχε-τυπον, καὶ διὰ τοῦτ' εὐδαίμονας νομισθέντας, ὅτι τὸν ὑπὸ τῶν παθῶν ἀναρριπιζόμενον ἐμφύλιον πόλεμον, ἀργαλεώτατον ὄντα πολέμων, οὐδ' ὄναρ ἐπήσθοντο, εἴτ' ἐν αὐταῖς τοῦ βίου ταῖς δυσμαῖς ἐξοκείλαντάς τε καὶ ναυαγήσαντας ἢ περὶ γλῶτταν ἄθυρον ἢ περὶ γαστέρα ἀπληστον ἢ

148 περὶ τὴν τῶν ὑπογαστρίων ἀκράτορα λεγνεῖαν; οἳ μὲν γὰρ τὸν μεира-κιώδη τῶν ἀσώτων, ἄτιμον, ἀποκῆρυκτον, αἰσχρὸν βίον ἐζήλωσαν "ἐπὶ γῆρας οὐδῶ", οἳ δὲ τὸν πανοῦργον καὶ συκοφάντην καὶ ῥαδιουργόν, ἀπαρχόμενοι φιλοπραγμοσύνης, ὅτε εἰκὸς ἦν ἤδη καὶ παλαιὰν οὔσαν

149 καταλῦσαι. διὸ χρὴ τὸν θεὸν ποτνιαῖσθαι καὶ λιπαρῶς ἱκετεύειν, ὅπως τὸ ἐπὶ κηρον ἡμῶν γένος μὴ παρέλθῃ, κελεύση δὲ διαιωνίζειν αὐτοῦ τὸν σωτήριον ἔλεον· χαλεπὸν γὰρ εἰρήνης ἀκράτου γευσάμενους κωλυ-

150 θῆναι κορεσθῆναι. ἀλλὰ φέρε, δίψης κουφότερόν ἐστι κακὸν ὁ λιμὸς οὗτος, ἔρωτα καὶ πόθον ἔχων παρηγοροῦντας. ὅταν δὲ ἀφ' ἐτέρας πηγῆς, ἥς θολερὸν καὶ νοσερὸν τὸ νᾶμα, διὰ τὸν <το>ῦ πιεῖν ἕμερον ἐμφορεῖσθαι δέη, τότε ἀνάγκη γλυκυπίκρου πληρουμένους ἡδονῆς ἐν ἀβιώτῳ βίῳ διαζῆν, τοῖς βλαβεροῖς ὡς ὠφελίμοις ἐπιτρέχοντας ἀγνοία

151 τοῦ συμφέροντος. ἢ δὲ τῶν κακῶν ἀνιαροτάτη φορὰ γίνεται τούτων, ἐπειδὴν αἱ ἄλογοι δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐπιθέμεναι ταῖς τοῦ λογισμοῦ

152 κρατήσωσιν. ἕως μὲν γὰρ ἡ βουκόλια | βουκόλοις ἢ ποιμέσι ποίμνια ἢ αἰπόλοις αἰπόλια πειθαρχεῖ, τὰ περὶ τὰς ἀγέλας κατορθοῦται· ἐπειδὴν δὲ ἀσθενέστεροι τῶν θρεμμάτων οἳ ἐπιστατοῦντες ἀγελάρχαι γίνονται, πλημμελεῖται τὰ πάντα καὶ συμβαίνει ἀταξία μὲν ἐκ τάξεως, ἀκοσμία δ'

ἐξ εὐκοσμίας, ταραχή δ' ἐξ εὐσταθείας καὶ σύγχυσις ἐκ διακρίσεως, ἄτε μηδεμιάς ἔτι νομίμου καθεστῶσης ἐπιστασίας· εἰ γὰρ ἦν, ἤδη καθή-
153 ρητο. τί οὖν; οὐκ οἰόμεθα καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς θρεμμάτων μὲν ἀγέλην εἶναι, παρόσον ἀποτέμνεται ψυχῆς τὸ ἄλογον στίφος, ἀγελάρχην δὲ τὸν ἡγεμόνα νοῦν; ἀλλ' ἕως μὲν ἔρρωταί τε καὶ ἰκανὸς ἀγελαρχεῖν ἐστιν,
154 ἐνδίκως ἅπαντα καὶ συμφερόντως ἐπιτελεῖται. ὅταν δὲ ἀσθένειά τις ἐπιγένηται τῷ βασιλεῖ, συγκάμνειν ἀνάγκη καὶ τὸ ὑπήκοον· καὶ ὅτε μάλιστα ἡλευθερωσθαι δοκεῖ, τότε μάλιστα γίνεται ἐτοιμότατον ἄθλον κείμενον τοῖς βουλομένοις αὐτὸ μόνον κονίσασθαι. πέφυκε γὰρ ἀναρχία μὲν ἐπίβουλον, ἀρχή δ' εἶναι σωτήριον, καὶ μάλισθ' ἢ νόμος καὶ δίκη τετίμηται· αὕτη δ' ἐστὶν ἢ σὺν λόγῳ.

155 Τὰ μὲν δὴ τῆς κενῆς δόξης ὀνειράτα ὧδε ἡκριβώσθω·

τὰ δὲ τῆς γαστριμαργίας εἶδη πόσις τε καὶ βρωσις, ἀλλὰ τῇ μὲν οὐ ποικίλων, τῇ δὲ μυρίων ὅσων ἡδυσμάτων καὶ παραρτυμάτων χρεῖα. ταῦτα μέντοι δυσὶ φροντισταῖς ἐπανατίθεται, τὰ μὲν τῆς περιέργου πόσεως ἀρχαιονοχῶ, τὰ δὲ τῆς ἀναγκαιοτέρας ἐδωδῆς ἀρχισιτοποιῶ.

156 σφόδρα δ' ἐξετασμένως μιᾷ νυκτὶ φαντασιούμενοι τοὺς ὀνειρούς εἰσάγονται· πρὸς γὰρ τὴν αὐτὴν χρεῖαν σπεύδουσιν ἀμφοτέροι, τροφήν οὐχ ἀπλήν, ἀλλὰ τὴν μεθ' ἡδονῆς καὶ τέρψεως εὐτρεπιζόμενοι· καὶ ἑκά-

157 τερος μὲν περὶ τροφῆς ἡμισυ πονεῖται, ἀμφοτέροι δὲ περὶ πᾶσαν. ἔστι δὲ καὶ θάτερον μέρος ὀλκὸν θατέρου· καὶ γὰρ οἱ φαγόντες εὐθύς ὀρέγονται ποτοῦ καὶ αὐτίκα ἐδωδῆς οἱ πίνοντες· ὥστε οὐχ ἥκιστα καὶ διὰ

158 τοῦτο χρόνον τὸν αὐτὸν τῆς φαντασίας ἀμφοτέροις ἀναγεγράφθαι. ὁ μὲν οὖν ἀρχαιονοχὸς οἰνοφυγίαν, ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς λαιμαργίαν ἔλαχε.

φαντασιούται δὲ ἑκάτερος τὰ οἰκεῖα, ὁ μὲν οἶνον καὶ τὸ γεννητικὸν οἴνου φυτόν, ἄμπελον, ὁ δ' ἐπὶ κανῶν διακειμένους ἐκκεκαθαρμένους

159 ἄρτους καὶ κληροδοῦντα ἑαυτὸν (Gen. 40, 16, 17). ἀρμόττον δὲ ἂν εἴη πρότερον τὸ πρότερον ἐξετάζειν ὄναρ, ἔστι δὲ τοιόνδε· ἔν τῷ

ὑπνῷ μου ἦν ἄμπελος ἐναντίον μου· ἐν δὲ τῇ ἀμπέλῳ τρεῖς πυθμένες καὶ αὐτὴ θάλλουσα ἀνενηνοχῶ βλαστούς· πέπειροι βότρυες σταφυλῆς.

καὶ τὸ ποτήριον Φαραῶ ἐν τῇ χειρὶ μου· | καὶ ἔλαβον τὴν σταφυλὴν καὶ ἐξέθλιψα αὐτὴν εἰς τὸ ποτήριον, καὶ ἔδωκα τὸ ποτήριον εἰς τὰς

160 χεῖρας Φαραῶ" (Gen. 40, 9-11). θαυμασίως γε προανεφθέγγατο καὶ ἀψευδῶς ἔχει τὸ ἔν τῷ ὑπνῷ μου." τῷ γὰρ ὄντι ὁ μὴ τὴν δι'

οἴνου μέθην μᾶλλον ἢ τὴν δι' ἀφροσύνης ἐπιτηδεύων, ὀρθότητι καὶ ἐγρηγόρει δυσχεραίνων, ὥσπερ οἱ κοιμώμενοι καταβέβληται καὶ παρεῖται

καὶ καταμέμυκε τὰ τῆς ψυχῆς ὄμματα, οὐδὲν οὐθ' ὄραν οὐτ' ἀκούειν

161 τῶν θέας καὶ ἀκοῆς ἀξίων οἶός τε ὢν· ἠττημένος δὲ τυφλὴν καὶ ἀχειραγώγητον, οὐχ ὁδόν, ἀλλ' ἀνοδίαν τοῦ βίου διεξέρχεται, βάτοις καὶ τριβόλοις περιπειρόμενος, ἔστι δ' ὅτε καὶ κατὰ κρημνῶν κυλιόμενος καὶ ἄλλοις ἐπιφερόμενος, ὡς ἐκείνους τε καὶ ἑαυτὸν οἰκτρῶς διαφθείρειν.

162 ὁ δὲ βαθὺς καὶ διωλύγιος ὑπνος, ὃ πᾶς κατέχεται φαῦλος, τὰς μὲν ἀληθεῖς καταλήψεις ἀφαιρεῖται, ψευδῶν δὲ εἰδώλων καὶ ἀβεβαίων φαντασμάτων ἀναπίμπλησι τὴν διάνοιαν, τὰ ὑπαίτια <ὧ>ς ἐπαινετὰ ἀναπειθῶν ἀποδέχεσθαι· καὶ γὰρ νυνὶ λύπην ὡς χαρὰν ὀνειροπολεῖ καὶ

οὐκ αἰσθάνεται, ὅτι τὸ ἀφροσύνης καὶ τοῦ παραπαίειν *** φυτόν,
163 ἄμπελον, ὄρα. "ἦν" γάρ φησιν "ἄμπελος ἐναντίον μου" (Gen. 40, 9),
τὸ ποθούμενον τῷ ποθοῦντι, κακία κακῶ· ἦν καθ' ἑαυτῶν λελήθασμεν
οἱ ἀνόητοι γεωργοῦντες, ἧς τὸν καρπὸν ἐσθίομέν τε καὶ πίνομεν εἰς
ἐκάτερον τροφῆς κατατάττοντες εἶδος, ἧς ὡς ἔοικεν οὐκ ἐφ' ἡμισείᾳ
τῇ βλάβῃ ἀλλ' ἀρτίῳ καὶ ὀλοκλήρῳ καὶ παντελεῖ μεταποιούμεθα.
164 Προσῆκει δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι τὸ ἀμπέλιον μέθυσμα τοῦς
χρησομένους ἅπαντας οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ πολλάκις ἐναντίως διατίθησιν,
165 ὡς τοῦς μὲν ἀμείνους, τοῦς δὲ χείρους ἑαυτῶν ἐξετάζεσθαι. τῶν μὲν
γὰρ τὸ σύννου καὶ σκυθρωπὸν ἐπανῆκε καὶ τὰς φροντίδας ἐχάλασεν
ὀργᾶς τε καὶ λύπας ἐπράυνε τά τε ἦθη πρὸς τὸ ἐπεικὲς ἐπαιδαγωγῆσε καὶ
τὰς ψυχὰς ἑαυταῖς ἴλεως ἐποίησε· τῶν δὲ ἔμπαλιν τοῦς θυμοὺς ἐπή-
λειψε καὶ τὰς ὀδύνας ἐπέσφιγξε καὶ τοῦς ἔρωτας ἐκίνησε καὶ τὰς ἀγροι-
κίας ἀνήγειρεν, ἄκλειστον στόμα καὶ γλῶτταν ἀχαλίνωτον καὶ αἰσθήσεις
ἀθύρους καὶ λελυττηκότα πάθη κάζηγριωμένον καὶ ἐπτοημένον πρὸς
166 πάντα νοῦν ἀποτελοῦν· ὡς δοκεῖν τὴν μὲν τῶν προτέρων κατάστασιν
ἢ τῇ κατὰ τὸν ἀέρα νηνέμῳ αἰθρία ἢ τῇ κατὰ θάλατταν ἀκύμονι
γαλήνῃ ἢ τῇ κατὰ τὰς πόλεις εἰρηνικωτάτῃ εὐσταθείᾳ εἰκέναι, τὴν δὲ
τῶν ὑστέρων ἢ βιαίῳ καὶ συντόνῳ πνεύματι ἢ χειμαίνοντι καὶ κυμα-
τουμένῳ πελάγει ἢ στάσει, ἀσπόνδου καὶ ἀκηρύκτου πολέμου δυσωνυ-
167 μωτέρᾳ ταραχῇ. δυεῖν γοῦν | συμποσίῳν τὸ μὲν πέπλησται γέλωτος, παι-
διᾶς, ἐπαγγελιομένων, ἀγαθὰ ἐλπιζόντων, χαριζομένων, εὐθυμίας, εὐφη-
168 μίας, ἱλαρότητος, εὐφροσύνης, ἀδειίας· τὸ δὲ συννοίας, κατηφείας, προσκρους-
μάτων, λοιδοριῶν, τραυμάτων, βριμουμένων, ὑποβλεπομένων, ὑλακτούν-
των, ἀγχόντων, καταπαγκρατιαζόντων, ἀκρωτηριαζόντων ὧτα καὶ ῥίνας
καὶ ἅπερ ἂν τύχη τοῦ σώματος <μέρη καὶ μέλ>η, τὴν [τοῦ] παντὸς τοῦ
βίου μέθην καὶ παροινίαν ἐν ἀνιέρῳ ἀγῶνι μετὰ αἰσχροουργίας τῆς πάσης
169 ἐπιδεικνυμένων. ἀκόλουθον οὖν <ἂν> εἶη λογίζεσθαι, ὅτι καὶ
ἄμπελος δυεῖν σύμβολον πραγμάτων ἐστίν, ἀνοίας τε καὶ εὐφροσύνης.
ἐκάτερον δέ, καίτοι μνηυόμενον ἐκ πολλῶν, ἵνα μὴ μακρηγοῶμεν, δι'
170 ὀλίγων ἐπιδείξομεν. ἦνικα ἡμᾶς διὰ τῆς τῶν παθῶν καὶ ἀδικημάτων
ἐρήμης ὁδοῦ, φιλοσοφίας, ἀγαθῶν καὶ ὥσπερ ἔμπορος ἀναβιβάσας τὸν
ὀρθὸν λόγον ἔστησεν ἐπὶ σκοπῆς καὶ ἐκέλευε περιαιθεῖν τὴν ἅπασαν
ἀρετῆς χώραν, εἴτε εὐγείος καὶ βαθεῖα καὶ χλοηφόρος καὶ καρποτόκος
ἐστὶ καὶ ἀγαθὴ μὲν καὶ τὰ σπειρόμενα μαθήματα συναυξῆσαι, ἀγαθὴ
δὲ τὰ φυτευόμενα καὶ δενδρούμενα δόγματα στελεχῶσαι, εἴτε καὶ τοῦ-
ναντίον, καὶ περὶ τῶν ὡσανεὶ πόλεων πράξεων, εἰ <εὐεργέστατα> καὶ
ὀχυρώταται ἢ γυμναὶ καὶ ἀπημφιασμένοι οἷα κύκλων τὸ βέβαιον, καὶ
περὶ οἰκητόρων, εἰ πρὸς τε πλῆθος καὶ πρὸς ἀλκὴν ἐπιδεδώκασιν ἢ δι'
171 ἀσθένειαν ὀλιγανδροῦσιν ἢ δι' ὀλιγανδρίαν ἀσθενοῦσιν, τότε οὐ δυνα-
θέντες ὅλον τὸ σοφίας στέλεχος βαστάσαι κληματίδα μίαν καὶ βότρυν
σταφυλῆς τεμόντες ἤραμεν χαρᾶς σαφέστατον δεῖγμα, κουφότατον ἄχθος,
βλάστημα καὶ καρπὸν ὁμοῦ καλοκάγαθίας ἐπιδειξόμενοι τοῖς διάνοιαν
ὄξυδορκοῦσι τὴν εὐκληματοῦσαν καὶ βοτρυηφόρον ἄμπελον (cf.
172 Num. 13). ταύτην, ἧς μοῖράν τινα λαβεῖν ἐδυνήθημεν,

εὐσκόπως ἔξομοιοῦσιν εὐφροσύνη. μαρτυρεῖ δέ μοί τις τῶν
 πάλαι προφητῶν, ὃς ἐπιθειάσας εἶπεν· "ἀμπελῶν κυρίου παντο-
173κράτορος οἶκος τοῦ Ἰσραήλ" (Ies. 5, 7). ὁ μὲν Ἰσραήλ ἐστι νοῦς θεω-
 ρητικὸς θεοῦ τε καὶ κόσμου· καὶ γὰρ ἑρμηνεύεται θεὸν ὄρων-,
 οἶκος δὲ διανοίας ὅλη ψυχὴ. αὕτη δ' ἐστὶν ἀμπελῶν ἱερώτατος, τὸ
174θεῖον βλάστημα καρποφορῶν, ἀρετῆν. οὕτω μέντοι τὸ φρονεῖν εἶναι, τὸ
 εὐφροσύνης ἔτυμον, μέγα καὶ λαμπρόν, ὥστε φησὶ Μωυσῆς καὶ θεὸν
 αὐτῷ μὴ ἀπαξιώσασθαι χρῆσθαι, καὶ τότε μάλιστα, ὅποτε τὸ ἀνθρώπων
 | γένος ἐκτρέποιτο μὲν ἀμαρτήματα, ἐπικλίνουσι δὲ καὶ ἐπιστρέφοι πρὸς
 δικαιοσύνην, ἐκουσίῳ γνώμῃ φύσεως νόμοις καὶ θεσμοῖς ἐπόμενον.
175"ἐπιστρέφει" γὰρ φησὶ "κύριος ὁ θεὸς σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σὲ εἰς
 ἀγαθὰ, καθότι ἠψφράνθη ἐπὶ τοῖς πατράσι σου, ἔὰν εἰσακούσης τῆς
 φωνῆς αὐτοῦ, φυλάσσειν πάσας τὰς ἐντολάς καὶ τὰ δικαιώματα καὶ τὰς
 κρίσεις τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τούτου" (Deut. 30,
176 9, 10). τίς ἂν δύναίτο μᾶλλον ἀρετῆς ἡμερον ἢ καλοκάγαθίας ζῆλον
 ἐμφῶσαι; βούλει, φησὶν, ὧ διάνοια, εὐφραίνεσθαι θεόν; εὐφράνθητι
 αὕτη καὶ ἀνάλωμα μὲν μὴ εἰσενέγκῃς μηδὲν-τίνας γὰρ τῶν σῶν
 χρεῖός ἐστιν; -, ἀλλ' ἔμπαλιν ὅσα σοι δίδωσιν ἀγαθὰ χαίρουσα δέξαι.
177 διδοὺς γὰρ, ὅταν ἄξιοι χάριτος ὧσιν οἱ λαμβάνοντες, εὐφραίνεται· εἰ
 μὴ νομίζεις, ὅτι οἱ μὲν ὑπαιτίως ζῶντες παραπικραίνουσι καὶ παροργίζουσι
178 ἐνδίκως λέγουσιν ἂν θεόν, οἱ δ' ἐπαινετῶς οὐχὶ εὐφραίνουσι. ἀλλὰ πα-
 τέρας μὲν καὶ μητέρας, τοὺς θνητοὺς γονεῖς, οὐδὲν οὕτως ὡς τέκνων
 εὐφραίνουσι ἀρεταί, μυρίων ὅσων ἐνδεεῖς ὄντας· τὸν δὲ τῶν ὅλων γεν-
 νητὴν καὶ μηδενὸς ἐνδεᾶ τὸ παράπαν οὐχ ἢ καλοκάγαθία τῶν λεγο-
179 μένων; μαθοῦσα οὖν, ὧ διάνοια, ἡλίκον <κακὸν> μὲν ἐστὶν ὀργὴ θεοῦ,
 ἡλίκον δὲ ἀγαθὸν εὐφροσύνη θεοῦ, μηδὲν μὲν τῶν ὀργῆς ἀξίων ἐπ'
 ὀλέθρῳ κίνει τῷ σεαυτῆς, μόνα δὲ δι' ὧν εὐφρανεῖς θεὸν ἐπιτήδευε.
180 ταῦτα δὲ εὐρήσεις οὐ μακρὰς καὶ ἀτριβεῖς διεξιὼν ὁδοὺς ἢ ἀπλωτα
 πελάγη περαιούμενος ἢ ἐπὶ τοὺς γῆς καὶ θαλάττης ἀπνευστὶ συντείνων
 ὄρους· οὐ γὰρ πορρωτάτω διώκισται καὶ τῆς οἰκουμένης ἔξω πεφυγά-
 δευται, ἀλλ', ἢ φησὶ Μωυσῆς (Deut. 30, 12-14), ἐγγὺς οὕτως
 τὰγαθὸν παρίδρυται σοὶ καὶ συμπέφυκε, τρισὶ τοῖς ἀναγκαιοτάτοις μέρεσιν
 ἡρμοσμένον, καρδίᾳ, στόματι, χερσὶ, τὸ δ' ἐστὶ διανοία, λόγῳ, πράξεσιν,
 ἐπειδὴ τὰ καλὰ καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν ἀναγκαῖον, συμπλη-
 ρούμενον ἐκ τε εὐβουλίας καὶ εὐπραξίας καὶ εὐλογίας.
181 Λέγωμεν οὖν τῷ θάτερον εἶδος γαστριμαργίας, πολυποσίαν,
 ἐπιτηδεύοντι ἀρχαιονοχόῳ· τί κακοπαθεῖς, ὧ ἀνόητε; δοκεῖς μὲν γὰρ τὰ
 ἀγωγὰ πρὸς εὐφροσύνην εὐτρεπίζεσθαι, τὸ δ' ἀληθὲς ἀφροσύνης καὶ
 ἀκολασίας ἔξάπτεις φλόγα, πολλὴν αὐτῇ καὶ ἀφθονον ἐπιφέρων ὕλην.
182 ἀλλ', ἴσως ἂν εἴποι, μὴ με προπετῶς αἰτιῶ, πρὶν με σκέψασθαι. οἰνο-
 χοεῖν ἐτάχθην, οὐ μὴν δὴ σωφροσύνην καὶ εὐσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας
 ἀρετὰς ἐνεσκευασμένῳ, ἀλλ' ἀνδρὶ λαϊμάργῳ καὶ ἀκρατεῖ | καὶ ἀδίκῳ
 καὶ ἐπὶ ἀσεβείᾳ μέγα φρονοῦντι, ὃς ἐτόλμησέ ποτε εἰπεῖν· "οὐκ οἶδα
 τὸν κύριον" (Exod. 5, 2)· ὡς εἰκότως ἐγὼ τὰ ἐκείνῳ δι' ἡδονῆς ἐπιτε-
183 τήδευκα. μὴ θαυμάσης δέ, ὅτι τοῖς ἐναντίοις ὁ θεὸς καὶ ὁ ἀντίθεος

νοῦς εὐφραίνεται, Φαραώ. τίς οὖν οἰνοχόος θεοῦ; ὁ σπονδοφόρος, ὁ μέγας ὄντως ἀρχιερεύς, ὃς τὰς τῶν ἀενάων χαρίτων λαβὼν προπόσεις ἀντεκτίνει, πλήρες ὅλον τὸ σπονδεῖον ἀκράτου μεθύσματος ἐπιχέων, ἑαυτὸν. ὁρᾷς οἰνοχόων διαφορὰς τοῖς θεραπευομένοις ἀναλογούσας.

184 διὰ τοῦτο ἐγὼ μὲν ὁ τοῦ Φαραώ κατὰ τὰς ἀνέσεις ἐπιτεινομένου τὸν σκληραύχενά καὶ πάντων ἀκράτορα λογισμὸν εὐνοῦχος εἰμι (Gen. 40, 1. 2), τὰ γεννητικὰ τῆς ψυχῆς ἐκτετμημένος, μετανάστης μὲν τῆς ἀνδρωνίτιδος, φυγὰς δὲ καὶ τῆς γυναικωνίτιδος, οὐτ' ἄρρεν οὔτε θῆλυ, οὔτε προέσθαι οὐθ' ὑποδέξασθαι σπορὰν δυνάμενος, ἀμφίβολος, οὐδέτερος, ἀνθρωπεῖου παράκομμα νομίσματος, ἄμοιρος ἀθανασίας, ἢ τέκνων ἢ ἐγγόνων διαδοχαῖς εἰς αἰεὶ ζωपुरεῖται, συλλόγου καὶ ἐκκλησίας ἱεραῖς ἀπεσχοινισμένος· θλαδίαν γὰρ καὶ ἀποκεκομμένον ἀντικρυς διείρηται μὴ **185** εἰσιέναι (Deut. 23, 1). ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἄμωμός ἐστιν, ὁλόκληρος, ἀνὴρ παρθένου (Lev. 21, 17. 13), <τ>ὸ παραδοξότατον, οὐδέποτε γυναικουμένης, ἀλλ' ἔμπαλιν τὰ γυναικεῖα κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ὁμιλίαν ἐκλιπούσης (Gen. 18, 11), καὶ οὐκ ἀνὴρ μόνον οὗτος, ἀμιάντους καὶ **186** παρθένους γνώμας σπεῖρειν ἱκανός, ἀλλὰ καὶ πατὴρ λόγων ἱερῶν· ὧν οἱ μὲν ἐπίσκοποι καὶ ἔφοροι τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων, Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ (Exod. 28, 1), οἱ δὲ λειτουργοὶ θεοῦ, τὴν οὐράνιον φλόγα ἀνακαίειν καὶ ζωपुरεῖν ἐπειγόμενοι· τρίβοντες γὰρ αἰεὶ τοὺς περὶ ὁσιότητος λόγους καθάπερ ἐκ πυρεῖων τὸ θεοειδέστατον εὐσεβείας γένος ποιούσιν **187** ἐκλάμπειν. ὁ δὲ τούτων ὑφηγητὴς ὁμοῦ καὶ πατὴρ οὐχ ἢ τυχοῦσα μοῖρα τῆς ἱεραῖς ἐκκλησίας ἐστίν, ἀλλ' οὐ χωρὶς σύγκλητος οὐκ ἂν ἀθροισθεῖη ποτὲ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν βουλή τὸ παράπαν, ὁ πρόεδρος, ὁ πρύτανις, ὁ δημιουργός, ὁ καὶ χωρὶς ἄλλων μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ σκοπεῖν **188** τε καὶ πράττειν ἕκαστα ἱκανός. οὗτος σὺν ἄλλοις μὲν ἐξεταζόμενος ὀλίγος, πολὺς δέ, ὅταν μονωθῆ, γίνεται, δικαστήριον <ὅλον>, ὅλον βουλευτήριον, ὅλος δῆμος, ὅλος ὄχλος, σύμπαν ἀνθρώπων γένος, μᾶλλον δέ, εἰ τάληθες εἰπεῖν δεῖ, μεθόριός τις θεοῦ <καὶ ἀνθρώπου> φύσις, τοῦ **189** μὲν ἐλάττων, ἀνθρώπου δὲ κρείττων. "ὅταν" γὰρ φησιν "εἰσίη εἰς | τὰ ἄγια τῶν ἀγίων ὁ ἀρχιερεύς, ἀνθρώπος οὐκ ἔσται" (Lev. 16, 17). τίς οὖν, εἰ μὴ ἀνθρώπος; ἄρά γε θεός; οὐκ ἂν εἴποιμι-τὸν γὰρ τοῦ ὀνόματος τοῦδε κληρὸν ὁ ἀρχιπροφήτης ἔλαχε Μωυσῆς ἔτι ὧν ἐν Αἰγύπτῳ, προσρηθεὶς Φαραώ θεὸς (Exod. 7, 1)-οὔτε ἀνθρώπος, ἀλλ' ἑκατέρων τῶν ἄκρων, ὡς ἂν βάσεως καὶ κεφαλῆς, ἐφαπτόμενος.

190 τὸ μὲν οὖν ἕτερον εἶδος ἀμπέλου, ὅπερ εὐφροσύνη κεκλήρωται, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς μέθυσμα, ἢ ἄκρατος εὐβουλία, καὶ ὁ ἀρυσάμενος οἰνοχόος ἐκ τοῦ θείου κρατῆρος, ὃν αὐτὸς ὁ θεὸς ἀρετῶν πεπλήρωκεν ἐπὶ **191** χεῖλη, δεδήλωται. τὸ δὲ ἀνοίας καὶ λύπης καὶ παροινίας ἤδη μὲν τρόπῳ τινὶ τύπῳ δὲ ἕτερον ἐκτυποῦται διὰ τῶν ἐτέρωθι λεχθέντων ἐν ᾧδῃ τῇ μείζονι. "ἐκ γὰρ ἀμπέλου" φησὶ "Σοδόμων ἢ ἀμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας· ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτοῖς· θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς **192** ἀσπίδων ἀνίατος" (Deut. 32, 32. 33). ὁρᾷς ὅσα τὸ ἀφροσύνης μέθυσμα ἐργάζεται, τὸ πικρόν, τὸ κακόηθες, τὸ ἀκρόχολον, τὸ περίθυμον, τὸ ἀτίθια-

σον, τὸ δηκτικόν, τὸ ἐπίβουλον. ἐμφαντικώτατα δὲ ἀφροσύνης ἔρνος ἐν Σοδόμοις φησὶν εἶναι-τύφλωσις δὲ ἢ στείρωσις ἐρμηνεύεται Σόδομα-, ἐπειδὴ τυφλὸν καὶ ἄγονον καλῶν ἀφροσύνη, ὑφ' ἧς ἀναπεισθέντες τινὲς μετρεῖν καὶ σταθμᾶσθαι καὶ ἀριθμεῖν πάντα καθ' αὐτοὺς ἠξίωσαν·
193 Γομόρρα <γα>ρ μεταληφθέν ἐστι μέτρον. Μωυσῆς δὲ στάθμην καὶ μέτρον καὶ ἀριθμὸν τῶν ὅλων ὑπέλαβεν εἶναι τὸν θεόν, ἀλλ' οὐ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. δηλοῖ δὲ διὰ τούτων φάσκων· "οὐκ ἔσται ἐν μαρσίπῳ σου στάθμιον καὶ στάθμιον, μέγα ἢ μικρόν· οὐκ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου <μέτρον καὶ μέτρον>, μέγα ἢ μικρόν· στάθμιον ἀληθινὸν καὶ
194 δίκαιον ἔσται σοι" (Deut. 25, 13-15). ἀληθὲς δὲ καὶ δίκαιον μέτρον τὸ τὸν μόνον δίκαιον θεὸν ὑπολαβεῖν πάντα μετρεῖν καὶ σταθμᾶσθαι καὶ ἀριθμοῖς καὶ πέρασι καὶ ὅροις τὴν τῶν ὅλων περιγράψαι φύσιν, ἄδικον δὲ καὶ ψευδὲς τὸ νομίσαι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ταῦτα συμβαίνειν.

195 Ὁ δὲ εὐνοῦχος ἄμα καὶ ἀρχιαινοχόος τοῦ Φαραῶ τὸ ἀφροσύνης γεννητικὸν φυτόν, ἄμπελον, φαντασιωθεὶς προσαναζωγραφεῖ τρεῖς πυθμένας, ἵνα τὰς ἐν τῷ διαμαρτάνειν κατὰ τοὺς τρεῖς χρόνους ἐσχατίας
196 παρεμφήνη· πυθμὴν γὰρ τὸ ἔσχατον. | ἐπειδὴ οὖν ἀφροσύνη πᾶσαν ψυχὴν ἐπισκιάσῃ καὶ κατασχῆ καὶ μηδὲν αὐτῆς ἀφετον μηδὲ ἐλεύθερον μέρος ἔαση, οὐ μόνον ὅσα τῶν ἁμαρτημάτων ἰάσιμα δρᾶν
197 ἀναγκάζει, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀνίατα. τὰ μὲν οὖν θεραπείαν ἐνδεχόμενα ῥᾶστα καὶ πρῶτα γράφεται, τὰ δὲ ἀθεράπευτα παγχάλεπα καὶ ὕστατα,
198 πυθμέσιν ἀναλογοῦντα. καὶ καθάπερ, οἶμαι, ἡ φρόνησις ἀρχεται μὲν ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ὠφελεῖν, λήγει δὲ εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῶν κατορθωμάτων, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ἀφροσύνη καταβιάζουσα τὴν ψυχὴν ἄνωθεν καὶ κατ' ὀλίγον ἀφιστάσα παιδείας μακρὰν ὀρθοῦ λόγου διοικίζει
199 καὶ μέχρι τῶν ἐσχατιῶν καθαιρεῖ. τὸ δ' ὄναρ ἐδήλου μετὰ τοὺς πυθμένας ἀνθοῦσαν καὶ βλαστάνουσαν καὶ καρποφοροῦσαν τὴν ἄμπελον -"αὐτὴ" γὰρ φησι "θάλλουσα ἀνενηνοχῦα βλαστούς· πέπειροι βότρυες σταφυλῆς" (Gen. 40, 10)-, ἦν εἴθε ἀκαρπία χρῆσθαι καὶ μηδέποτε
200 χλοηφορῆσαι καὶ πάντα μεμαράνθαι τὸν αἰῶνα. τί γὰρ ἂν εἴη μείζων κακὸν [ἢ] θαλλούσης καὶ εὐφορούσης ἀφροσύνης; ἀλλὰ καὶ "τὸ ποτήριον Φαραῶ", ἡ δεξαμενὴ τῆς ἀνοίας καὶ παροινίας καὶ τῆς παρὰ πάντα τὸν βίον ἀπαύστου μέθης, "ἐν τῇ χειρὶ μου" (Gen. 40, 11), φησὶν, ἐστίν, ἴσον τῷ ἐν ταῖς ἐμαῖς ἐγχειρήσεσι καὶ ἐπιβολαῖς καὶ δυνάμεσιν· οὐ γὰρ ἄνευ γε τῶν ἐμῶν ἐπινοιῶν εὐδοήσει τὰ πάθος ἐξ
201 ἑαυτοῦ. ὡσπερ γὰρ ἐν μὲν ταῖς τοῦ ἡνιόχου χερσὶ τὰς ἡνίας εἶναι προσῆκεν, ἐν δὲ ταῖς τοῦ κυβερνήτου τοὺς οἴακας-μόνως γὰρ οὕτως κατορθοῦται δρόμος μὲν ἄρματι, σκάφει δὲ πλοῦς-, οὕτως ἐν τῇ χειρὶ καὶ δυνάμει τοῦ θάτερον εἶδος τῆς γαστριμαργίας τεχνιτεύοντος,
202 οἶνοφλυγίαν, ἡ τοῦ ἀκρατοῦς ἐστὶν ἐκπλήρωσις. ἀλλὰ τί παθῶν ὑπέμεινεν αὐχεῖν ἐπ' ἀρνήσεως μᾶλλον ἢ ὁμολογίας ἐπαξίω πράγματι; ἢ οὐκ ἄμεινον ἦν μὴ οὐκ ὁμολογεῖν διδάσκαλον ἀκρασίας εἶναι, ἀλλὰ τῷ ἀκρατεῖ τὰ ὑπεκκαύματα τοῦ πάθους ἐπαναθεῖναι ὡς εὐρετῆ καὶ αὐ-
203 τουργῶ τεθρυμμένου καὶ κατεαγότος αἰσχίστου βίου; τοιοῦτον δ' ἐστίν.

ἀφροσύνη σεμνύνεται ἐφ' οἷς εἰκὸς ἐγκαλύπτεσθαι· νυνὶ μὲν οὐ μόνον ἐπὶ τῷ τὴν δεξαμενὴν τῆς ἀκράτορος ψυχῆς, τὸ ποτήριον, περιφέρειν ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐπιδείκνυσθαι πᾶσιν ἀγάλλεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ τὴν σταφυλὴν εἰς αὐτὸ ἐκθλίβειν· τὸ δ' ἐστὶ τὸ ἐκπληρωτικὸν τοῦ πάθους **204** δημιουργεῖν καὶ κεκρυμμένον εἰς φῶς ἄγειν. ὡς γὰρ τὰ βρέφη γλιχόμενα τροφῆς, ὅποτε μέλλοι σπᾶν τοῦ γάλακτος, ἐκθλίβει καὶ πιέζει τὸν μαστὸν τῆς τρεφούσης, οὕτω τὴν πηγὴν, ἀφ' ἧς τὸ οἶνοφλυγίας ὁμβρεῖ | κακόν, ὁ δημιουργὸς τῆς ἀκρασίας πιέζει κραταιῶς, ἵνα ταῖς ἐκθλιβομέναις λιβάσιν ἡδίστη τροφῇ χρῶτο.

205 Τοιοῦτος μὲν ἡμῖν ὁ βεβακχευμένος ἀκράτῳ, παροίνιον καὶ παράληρον κακὸν καὶ ἀνίατον, γραφέσθω· τὸν δὲ συγγενῆ τούτου γαστρωνα καὶ αὐτὸν ὄντα, πολυφαγίας καὶ λαιμαργίας ἑταῖρον, τὰ περὶ **206** ἔδωδὴν ἀκρατῶς τεχνιτεύοντα, πάλιν ἐπισκεπτέον. καίτοι οὐ πολλῆς δεῖ πρὸς τὴν θήραν αὐτοῦ φροντίδος· ἔστι γὰρ ἐκμαγεῖον ἐμπερέστατον αὐτοῦ τῆς εἰκότος ὁ φανεὶς ὄνειρος. ἀκριβύσαντες <οὔν> αὐτὸν ἐκεῖνον **207** ὡσπερ ἔμφασιν ἐν κατόπτρῳ θεασόμεθα. "ὥμην" γὰρ φησι "τρία κανᾶ χονδριτῶν αἶρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου" (Gen. 40, 16). κεφαλὴν μὲν τοίνυν ἀλληγοροῦντές φαμεν εἶναι ψυχῆς τὸν ἡγεμόνα νοῦν, ἐπικεῖσθαι δὲ τούτῳ πάντα· καὶ γὰρ ἐξεφώνησέ ποτε ἐπ' αὐτοῦ· "ἐπ' ἐμὲ **208** ἐγένετο ταῦτα πάντα" (Gen. 42, 36). στείλάμενος οὔν πομπὴν ὧν ἔτεχνίτευσε κατὰ γαστρὸς τῆς ταλαίνης ἐπιδείκνυται, καὶ κανηφορῶν ὁ ἀνόητος οὐκ αἰδεῖται τοσοῦτῳ βαρυνόμενος τριττῷ κανῶν ἄχθει, τοῦτο **209** δ' ἐστὶ τρισὶ χρόνου μέρεσι. τὴν γὰρ ἡδονὴν οἱ θιασῶταί φασιν αὐτῆς ἕκ τε μηνῆς τῶν παρεληλυθότων τερπνῶν καὶ ἐξ ἀπολαύσεως **210** τῶν ἐνεστηκόντων καὶ ἐξ ἐλπίδος τῶν μελλόντων συνεστάναι· ὥστε τὰ τρία κανᾶ τοῖς τρισὶ τοῦ χρόνου μέρεσιν ἐξομοιοῦσθαι, τὰ δ' ἐπὶ τῶν κανῶν πέμματα τοῖς ἐκάστῳ τῶν μερῶν ἐφαρμόζουσι, παρεληλυθότων μηνῆμας, ἐνεστηκόντων μετουσίαις, μελλόντων προσδοκίαις, τὸν δὲ βαστάζοντα ταῦτα πάντα τῷ φιληδόνῳ, ὃς οὐκ ἀφ' ἑνὸς γένους ἀκρασίας, ἀλλ' ἀπὸ πάντων σχεδὸν εἰδῶν καὶ γενῶν τῆς ἀκολασίας ἄσπονδον καὶ **211** φιλίῳν ἀλῶν ἐπιδεᾶ τράπεζαν ἐκπεπλήρωκεν. ἧς ἀπολαύει μόνος ὡσπερ ἐν δημοθιονίᾳ ὁ βασιλεὺς Φαραῶ, σποράν καὶ σκέδασιν καὶ φθορὰν ἐγκρατείας ἐπιτετηδευκῶς· ἐρμηνεύεται γὰρ σκεδασμός· ἔστι δὲ τὸ ὑπέρογκον καὶ βασιλικὸν αὐτῷ οὐκ ἐφ' οἷς εἰκὸς σωφροσύνης ἀγαθοῖς ἀγάλλεσθαι, ἀλλ' ἐν οἷς ἀπεικὸς βδελυρίας ἐπιτηδεύμασι σεμνύνεσθαι, πρὸς ἀπληστίαν καὶ λαιμαργότητα καὶ τὸ ἀβροδίατον ἐξοκεῖ- **212** λαντι. τοιγάρτοι τὰ πτηνά, τὸ δ' ἐστὶν αἱ ἐπιποτώμεναι ἕζωθεν ἀτέκμαρτοι συντυχίαι, πάντα πυρὸς τρόπον ἐπιδραμοῦνται καὶ ἀναφλέξουσι καὶ τῇ παμφάγῳ δυνάμει καταναλώσουσιν (Gen. 40, 17), ὡς μηδὲ λείψανον γοῦν ὑπολείπεσθαι πρὸς ἀπόλαυσιν τῷ κανηφοροῦντι, ὃς ἤλπισε τὰς εὐρέσεις καὶ τὰς ἐπινοίας αὐτοῦ μέχρι παντὸς αἰῶνος οἴσειν **213** ἀναφαιρέτους ἐν | βεβαίῳ. χάρις δὲ τῷ νικηφόρῳ θεῷ, ὃς ἀτελεῖς τὰς εἰς ἄκρον πεποιημένας σπουδὰς τοῦ φιλοπαθοῦς ἐργάζεται, πτηνὰς φύσεις ἐπιπέμπων ἀοράτως πρὸς ἀναίρεσιν καὶ φθορὰν αὐτῶν. περι-
συληθεὶς οὔν ὁ νοῦς ὧν ἐδημιούργησεν, ὡσπερ τὸν αὐχένα ἀποτμηθεὶς

ἀκέφαλος καὶ νεκρὸς ἀνευρεθήσεται, προσηλωμένος ὡσπερ οἱ ἀνασκολο-
214 πισθέντες τῷ ζύλῳ τῆς ἀπόρου καὶ πενιχρᾶς ἀπαιδευσίας. ἕως μὲν
 γὰρ μηδὲν λυμαίνεται τῶν ἑξαπιναιῶς εἰωθότων ἀπροοράτως ἐπιφοιτᾶν,
 εὐδοεῖν δοκοῦσιν αἱ πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῆς τέχναι· κατασκηψάντων δ'
 ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἀνατρέπονται, καὶ ὁ δημιουργὸς αὐταῖς συνδιαφθεί-
 ρεται.

215 Τὰ μὲν οὖν τῶν διηρημένων τὸ γεύσεως ἐργαστήριον ἐν
 ἑκατέρῳ τροφῆς εἶδει, πόσεώς τε καὶ βρώσεως οὐχὶ τῆς ἀναγκαίας
 ἀλλὰ περιττῆς καὶ ἀκράτορος, ὄνειρατα δεδήλωται· τὰ δὲ <τοῦ> τού-
 των καὶ τῶν ἄλλων, ὅσαι ψυχῆς δυνάμεις, βασιλεύειν δοκοῦντος, ὄνομα
216 Φαραῶ, κατὰ τὸ ἀκόλουθον αὐτίκα διερευνητέον. "ἐν γὰρ τῷ ὕπνῳ
 μου" φησὶν "ὥμην ἐστάναι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ· καὶ ὡσπερ
 ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον βόες ἑπτὰ, ἐκλεκταὶ ταῖς σαρξὶ καὶ καλαὶ
 τῷ εἶδει, καὶ ἐνέμοντο ἐν τῷ ἄχει. καὶ ἰδοὺ ἕτεραι ἑπτὰ βόες ἀνέ-
 βαινον ὀπίσω αὐτῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, πονηραὶ καὶ αἰσχροὶ τῷ εἶδει
 καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξίν, ἃς οὐκ εἶδον τοιαύτας ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγύπτῳ
217 αἰσχροτέρας. καὶ κατέφαγον αἱ βόες αἱ λεπταὶ καὶ αἰσχροὶ τὰς ἑπτὰ
 βόας τὰς πρώτας τὰς καλὰς καὶ ἐκλεκτάς, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰς κοιλίας
 αὐτῶν· <καὶ οὐ διάδηλοι ἐγένοντο ὅτι εἰσῆλθον εἰς τὰς κοιλίας αὐτῶν>,
218 καὶ αἱ ὄψεις αὐτῶν αἰσχροὶ, καθὰ καὶ τὴν ἀρχὴν [εἶπον]. ἐξεγερθεὶς
 δὲ ἐκοιμήθη, καὶ εἶδον πάλιν ἐν τῷ ὕπνῳ μου, καὶ ὡς ἑπτὰ στάχυες
 ἀνέβαινον ἐν πυθμένι ἐνί, πλήρεις καὶ καλοί· ἄλλοι δὲ ἑπτὰ στάχυες
 λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνεφύοντο ἐχόμενοι· καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ
219 στάχυες τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς πλήρεις" (Gen. 41, 17-24). ὁρᾶς μὲν
 δὴ <τ>ὸ προοίμιον τοῦ φιλαύτου, ὃς κινητὸς καὶ στρεπτὸς καὶ μετα-
 βλητὸς ὢν κατὰ τε σῶμα καὶ ψυχὴν φησιν· "ὥμην ἐστάναι," καὶ οὐκ
 ἐλογίσαστο, ὅτι μόνῳ θεῷ τὸ ἀκλινὲς καὶ πάγιόν ἐστιν οἰκεῖον καὶ εἶ
220 τις αὐτῷ φίλος. τῆς μὲν ἀκλινοῦς περὶ αὐτὸν δυνάμειος σαφειστάτη
 πίστις ὅδε ὁ κόσμος, αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων-ὁπότε
 δὲ ὁ κόσμος ἀρρεπῆς, ὁ δημιουργὸς πῶς οὐ βέβαιος; -, εἶτα μέντοι
221 καὶ οἱ ἀψευδέστατοι μάρτυρες ἱεροὶ χρησιμοί· λέγεται γὰρ ἐκ προσώ-
 που τοῦ θεοῦ· "Ἰδε ἐγὼ ἐστηκα ἐκεῖ πρὸ τοῦ σέ ἐπὶ τῆς πέτρας ἐν
 Χωρήβ" (Exod. 17, 6), ἴσον τῷ | οὗτος ἐγὼ ὁ ἐμφανῆς καὶ ἐνταῦθα
 ὢν ἐκεῖ τέ εἰμι καὶ πανταχοῦ, πεπληρωκὼς τὰ πάντα, ἐστὼς ἐν
 ὁμοίῳ καὶ μένων, ἄτρεπτος ὢν, πρὶν ἢ σέ ἢ τι τῶν ὄντων εἰς γένεσιν
 ἐλθεῖν, ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης καὶ πρεσβυτάτης ἰδρυμένος δυνάμειος ἀρχῆς,
 ἀφ' ἧς ἢ τῶν ὄντων γένεσις ὡμβρησε καὶ τὸ σοφίας ἐπλήμμυρε νᾶμα.
222 ἐγὼ γὰρ εἰμι "ὁ ἐξαγαγὼν ἐκ πέτρας ἀκροτόμου πηγὴν ὕδατος"
 (Deut. 8, 15) ἐν ἑτέροις εἴρηται. μαρτυρεῖ δὲ καὶ Μωυσῆς περὶ τοῦ
 μὴ τρέπεσθαι τὸ θεῖον φάσκων· "εἶδον τὸν τόπον οὗ εἰστήκει ὁ θεὸς
 τοῦ Ἰσραὴλ" (Exod. 24, 10), τὸ μὴ μεταβάλλειν διὰ τῆς στάσεως καὶ
223 ἰδρύσεως αἰνιττόμενος. ἀλλὰ γὰρ τοσαύτη περὶ τὸ θεῖόν ἐστιν
 ὑπερβολὴ τοῦ βεβαίου, ὥστε καὶ ταῖς ἐπιλεγεμέναις φύσεσιν ἐχυρότη-
 τος, ὡς ἀρίστου κτήματος, μεταδίδωσιν. αὐτίκα γέ τοι τὴν πλήρη
 χαρίτων διαθήκην ἑαυτοῦ-νόμος δ' ἐστὶ καὶ λόγος τῶν ὄντων ὁ

πρεσβύτατος-ὡς ἂν ἐπὶ βάσεως τῆς τοῦ δικαίου ψυχῆς ἄγαλμα
 θεοειδὲς ἰδρῦσεσθαι παγίως φησίν, ἐπειδὴν λέγει τῷ Νῶε· "στήσω τὴν
 224 διαθήκην μου πρὸς σέ" (Gen. 9, 11). παρεμφαίνει δὲ καὶ δύο ἕτερα,
 ἐν μὲν ὅτι τὸ δίκαιον ἀδιαφορεῖ διαθήκης θεοῦ, ἕτερον δὲ ὅτι οἱ μὲν
 ἄλλοι χαρίζονται τὰ διαφέροντα τῶν λαμβανόντων, ὁ δὲ θεὸς οὐ μόνον
 ταῦτα, ἀλλὰ αὐτοὺς ἐκείνους ἑαυτοῖς· ἐμὲ γὰρ ἐμοὶ δεδώρηται καὶ
 ἕκαστον τῶν ὄντων ἑαυτῷ· τὸ γὰρ "στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς
 225 σέ" ἴσον ἐστὶ τῷ "σοὶ δωρήσομαι." σπουδάζουσι δὲ καὶ πάντες οἱ
 θεοφιλεῖς τὸν φιλοπραγμοσύνης χειμῶνα ἀποδιδράσκοντες, ἐν ᾧ σάλος
 καὶ κλύδων ἀεὶ κυκᾶται, τοῖς τῆς ἀρετῆς εὐδίαις καὶ ναυλοχωτάτοις
 226 ἐνορμίζεσθαι λιμέσιν. οὐχ ὄραξ, οἷα περὶ Ἀβραὰμ λέγεται τοῦ σοφοῦ,
 ὡς ἐστὶν "ἐστὼς ἐνώπιον κυρίου" (Gen. 18, 22); πότε γὰρ εἰκὸς δύνα-
 σθαι στήναι διάνοιαν μηκέθ' ὡς ἐπὶ τρυτάνης ταλαντεύουσαν ἢ ὅτε
 227 ἀντικρὺς ἐστὶ θεοῦ, ὁρῶσά τε καὶ ὁρωμένη; διχόθεν γὰρ αὐτῇ τὸ
 ἀρρεπές, ἐκ μὲν τοῦ ὄραν τὸν ἀσύγκριτον, ὅτι ὑπὸ τῶν ὁμοίων πρα-
 γμάτων οὐκ ἀνθέλκεται, ἐκ δὲ τοῦ ὄρασθαι, ὅτι ἦν ἀξίαν ἐκρινεν εἰς
 ὄψιν ὁ ἡγεμὼν τὴν ἑαυτοῦ <ἐλθεῖν, τ>ᾧ ἀρίστῳ μόνῳ προσεκλήρωσεν,
 αὐτῷ. καὶ Μωυσεῖ μέντοι θεοπρόπιον ἐχρήσθη τοιόνδε· "σὺ αὐτοῦ
 στήθι μετ' ἐμοῦ" (Deut. 5, 31), δι' οὗ τὰ λεχθέντα ἄμφω παρίστα-
 ται, τό τε μὴ κλίνεσθαι τὸν ἀστεῖον καὶ ἡ τοῦ ὄντος περὶ πάντα
 228 βεβαιότης. καὶ γὰρ τῷ ὄντι τὸ τῷ θεῷ συνεγγίζον οἰκειοῦται
 κατὰ τὸ ἄτρεπτον αὐτοστατοῦν, καὶ ἡρεμήσας ὁ νοῦς, ἡλίκον ἐστὶν
 ἀγαθὸν ἡρεμία, σαφῶς ἔγνω καὶ θαυμάσας αὐτῆς | τὸ κάλλος ὑπέλαβεν,
 ὅτι ἡ θεῷ μόνῳ προσκεκλήρωται ἢ τῇ μεταξὺ φύσει θνητοῦ καὶ ἀθανά-
 229 του γένους. φησὶ γοῦν· "κάγω εἰστήκειν ἀνά μέσον κυρίου καὶ ὑμῶν"
 (Deut. 5, 5), οὐχὶ τοῦτο δηλῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ ποδῶν ἡρή-
 ριστο, ἀλλ' ἐκεῖνο βουλόμενος ἐμφῆναι, ὅτι ἡ τοῦ σοφοῦ διάνοια χει-
 μῶνων μὲν καὶ πολέμων ἀπαλλαγεῖσα, νηνέμῳ δὲ γαλήνῃ καὶ βαθείᾳ
 230 εἰρήνῃ χρωμένη κρείττων μὲν ἐστὶν ἀνθρώπου, θεοῦ δὲ ἐλάττων. ὁ
 μὲν γὰρ ἀγελαῖος ἀνθρώπειος νοῦς σείεται καὶ κυκᾶται πρὸς τῶν ἐπι-
 τυχόντων, ὁ δ' ἄτε μακάριος καὶ εὐδαίμων ἀμέτοχος κακῶν· μεθόριος
 δὲ ὁ ἀστεῖος, ὡς κυρίως εἰπεῖν μήτε θεὸν αὐτὸν εἶναι μήτε ἄνθρωπον,
 ἀλλὰ τῶν ἄκρων ἐφαπτόμενον, ἀνθρωπότητι μὲν θνητοῦ γένους, ἀρετῇ
 231 δὲ ἀφθάρτου. τούτῳ παραπλήσιόν ἐστὶ καὶ τὸ χρησθὲν λόγιον ἐπὶ τοῦ
 μεγάλου ἱερέως· "ὅταν" γὰρ φησὶν "εἰσὶ ἕως τὰ ἅγια τῶν ἁγίων,
 ἄνθρωπος οὐκ ἔσται, ἕως ἂν ἐξέλθῃ" (Lev. 16, 17); εἰ δὲ μὴ γίνεται
 τότε ἄνθρωπος, δῆλον ὅτι οὐδὲ θεός, ἀλλὰ λειτουργὸς θεοῦ, κατὰ μὲν
 τὸ θνητὸν γενέσει, κατὰ δὲ τὸ ἀθάνατον οἰκειούμενος τῷ ἀγενήτῳ.
 232 τὴν δὲ μέσην τάξιν εἴληχεν, ἕως ἂν ἐξέλθῃ πάλιν εἰς τὰ τοῦ σώματος
 καὶ τῆς σαρκὸς οἰκεῖα. καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν· ὅταν μὲν ἐξ ἔρωτος
 θείου κατασχεθεῖς ὁ νοῦς, συντείνας ἑαυτὸν ἄχρι τῶν ἀδύτων, ὁρμῇ
 καὶ σπουδῇ πάσῃ χρώμενος προέρχεται, θεοφορούμενος ἐπιλέλησται
 μὲν τῶν ἄλλων, ἐπιλέλησται δὲ καὶ ἑαυτοῦ, μόνου <δ>ὲ μέμνηται καὶ
 ἐξήρτηται τοῦ δορυφορουμένου καὶ θεραπευομένου, ᾧ τὰς ἱεράς καὶ
 233 ἀναφεῖς καθαγιαζῶν ἀρετάς ἐκθυμιᾷ. ἐπειδὴν δὲ στή <τ>ὸ ἐνθουσιῶ-

δες και ὁ πολὺς ἡμερος χαλάσῃ, παλινδρομήσας ἀπὸ τῶν θείων ἀνθρω-
 πος γίνεται, τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐντυχόν, ἅπερ ἐν τοῖς προφυλαίοις ἐφή-
234 δρουν, ἵνα αὐτὸ μόνον ἐκκύψαντα ἔνδοθεν ἐξαρκάσῃ. τὸν μὲν
 οὖν τέλειον οὔτε θεὸν οὔτε ἀνθρωπον ἀναγράφει Μωυσῆς, ἀλλ', ὡς ἔφην,
 μεθόριον τῆς ἀγενήτου καὶ φθαρτῆς φύσεως· τὸν δὲ προκόπτοντα πάλιν
 ἐν τῇ μεταξὺ χώρα ζώντων καὶ τεθνηκότων τάττει, ζῶντας μὲν καλῶν
 τοὺς συμβιῶντας φρονήσει, τεθνηκότας δὲ τοὺς ἀφροσύνη χαίροντας.
235 λέγεται γὰρ ἐπὶ Ἀαρῶν ὅτι "ἔστη ἀνὰ μέσον τῶν τεθνηκότων <καὶ
 τῶν ζώντων>, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις" (Num. 16, 48). ὁ γὰρ προ-
 κόπτων οὔτε ἐν τοῖς τεθνηκόσι τὸν ἀρετῆς βίον ἐξετάζεται, πόθον καὶ
 ζῆλον ἔχων τοῦ καλοῦ, οὔτε ἐν τοῖς | μετὰ τῆς ἄκρας καὶ τελείας
 ζῶσιν εὐδαιμονίας· ἔτι γὰρ πρὸς τὸ πέρασ ἐνδεῖ-, ἀλλ' ἐκατέρων
236 ἐφάπτεται. διὸ καὶ κυρίως ἐπιλέγεται τὸ "ἐκόπασεν ἡ θραῦσις", ἀλλ'
 οὐκ ἐπαύσατο· παύεται μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν τελείων τὰ περιθραύοντα καὶ
 κατακλῶντα καὶ καταγνύντα τὴν ψυχὴν, μειοῦται δὲ ἐπὶ τῶν προκοπόν-
 των ὡς ἂν αὐτὸ μόνον ἀνακοπτόμενα καὶ στελλόμενα.
237 Τῆς οὖν στάσεως καὶ ἰδρύσεως καὶ τῆς ἐν ταύτῃ κατὰ
 τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἄτρεπτον εἰς αἰὲ μόνῃς πρῶτον μὲν ὑπαρχούσης
 περὶ τὸ ὄν, ἔπειτα δὲ περὶ τὸν τοῦ ὄντος λόγον, ὃν διαθήκην ἐκάλεσε,
 τρίτον δὲ περὶ τὸν σοφὸν καὶ τέταρτον περὶ τὸν προκόπτοντα, τί παθῶν
 ὁ φαῦλος καὶ πάσαις ἀραῖς ἔνοχος νοῦς ᾤήθη μόνος ἵστασθαι δύνα-
 σθαι, φορούμενος ὡσπερ ἐν κατακλισμῷ καὶ κατασυρόμενος ταῖς τῶν
 ἐπιρρεόντων διὰ τοῦ νεκροφορουμένου σώματος δίναις ἐπαλλήλοις;
238 "ὥμην" γὰρ φησιν "εἰσῆλθαι ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ" (Gen. 41, 17).
 λόγον δὲ συμβολικῶς ποταμὸν εἶναι φαμεν, ἐπειδὴ ἐκάτερος ἕξω τε
 φέρεται καὶ ῥέων συντόνω χρῆται τῷ τάχει καὶ τοτὲ μὲν εὐφορεῖ
 πλημμύραις ὁ μὲν ὕδατος, ὁ δὲ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων, τοτὲ δὲ ἀφο-
239 ρεῖ χαλῶμενος καὶ συνίζων· καὶ ὠφελουσι μέντοι ὁ μὲν ἄρδων τὰς ἀρού-
 ρας, ὁ δὲ τὰς τῶν φιληκόων ψυχὰς, καὶ ἔστιν ὅτε βλάπτουσι κυμήναντες,
 ὁ μὲν τὴν ὁμορον γῆν ἐπικλύσας, ὁ δὲ ἀνακυκήσας καὶ συγχέας τὸν τῶν
240 οὐ προσεχόντων λογισμὸν. οὗτος μὲν εἰκάζεται ποταμῷ. διττὴ
 δὲ λόγου φύσις, ἡ μὲν ἀμείνων, ἡ δὲ χείρων, ἀμείνων μὲν ἡ ὠφε-
241 λούσα, χείρων δὲ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἡ βλάπτουσα. παραδείγματα δὲ
 ἐκατέρας τοῖς δυναμένοις ὄραν ἀνέθηκε Μωυσῆς ἀριδηλότατα· "ποτα-
 μὸς" γὰρ φησι "πορεύεται ἐξ Ἐδέμ ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν
242 ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς" (Gen. 2, 10). καλεῖ δὲ τὴν μὲν τοῦ
 ὄντος σοφίαν Ἐδέμ, ἧς ἐρμηνεῖα τρυφή, διότι, οἶμαι, ἐντρύφημα καὶ
 θεοῦ σοφία καὶ σοφίας θεός, ἐπεὶ καὶ ἐν ὕμνοις ᾄδεται· "κατατρύφησον
 τοῦ κυρίου" (Psalm. 36, 4). κάτεισι δὲ ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τῆς σοφίας
 ποταμοῦ τρόπον ὁ θεῖος λόγος, ἵνα ἄρδη καὶ ποτίζη τὰ ὀλύμπια καὶ
 οὐράνια φιλαρέτων ψυχῶν βλαστήματα καὶ φυτὰ, ὡσανεὶ παράδεισον.
243 ὁ δὲ ἱερὸς οὗτος λόγος ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς, λέγω δὲ εἰς
 τὰς τέσσαρας ἀρετὰς σχίζεται, ὧν ἐκάστη βασιλὶς ἐστι· τὸ γὰρ ἀφο-
 ρίζεσθαι εἰς ἀρχὰς οὐ τοπικοῖς ὅροις, ἀλλὰ βασιλείᾳ ἔοικεν, ἵν' ἐπιδείξας
 τὰς ἀρετὰς εὐθύς ἀποφήνη | καὶ τὸν χρώμενον αὐταῖς σοφὸν βασιλέα,

κεχειροτονημένον οὐ πρὸς ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀψευδοῦς καὶ ἀδεκάστου
244 καὶ μόνης ἐλευθέρως φύσεως. λέγουσι γὰρ τῷ Ἀβραάμ οἱ κατιδόντες αὐτοῦ
 τὸ ἀστεῖον· "βασιλεὺς παρὰ θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡμῖν" (Gen. 23, 6), δόγμα
 τιθέμενοι τοῖς περὶ φιλοσοφίαν διατρίβουσιν, ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἄρχων
 καὶ βασιλεὺς καὶ ἡ ἀρετὴ ἀνυπεύθυνος ἀρχὴ τε καὶ βασιλεία.
245 τοῦτον τὸν λόγον εἰκάσας ποταμῶ τις τῶν ἐταίρων Μωυσέως
 ἐν ὕμνοις εἶπεν· "ὁ ποταμὸς τοῦ θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων" (Psalm. 64,
 `10). κα<ίτο>ι τινα τῶν ἐπὶ γῆς ῥεόντων ἄλογον κυριολογεῖσθαι· ἀλλ',
 ὡς ἔοικε, πλήρη τοῦ σοφίας νάματος τὸν θεῖον λόγον διασυνίστησι,
 μηδὲν ἔρημον καὶ κενὸν ἑαυτοῦ μέρος ἔχοντα, <μᾶλλον> δέ, ὡς εἶπέ τις,
 ὅλον δι' ὅλων ἀναχεόμενον καὶ αἰρόμενον εἰς ὕψος διὰ τὴν συνεχῆ καὶ
246 ἐπάλληλον τῆς ἀεννάου πηγῆς ἐκείνης φορᾶν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ἄσμα
 τοιοῦτον· "τὸ ὄρμημα τοῦ ποταμοῦ εὐφραίνει τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ" (Psalm.
 `45, 5). ποῖαν πόλιν; ἡ γὰρ νῦν οὖσα ἱερὰ πόλις, ἐν ἣ καὶ ἅγιος νεὼς ἔστι,
 μακρὰν ὡσπερ θαλάττης καὶ ποταμῶν συνώκισται· ὡς δῆλον εἶναι, ὅτι τοῦ
247 προφανοῦς ἕτερόν τι βούλεται δι' ὑπονοιῶν παραστήσαι. τῷ γὰρ ὄντι τοῦ
 θεοῦ λόγου ῥύμη *** καὶ συνεχῶς μεθ' ὄρμητος ἐν τάξει φερομένη
248 πάντα διὰ πάντων ἀναχεῖ τε καὶ εὐφραίνει. πόλιν γὰρ θεοῦ καθ' ἓνα μὲν
 τρόπον τὸν κόσμον καλεῖ, ὃς ὅλον τὸν κρατῆρα τοῦ θεοῦ πόματος
 δεξάμενος <ἡκρατ>ίστατο καὶ γανωθεὶς ἀναφαιρέτου καὶ ἀσβέστου τῆς
 εἰς ἅπαντα τὸν [ἐπὶ τὸν] αἰῶνα εὐφροσύνης ἐπέλαχε, καθ' ἕτερον
 δὲ τὴν ψυχὴν τοῦ σοφοῦ, ἣ λέγεται καὶ ἐμπεριπατεῖν ὁ θεὸς ὡς ἐν
 πόλει· "περιπατήσω" γὰρ φησιν "ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι [ἐν] ὑμῶν
249 θεός" (Lev. 26, 12). καὶ ψυχῆ δ' εὐδαίμονι τὸ ἱερώτατον ἔκπωμα
 προτεινούση τὸν ἑαυτῆς λογισμὸν τίς ἐπιχεῖ τοὺς ἱεροὺς κυάθους τῆς
 πρὸς ἀλήθειαν εὐφροσύνης, ὅτι μὴ <ὁ οἰνοχόος τοῦ θεοῦ καὶ συμπο-
 σίαρχος λόγος, οὐ διαφέρων τοῦ πόματος, ἀλλ' αὐτὸς ἄκρατος ὢν, τὸ
 γάνωμα, τὸ ἥδυσμα, ἡ ἀνάχυσις, ἡ εὐθυμία, τὸ χαρᾶς, τὸ εὐφροσύνης
 ἀμβρόσιον, ἵνα καὶ αὐτοὶ ποιητικοῖς ὀνόμασι χρῆσώμεθα, φάρμακον;
250 ἡ δὲ θεοῦ πόλις ὑπὸ Ἑβραίων Ἱερουσαλήμ καλεῖται, ἥς μετα-
 ληφθὲν τοῦνομα ὄρασις ἔστιν εἰρήνης. ὥστε μὴ ζῆτει τὴν τοῦ | ὄντος
 πόλιν ἐν κλίμασι γῆς-οὐ γὰρ ἐκ ζύλων ἢ λίθων δεδημιούργηται-,
 ἀλλ' ἐν ψυχῇ ἀπολέμῳ καὶ ὀξυδορκούσῃ <τέλο>ς προτεθειμένη τὸν [δ]ε
251 θεωρητικὸν καὶ εἰρηναῖον βίον. ἐπεὶ καὶ τίνα σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον
 εὔροι τις ἂν οἶκον ἐν τοῖς οὖσι θεῶ ἢ φιλοθεάμονα διάνοιαν, πάνθ'
252 ὄραν ἐπειγομένην καὶ μηδὲ ὄναρ στάσεως ἢ ταραχῆς ἐφιεμένην; ὑπηχεῖ
 δέ μοι πάλιν τὸ εἰωθὸς ἀφανῶς ἐνομιλεῖν πνεῦμα ἀόρατον καὶ φησιν·
 ὦ οὗτος, ἔοικας ἀνεπιστήμων εἶναι καὶ μεγάλου καὶ περιμαχίτου πράγ-
 ματος, ὅπερ ἀφθόνως-πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα εὐκαίρως ὑφηγησάμην
253 -ἀναδιδάξω. ἴσθι δὲ, <ὦ γενναῖε, ὅτι θεὸς μόνος ἡ ἀψευδестаτή
 καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἔστιν εἰρήνη, ἡ δὲ γεννητὴ καὶ φθαρτὴ οὐσία πᾶσα
 συνεχῆς πόλεμος. καὶ γὰρ ὁ μὲν θεὸς ἐκούσιον, ἀνάγκη δὲ ἡ οὐσία·
 ὃς ἂν οὖν ἰσχύσει πόλεμον μὲν καὶ ἀνάγκην καὶ γένεσιν καὶ φθορὰν
 καταλιπεῖν, αὐτομολῆσαι δὲ πρὸς τὸ ἀγέννητον, πρὸς τὸ ἀφθαρτον, πρὸς
 τὸ ἐκούσιον, πρὸς εἰρήνην, λέγοιτ' ἂν ἐνδίκως ἐνδιαίτημα καὶ πόλις

254 εἶναι θεοῦ. μηδὲν οὖν διαφερέτω σοι ἢ ὄρασιν εἰρήνης ἢ ὄρασιν θεοῦ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ὀνομάζειν, ὅτι δὲ τῶν πολυωνύμων τοῦ ὄντος δυνάμεων οὐ θιασώτης μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔξαρχός ἐστιν εἰρήνης.

255 καὶ Ἀβραάμ μέντοι τῷ σοφῷ δώσειν φησὶ κληρον γῆς "ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ <Αἰγύπτου ἕως τοῦ ποταμοῦ> τοῦ μεγάλου Εὐφράτου" (Gen. 15, 18), οὐ χώρας ἀποτομῆν μᾶλλον ἢ τὴν περὶ αὐτοὺς ἡμᾶς ἀμείνω μοῖραν. Αἰγύπτου μὲν γὰρ ἀπεικάζεται ποταμῷ τὸ ἡμέτερον σῶμα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ ἐγγινόμενα πάθη, τῷ δὲ

256 Εὐφράτη <ψυχ>ῆ καὶ τὰ φίλα ταύτη. δόγμα δὴ τίθεται βιω-
φελέστατον καὶ συνεκτικώτατον, ὅτι ὁ σπουδαῖος κληρον ἔλαχε ψυχῆν καὶ τὰς ψυχῆς ἀρετάς, ὡσπερ ὁ φαῦλος ἔμπαλιν σῶμα καὶ τὰς σώμα-
257 τος καὶ διὰ σώματος κακίας. τὸ δὲ ἀπὸ δύο δηλοῖ, ἐν μὲν τὸ σὺν ἐκείνῳ ἀφ' οὗ λέγεται, ἕτερον δὲ <τ>ὸ χωρὶς αὐτοῦ. ὅταν μὲν γὰρ λέγωμεν ἀπὸ πρωίας ἄχρις ἐσπέρας% ὥρα> εἶναι δώδεκα καὶ ἀπὸ νεομηνίας ἄχρι τριακάδος ἡμέρας τριάκοντα, συγκατατάττομεν τὴν τε πρώτην ὥραν καὶ τὴν νεομηνίαν· ὅταν δὲ τις ἀπὸ τῆς πόλεως φῆ | τὸν ἀγρὸν ἀπέχειν σταδίους τρεῖς ἢ τέτταρας, δίχα τῆς πόλεως δήπου
258 φησίν. ὥστε καὶ νῦν τὸ "ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου" νομιστέον τὸ χωρὶς ἐκείνου παραλαμβάνεσθαι· βούλεται γὰρ διοικήσας ἡμᾶς τῶν σωματικῶν, ἄπερ ἐν ῥύσει καὶ φθορᾷ φθειρομένη καὶ φθειρούση θεωρεῖται, κληρον ψυχῆς λαβεῖν μετὰ τῶν ἀφθάρτων καὶ ἀφθαρσίας ἀξίῳ
259 ἀρετῶν. οὕτω μέντοι τὸ εἰκάσθαι ποταμῷ λόγον ἐπαινετὸν ἰχνηλατοῦντες εὐρήκαμεν. ὁ δὲ ψεκτὸς αὐτὸς ἄρα ἦν ὁ Αἰγύπιος ποταμός, ἀνάγωγός τις καὶ ἀμαθής, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ἀψυχος λόγος· οὗ χάριν καὶ εἰς αἶμα μεταβάλλει (Exod. 7, 20), τρέφειν οὐ δυνάμενος-ὁ γὰρ ἀπαιδευσίας λόγος οὐ πότιμος-καὶ εὐτοκεῖ μέντοι βατράχοις (Exod. 8, 6) ἀναίμοις καὶ ἀψύχοις, καινὸν καὶ τραχὺν ἦχον, ἀλγημα ἀκοῆς,
260 ἀπηχοῦσι. λέγεται δέ, ὅτι καὶ οἱ ἐν αὐτῷ πάντες ἰχθύες ἐφθάρησαν (Exod. 7, 21), οἱ συμβολικῶς εἰσι τὰ νοήματα· ταῦτα γὰρ ἐννήχεται καὶ ἐγγίνεται ὡς ἐν ποταμῷ τῷ λόγῳ, ζῴοις εἰκότα καὶ ψυχούντα αὐτόν· ἐν δὲ ἀπαιδευτῷ λόγῳ τέθνηκε τὰ ἐνθυμήματα· συνετὸν γὰρ οὐδὲν ἔστιν εὐρεῖν, ἀλλὰ κολωῶν τινας ἀκόσμους καὶ ἀμετροπεεῖς, ὡς εἶπέ τις, φωνάς.

261 Περὶ μὲν δὴ τούτων ἄλλις. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον στάσιν καὶ ποταμόν, ἀλλὰ καὶ χεῖλη ποταμοῦ φαντασιωθῆναι ὁμολογεῖ φάσκων· "ῥῆμην ἐστάναι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ" (Gen. 41, 17), ἀναγκαῖον
262 ἂν εἶη καὶ περὶ χείλους τὰ καιρία ὑπομνήσαι. φαίνεται τοίνυν ἕνεκα δεῖν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἢ φύσις χεῖλη ζῴοις καὶ μάλιστα ἀνθρώποις ἀρμόσασθαι· ἐνδὸς μὲν ἡσυχίας-ἔρυμα γὰρ ταῦτα καὶ φραγμὸς ὀχυρώτατος φωνῆς-, ἑτέρου δὲ ἐρμηνείας· διὰ γὰρ τούτων τὸ τῶν λόγων νᾶμα φέρεται· συναχθέντων μὲν γὰρ ἐπέχεται, φέρεσθαι δ' ἀμήχανον
263 μὴ διαστάντων. ἐκ δὲ τούτου γυμνάζει καὶ συγκροτεῖ πρὸς ἄμφω, τὸ λέγειν καὶ ἡσυχάζειν, ἑκατέρου τὸν ἀρμόττοντα καιρὸν παραφυλάττοντας. οἷον ἀκοῆς ἄξιόν τι λέγεται; πρόσεχε μηδὲν ἐναντιούμενος ἐν ἡσυχίᾳ κατὰ τὸ Μωυσέως παράγγελμα, τὸ "σιώπα καὶ ἄκουε" (Deut.

264`27, 9). τῶν γὰρ εἰς τὰς ἐριστικὰς γνωσιμαχίας ἀφικνουμένων οὐδ' ἂν εἷς κυρίως οὔτε λέγειν οὔτ' ἀκούειν νομισθείη, τῷ δὲ μέλλοντι πρὸς 265 ἀλήθειαν *** ὠφέλιμον. πάλιν ὅταν ἴδῃς ἐν τοῖς τοῦ βίου πολέμοις καὶ κακοῖς τὴν ἴλεω τοῦ θεοῦ χεῖρα καὶ δύναμιν ὑπερέχουσαν καὶ προασπίζουσαν, ἠρέμησον· οὐ γὰρ δεῖται | συμμαχίας ὁ βοηθὸς οὗτος. ἔστι δὲ καὶ τούτου δείγμα τὸ ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς κατακείμενον, τὸ "κύριος πολεμήσει ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσεσθε" 266 (Exod. 14, 14). ἐάν γε μὴν ἴδῃς τὰ γνήσια ἔγγονα καὶ πρωτότοκα Αἰγύπτου φθειρόμενα (Exod. 11, 5), τὸ ἐπιθυμῆναι, τὸ ἡδεσθαι, τὸ λυπεῖσθαι, τὸ φοβεῖσθαι, τὸ ἀδικεῖν, τὸ ἀφραίνειν, τὸ ἀκολασταίνειν καὶ ὅσα τούτων ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ, καταπλαγεῖς ἡσύχαζε, τὸ φοβερόν τοῦ 267 θεοῦ κράτος ὑποπτήξας. "οὐ γὰρ γρύξει" φησὶ "κύων τῇ γλώσσει, οὐδ' ἀπ' ἀνθρώπου ἕως κτήνους" (ibid. 7), ἴσον τῷ οὔτε τὴν κυνώδη γλώσσαν ὑλακτοῦσάν τε καὶ κράζουσαν οὔτε τὸν ἐν ἡμῖν ἄνθρωπον, ἡγεμόνα νοῦν, οὔτε τὸ κτηνώδες θρέμμα, τὴν αἴσθησιν, προσήκει γαυριᾶν, ὅταν ἀναιρεθέντος τοῦ παρ' ἡμᾶς ὅλον ἔζωθεν τὸ συμμαχικὸν 268 αὐτοκέλευστον ὑπερασπιούν ἡκη. πολλοὶ δὲ συμβαίνουσι καιροὶ μὴ ἐφαρμόζοντες ἡσυχία, τὰς δὲ καταλογάδην ῥήσεις ἐπιζητούντες· ὧν πάλιν ἰδεῖν ἔστιν ἀνακείμενα ὑπομνήματα. πῶς; ἀγαθοῦ τις γέγονεν ἀπροσδόκητος μετουσία; καλὸν οὖν εὐχαριστῆσαι καὶ τὸν ἐπιπέμψαντα 269 ὑμνήσαι. τί οὖν τὸ ἀγαθόν; τέθνηκε τὸ ἐπιτιθέμενον ἡμῖν πάθος καὶ πρηνὲς ἄταφον ἔρριπται; μὴ μέλλωμεν οὖν, ἀλλὰ <χορὸν> στησάμενοι τὴν ἱεροπρεπεστάτην ἄδωμεν ὠδὴν, παρακελευόμενοι λέγειν πᾶσιν. "ἄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς 270 θάλασσαν" (Exod. 15, 1). ἀλλὰ γὰρ ἡ μὲν τοῦ πάθους φθορὰ καὶ μετανάστασις ἀγαθόν, ἀλλ' οὐ τέλειον ἀγαθόν· ἡ δὲ σοφίας εὔρεσις ὑπερβάλλον καλόν· ἥς εὑρεθείσης ἅπας ὁ λεὼς οὐ καθ' ἐν μέρος μουσικῆς, ἀλλὰ κατὰ πάσας αὐτῆς τὰς ἀρμονίας καὶ μελωδίας ὄσεται. 271 "τότε" γὰρ φησιν "ἦσεν Ἰσραὴλ τὸ ἄσμα τοῦτο ἐπὶ τοῦ φρέατος" (Num. 21, 17), λέγω δὲ ἐπὶ τῆς πάλαι μὲν κεκρυμμένης, ἀναζητηθείσης δὲ αὖθις καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀνευρημένης βαθείας τὴν φύσιν ἐπιστήμης, 272 ἣ νόμος τὰς τῶν φιλοθεαμόνων ἄρδων λογικὰς ἐν ψυχαῖς ἀρούρας. τί δέ; ὅταν συγκομίσωμεν τὸν γνήσιον διανοίας καρπὸν, οὐ παραγγέλλει ἡμῖν ὁ ἱερός λόγος ὡσπερ ἐν καρτάλῳ (Deut. 26, 2. 4) τῷ λογισμῷ τὰς ἀπαρχὰς τῆς εὐφορίας ὧν ἦνθησεν, ὧν ἐβλάστησεν, ὧν ἐκαρποφόρησεν ἡ ψυχὴ καλῶν, ἐπιδεικνυμένους ἀντικρυς οὕτω ῥητορεύειν, τὰ εἰς τὸν τελεσφόρον θεὸν ἐγκώμια λέγοντας· "ἔξεκάθηρα τὰ ἅγια ἀπὸ τῆς οἰκίας μου" (ibid. 13) καὶ ἐταμειυσάμην | ἐν τῷ τοῦ θεοῦ οἴκῳ, ταμίας καὶ φύλακας αὐτῶν ἐπιστήσας τοὺς ἀριστίνδην ἐπιλεγμένους 273 πρὸς τὴν ἱεράν νεωκορίαν. οὗτοι δὲ εἰσι Λευῖται καὶ προσήλυτοι καὶ ὄρφανοὶ καὶ χῆραι (ibid.)· οἱ μὲν ἰκέται, οἱ δὲ μετανάσται καὶ πρόσφυγες, οἱ δὲ ἀπωρφανισμένοι καὶ κεχηρευκότες γενέσεως, θεὸν δὲ τὸν τῆς ψυχῆς θεραπευτρίδος ἄνδρα καὶ πατέρα γνήσιον ἐπιγεγραμμένοι. 274 τοῦτον μὲν δὴ τὸν τρόπον καὶ λέγειν καὶ ἡσυχάζειν ἐμπρεπέστατον. τὸ δὲ ἐναντίον μεμελετήκασιν οἱ φαῦλοι· καὶ γὰρ ἡσυχίας ἐπι-

λήπτου καὶ ἑρμηνείας ὑπαιτίου ζηλωταὶ γέγονασιν, ἐκάτερον ἐπ' ὀλέθρῳ
275 ἑαυτῶν τε καὶ ἑτέρων συγκροτοῦντες. τὸ δὲ πλεόν ἐστὶν αὐτοῖς τῆς
ἀσκήσεως ἐν τῷ λέγειν ἂ μὴ δεῖ· τὸ γὰρ στόμα διανοίξαντες καὶ
ἐάσαντες ἀχαλίνωτον, καθάπερ ῥεύμα ἀκατάσχετον, φέρεσθαι τὸν ἀκρι-
τόμυθον, ἧ φασιν οἱ ποιηταί, λόγον ἰᾶσι, μυρία τῶν ἀλυσιτελῶν
276 προσεπισύροντα. τοιγαροῦν οἱ μὲν ἐπὶ συνηγορίαν ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας
καὶ πάσης πλεοναζούσης ὀρμῆς ἐτρέποντο, ἄλογον πάθος ἐπιτεχνίζοντες
ἡγεμόνι λογισμῶ, <ἔτι δ> καὶ ταῖς ἐριστικαῖς φιλονεικίαις <ἐπ>αποδυσά-
μενοι συνεπλάκησαν, ἐλπίσαντες τὸ ὁρατικὸν πηρῶσαι γένος καὶ
κατὰ κρημνῶν καὶ βαράθρων, ἐξ ὧν οὐδ' ἂν ἔτι γένοιτο διαναστῆναι,
277 δυνήσεσθαι ῥῖψαι. ἔνιοι δὲ οὐ μόνον ἀντιπάλους ἑαυτοῦς τῆς ἀνθρωπίνης
ἀπέφηναν ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας· ἐπὶ τοσοῦτον ἀπονοίας ἤλασαν.
τοῦ μὲν οὖν φιλοπαθοῦς ἔξαρχος ἀναγράφεται θιάσου τῆς Αἰγυπτίας
χώρας ὁ βασιλεὺς, Φαραώ· λέγεται γὰρ τῷ προφήτῃ· Ἴδου αὐτὸς
ἐκπορεύεται ἐπὶ τὸ ὕδωρ, καὶ στήσῃ συναντῶν αὐτῷ παρὰ τὸ χεῖλος
278 τοῦ ποταμοῦ" (Exod. 7, 15). τοῦ μὲν γὰρ ἴδιον ἐπὶ τὴν φορὰν καὶ
ἀνάχυσιν ἀεὶ τοῦ ἀλόγου πάθους ἐξιέναι· τοῦ δὲ σοφοῦ πολλῶ ῥέοντι τοῖς
ὑπὲρ ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας λόγοις ὑπαντιάσαι οὐ τοῖς ποσίν, ἀλλὰ τῇ
γνώμῃ, βεβαίως καὶ ἀκλινῶς, ἐπὶ τοῦ ποταμίου χείλους, τοῦτο δὲ
ἐστὶν ἐπὶ τοῦ στόματος καὶ τῆς γλώττης, ἅπερ ἦν ὄργανα λόγου·
παγίως γὰρ ἐπιβάς αὐτοῖς δυνήσεται τὰς συνηγορούσας τῷ πάθει
279 πιθανότητος ἀνατρέψαι καὶ καταβαλεῖν. ὁ δὲ τοῦ ὁρατικοῦ γένους
ἐχθρὸς ὁ τοῦ Φαραώ λαὸς ἐστὶν, ὃς ἐπιτιθέμενος καὶ διώκων καὶ δου-
λούμενος ἀρετὴν οὐκ ἐπαύσατο, ἕως κακὰς ὧν διέθηκε τὰς ἀμοιβὰς
εὔρατο, πελάγει τῶν ἀδικημάτων καὶ τρικυμίας, ἃς τὸ λ<υ>τῶν πάθος
ἀνήγειρε, καταποντωθεῖς, | ὡς ὑπερβάλλουσαν θέαν καὶ νίκην ἀναντα-
280 γώνιστον καὶ χαρὰν ἐλπίδος μείζονα τὸν καιρὸν ἐνεγκεῖν ἐκεῖνον. διὸ
λέγεται· "εἶδεν Ἰσραὴλ τοὺς Αἰγυπτίους τεθνηκότας παρὰ τὸ χεῖλος
τῆς θαλάσσης" (Exod. 14, 30). μεγάλη γε ἡ ὑπέρμαχος χεῖρ, ἀναγ-
κάζουσα παρὰ στόματι καὶ χεῖλεσι καὶ λόγῳ πίπτειν τοὺς τὰ ὄργανα
ταῦτα κατὰ τῆς ἀληθείας ἀκονησαμένους, ἵνα μὴ ὀθνεῖοις ἀλλὰ ἰδίους
281 ὄπλοις οἱ καθ' ἑτέρων ἀναλαβόντες αὐτὰ θνήσκωσι. τρία δ' εὐαγγελί-
ζεται τῇ ψυχῇ τὰ κάλλιστα, ἐν μὲν ἀπώλειαν Αἰγυπτιακῶν παθῶν,
ἕτερον δὲ τὸ μὴ παρ' ἑτέρῳ χωρίῳ, <ἀλλ> τῆς ἀλμυρᾶς καὶ πικρᾶς
πηγῆς, ὡς ἂν θαλάττης, χεῖλεσι, δι' ὧν ὁ πολέμιος ἀρετῆς σοφιστῆς
282 λόγος ἐξεκέχυτο, τελευταῖον δὲ τὴν θέαν τοῦ πτώματος. μηδὲν γὰρ
ἀόρατον εἶη καλόν, ἀλλὰ πρὸς *** καὶ λαμπρὸν ἥλιον ἄγοιτο· καὶ
γὰρ τοῦναντίον εἰς βαθὺ σκότος καὶ *** ἄξιον τὸ κακόν. καὶ τοῦτο
μὲν μὴδ' ἐκ τύχης ἰδεῖν ποτε γένοιτο, τὸ δὲ ἀγαθὸν μείζοσιν ὀφθαλ-
μοῖς ἀεὶ περιαιροῖτο. τί δὲ οὕτως ἀγαθόν, ὡς ζῆσαι τὰ καλὰ καὶ
283 ἀποθανεῖν τὰ φαῦλα; τρεῖς τοίνυν ἦσαν οἱ τὴν τῶν λόγων
δεινότητα μέχρις οὐρανοῦ τείναντες. οὗτοι μελέτην κατὰ τῆς φύσεως,
μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐμελέτησαν φάσκοντες, μόνον εἶναι
τὸ αἰσθητὸν καὶ ὀρώμενον τοῦτο, οὔτε γενόμενόν ποτε οὔτ' αἰθίς
φθαρησόμενον, ἀγένητον δὲ καὶ ἀφθαρτον, ἀνεπιτρόπευτον, ἀκυβέρνητον,

284 ἀπροστασίαστον. εἶτ' ἐπ' ἄλλοις ἄλλα συνθέντες ἐπιχειρήματα, δόγμα
ἀδόκιμον οἰκοδομοῦντες εἰς ὕψος οἷα πύργον ἐξῆραν. λέγεται γὰρ ὅτι
"ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἓν" (Gen. 11, 1), συμφωνία τῶν τῆς ψυχῆς
μερῶν πάντων ἀσύμφωνος ἐπὶ τῷ κινήσει τὸ συνεκτικώτατον ἐν τοῖς
285 οὖσιν, ἀρχὴν. τοιγαροῦν ἐλπίσαντας αὐτοὺς εἰς οὐρανὸν ταῖς ἐπινοίαις
ἀναδραμεῖσθαι ἐπὶ καθαιρέσει τῆς αἰωνίου βασιλείας ἡ μεγάλη καὶ
ἀκαθαίρετος καταβάλλει χεῖρ, καὶ τὸ οἰκοδομηθὲν δόγμα συνανατρέψασα.
286 κέκληται δὲ ὁ τόπος "σύγχυσις", οἰκεῖον ὄνομα τῷ καινουρηθέντι
τολμήματι. τί γὰρ ἀναρχίας συγχυτικώτερον; οὐκ οἰκίαι μὲν ἀνηγε-
μόνευτοι προσκρουσμάτων γέμουσι καὶ ταραχῆς; ἀβασίλευτοι δ' ἐαθεῖ-
287σαι πόλεις ὑπὸ ὀχλοκρατίας, ἐναντίου καὶ μεγίστου, φθείρονται; καὶ
χῶραι δὲ καὶ ἔθνη καὶ κλίματα γῆς, ὧν ἀρχαὶ κατελύθησαν, οὐ παλαιᾶς
288 καὶ μεγάλας εὐδαιμονίας ἀπέβαλον; καὶ τί δεῖ | τὰ ἀνθρώπινα λέγεσθαι;
οὐδὲ γὰρ αἱ ἄλλαι τῶν ζώων ἀγέλαι, πτηνῶν, χερσαίων, ἐνύδρων,
ἄνευ τινὸς ἀγελάρχου συνεστᾶσιν, ἀλλὰ ποθοῦσι καὶ περιέπουσιν αἰεὶ
τὸν οἰκεῖον ἡγεμόνα, ὡς μόνον ἀγαθῶν αἴτιον, οὗ κατὰ τὴν ἀπουσίαν
289 σκεδάννυνται καὶ διαφθείρονται. εἶτ' οἴομεθα τοῖς μὲν περιγείοις, ἀ-
βραχυτάτη μοῖρα τοῦ παντός ἐστίν, ἀρχὴν μὲν ἀγαθῶν, ἀναρχίαν δὲ
κακῶν εἶναι αἰτίαν, τὸν δὲ κόσμον οὐ διὰ τὴν τοῦ βασιλεύοντος θεοῦ
290 προήγησιν εὐδαιμονίας τῆς ἄκρας πεπληρῶσθαι; δίκην οὖν ἀρμόττουσαν οἷς
ἐτίθεντο διδῶσι· φύραντες γὰρ τὸ ἱερὸν περὶ *** ἀναρχίας φυρόμενοι
ἐπεῖδον, συγχυθέντες οὐ συγχέαντες. ἕως δὲ οὕτω τιμωρίαν δεδώκασιν,
ὑπὸ φρενοβλαβείας φυσώμενοι τὴν μὲν τῶν ὅλων ἀρχὴν ἀνοσίους λόγοις
καθαιροῦσιν, αὐτοὺς δὲ ἄρχοντας καὶ βασιλέας ἀναγράφουσι, τὸ ἀκα-
θαίρετον τοῦ θεοῦ κράτος γενέσει τῇ ἀδιαστάτως ἀπολλυμένη καὶ
291 φθειρομένη περιάπτοντες. ἐπιτραγωδοῦντες γοῦν καὶ ἐπικομπά-
ζοντες εἰώθασιν οἱ καταγέλαστοι λέγειν ταῦτα· ἡμεῖς οἱ ἡγεμόνες,
ἡμεῖς οἱ δυναστεύοντες· ἐφ' ἡμῖν ὄρμει τὰ πάντα· ἀγαθῶν καὶ τῶν
ἐναντίων τίνες αἴτιοι <ὅτι μ>ἡ ἡμεῖς; τὸ <εὔ κα>ὶ κακῶς ἐργάσασθαι
τίσιν ὅτι μὴ ἡμῖν ἀψευδέστατα ἀνάκειται; φλυαροῦσι δὲ ἄλλως οἱ
δυνάμεως ἀοράτου τὰ πάντα φάσκοντες ἐξῆφθαι, ἦν πρυτανεύειν τῶν
292 κατὰ τὸν κόσμον ἀνθρωπέων τε καὶ θείων νομίζουσι. τοιαῦτα κατα-
λαζονευσάμενοι, ἐὰν μὲν ὡσπερ ἐκ μέθης νήψαντες ἐν ἑαυτοῖς γένων-
ται καὶ τῆς παροινίας, ἦν παρῶνησαν, εἰς αἰσθησιν ἐλθόντες αἰδεσθῶσι
καὶ κακίσωσιν ἑαυτοὺς ἐφ' οἷς ὑπ' ἀγνώμονος γνώμης ἕξαμαρ-
τάνειν προήχθησαν, ἀκολακεύτω καὶ ἀδεκάστῳ χρησάμενοι συμβούλῳ
μετανοία, τὴν ἴλεω τοῦ ὄντος δύναμιν ἐξευμενισάμενοι παλινω-
293δίαις ἀντὶ βεβήλων ἱεραῖς, ἀμνηστίαν εὐρήσονται παντελῆ. ἐὰν δὲ
ἀφηνιασταὶ καὶ σκληραύχενες μέχρι τοῦ παντός γενόμενοι σκιρτῶσιν, ὡς
αὐτόνομοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἐτέρων ἡγεμόνες ὄντες, ἀπαραιτήτῳ ἀνάγκῃ
καὶ ἀμειλίκτῳ τὴν ἑαυτῶν ἐν ἅπασιν μικροῖς τε καὶ μεγάλοις οὐδένειαν
294 αἰσθήσονται. ὁ γὰρ ἐπιβεβηκῶς ἡνίοχος ὡς ἄρματι πτηνῶ τῷδε τῷ
| κόσμῳ χαλινὸν ἐμβαλὼν καὶ τὸ κεχαλασμένον τῶν ἡνιῶν ὀπίσω βία
τείνας καὶ τοὺς κημοὺς ἐπισφίγγας, μάστιξι καὶ κέντροις ἀναμνήσει τῆς
δεσποτικῆς ἐξουσίας, ἧς ἐπελάθοντο διὰ τὸ χρηστὸν καὶ ἡμερον τοῦ

295 κρατούντος ὡσπερ οἱ κακοὶ δοῦλοι. τὸ γὰρ τῶν δεσποτῶν ἐπεικὲς εἰς ἀναρχίαν ἐκτρέποντες ἐπιμορφάζουσι τὸ ἀδέσποτον, μέχρις ἂν τὴν ῥοώδη τε καὶ πολλὴν αὐτῶν νόσον, ἀντὶ φαρμάκων τὰς τιμωρίας προς-
296 φέρων, ὁ κεκτημένος ἐπισχῆ. διὸ λέγεται. "ψυχὴ ἄνομος ἢ διαστέλλουσα τοῖς χεῖλεσι κακοποιῆσαι ἢ καλῶς ποιῆσαι. εἴθ' ὕστερον ἐξαγορευ-
σει τὴν ἁμαρτίαν ἑαυτῆς" (Lev. 5, 4). τί φῆς, ὦ γέμουσα ἀλαζονείας; οἶδας γάρ, τί ἐστὶ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὸν ἢ καλὸν ἢ δίκαιον ἢ ὄσιον
297 ἢ τίνα τίσιν ἐφαρμόττει; ἢ τούτων ἐπιστήμη τε καὶ δύναμις ἀνάκειται μόνῃ θεῷ, καὶ εἴ τις αὐτῷ φίλος. μάρτυς δὲ καὶ χρησμός, ἐν ᾧ λέγεται. "ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω. πατάξω καὶ γὰρ ἰάσομαι"
298 (Deut. 32, 39). ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ ἐπιπόλαιον ἔσχεν ἡ δοκησίσοφος ψυχὴ τὴν τῶν ὑπὲρ ἑαυτὴν ὀνειρώξιν, ἀλλ' οὕτως ἡ δυστυχὴς ἐξηνεμώθη, ὡς καὶ ἐνώμοτον γενέσθαι περὶ τοῦ βεβαίως καὶ παγίως ταῦθ' ἐστάναι,
299 ἃ ψευδῶς ὑπέλαβεν. ἐὰν οὖν τὸ παλμῶδες καὶ παφλάζον τοῦ νοσήματος ἄρξηται χαλᾶν, τὰ τῆς υἰείας ἐμπυρεύματα κατ' ὀλίγον ἐκζω-
πυρούμενα βιάσεται τὸ μὲν πρῶτον ἐξαγορευῆσαι τὸ ἁμάρτημα, τὸ δ' ἐστὶ κακίσει ἑαυτὴν, εἶτα πρὸς βωμοῖς ἰκέτιν γενέσθαι, ποτνωμένην λιταῖς καὶ εὐχαῖς καὶ θυσίαις, <αῖ>ς ἀμνηστίας μόναις ἐπιλαχεῖν ἔστιν.
300 Ἐξῆς δ' ἂν τις εἰκότως ἐπαπορήσειε, τί δὴ ποτε τὸν ἐν Αἰγύπτῳ ποταμὸν μόνον ἀνέγραψεν ἔχοντα χεῖλη, τὸν δ' Εὐφράτην ἢ τίνα τῶν ἄλλων ἱερῶν ποταμῶν οὐκέτι. ὅπου μὲν γὰρ φησι. "στήση συναντῶν αὐτῷ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ" (Exod. 7, 15) ***.
301 καίτοι τινὲς ἴσως ἐπιχλευάζοντες ἐροῦσι, μὴ δεῖν τὰ τοιαῦτα εἰς τὰς ζητήσεις εἰσάγειν. γλισχρολογίαν γὰρ μᾶλλον ἢ ὠφέλειάν τινα ἐμφαίνειν. ἐγὼ δὲ τὰ τοιαῦτα ἡδυσμάτων τρόπον παρηρτύσθαι ταῖς ἱεραῖς ἀνα-
γραφαῖς βελτιώσεως ἕνεκα τῶν ἐντυγχανόντων ὑπολαμβάνω. καὶ οὐδεμίαν τῶν ζητούντων καταγνωστέον εὐρεσιλογίαν, ἀλλ' εἰ μὴ ζητοῖεν,
302 ἔμπαλιν ἀργίαν. οὐδὲ γὰρ περὶ ποταμῶν ἐστὶν ἱστορίας ἢ παρούσα σπουδὴ, περὶ δὲ βίων | τῶν εἰκαζομένων ποταμίους ρεύμασιν, ἐναντιου-
μένων ἀλλήλοις. ὁ μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου βίος ἐν ἔργοις, ἐν λόγοις δὲ ὁ τοῦ φαύλου θεωρεῖται. λόγος δὲ γλώττη καὶ στόματι καὶ χεῖλεσι καὶ τοῖς ***.